

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

చింతామణి

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు వాదర మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గోరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవీంద్రానంద

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు వైలింగ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకీర్తిర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి
నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి
"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైనా పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120000265

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

The screenshot shows the Digital Library of India website interface. The browser address bar displays www.new.dli.ernet.in. The main header features the title "Digital Library of India" and mentions it is hosted by the Indian Institute of Science, Bangalore, in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

The navigation menu includes: Home, Vision, Mission, Goals, Benefits, Content Selection, Current Status, People, Funding, Copyright Policy, FAQ, RFP.

On the left sidebar, there are search filters for Books, Journals, Newspapers, and Palm-Leaves (Manuscripts). The search criteria are: Title: Ramayanam, Author: (empty), Year: (empty) to (empty), Subject: Any Subject, Language: Telugu, Scanning Centre: Any Centre. There are "Clear" and "Search" buttons.

The main content area features a large graphic of the letters "DLI" in a stylized font. Below it, a text box states: "For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind." A link is provided: "Click Here to know More about DLI ^{New!}".

Below this, there are four columns of links categorized by type:

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Below the categories, there are several navigation options:

- Title Beginning with: A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
- Author's Last Name: A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
- Year: 1850-1900, 1901-1910, 1911-1920, 1921-1930, 1931-1940, 1941-1950, 1951-
- Subject: Astrophysics, Biology, Chemistry, Education, Law, Mathematics, Mythology, Religion, [For more subjects...](#)
- Language: Sanskrit, English, Bengali, Hindi, Kannada, Marathi, Tamil, Telugu, Urdu

At the bottom left, there is a link: "Click here for PDF collection DLI MIRROR at IJCAA Data Center PUNE".

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

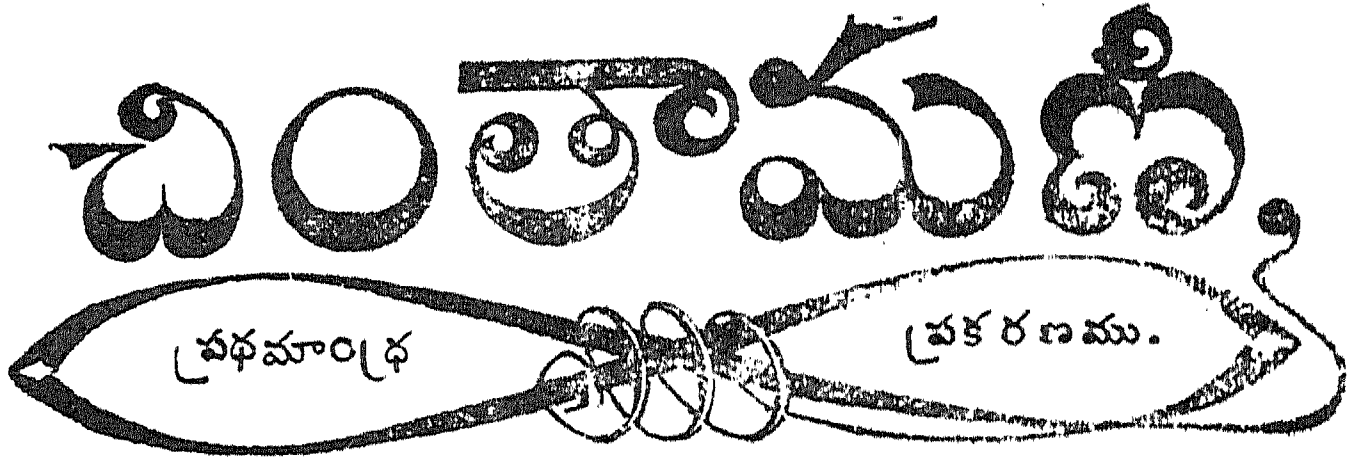
రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జలిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిప్యలు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

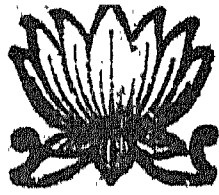
పద్మవ్యాహ చిత్రాభ్యుదయాది గ్రంథకర్త

మ హా క వి

కాళ్ళకూరి నారాయణరాయ

ప్రణీతము.

నాలవ కూర్పు 8,000 ప్రతులు.

కా కి నా డ

సు జ న రం జ నీ ము ద్రా శా ల యం దు

ము ద్రి త ము.

1923

All Rights)

వెల 1—2—0

(Reserved.)

అవతారిక

నకల పురాణజ్ఞులయిన మాతండ్రిగారు, చిన్ననాఁడు నన్ను బ్రక్కను బరుండఁ బెట్టుకొని, చిత్రవిచిత్రములైన పురాణకథల నెన్నిటినో మెదటిలోని కెక్కించి, అయిదాఱువత్సరముల ప్రాయము వచ్చుసరికి అనేకకథలను నేను మరలఁ జెప్పఁగలుగునట్లు చేసిరి. అక్షరజ్ఞున మమరినవెనుక నావిన్నగాథలను స్వయముగాఁ జదువుకొని యానందింపవలెనను నభిరుచి జనించి - చివర కాయభిరుచియే - యింగిలీషునెడఁ బ్రాలుమాలికయు, నుద్యోగపదవియెడ నేహ్యబుద్ధియుఁ గలిగించి - ఆంధ్రభారతికి నన్ను శాశ్వత సేవకునిగాను, ఉపాసకునిగాను జేసివైచినది. ఆనాఁడు మాతండ్రిగారివలన విన్న కథాపరంపరలో లీలాశుకచరిత్ర మొక్కటియై యుండెను. ఆ కథాబీజ మాధారముగా నీచింతామణి యందలి యితివృత్తము కల్పింపఁబడినది. ఇతివృత్తమునుబట్టి యిది ప్రకరణమై - ప్రథమాంధ్రప్రకరణకర్తృగౌరవము నాకు దక్కించినది.

నా ల వ కూ ర్పు.

మూడవకూర్పు ప్రతులుకూడ మూడునాలుగు మాసములలో నే యొపోయినవి. ఆంధ్రవేశమున దీనిపే రన్ని మూలల కంగున మ్రోఁ గుచున్నది. పల్లెలలోఁగూడ దీనిప్రదర్శనములు పరంపరగా జరుగుచున్నవి. పవిత్రమైన యీ నాటకముయొక్క ప్రథమ ప్రదర్శకులు బందరు రామమోహన నాటకసంఘమువారు. ఇప్పటి కేసంఘమువల్ల నైన నేమి - నాలుగువందల నలుబదియాఱు ప్రదర్శనములు నాలెక్కకు వచ్చినవి. వర్తకులుకొంద టీవ్యాప్తి చూచి, కడుపుకక్కుఁజీతిగాండ్రకు గంజినీళ్ల కిచ్చి, మాచింతామణి పోలికలతో మాయ చింతామణులను గోకించి, పట్టపగటి దొంగతనముగ బాజారులం ద్రిప్పుచున్నారు! ఇప్పటి కీవిధముగ మాచింతామణికి నాలుగు పిల్లచింతామణులు పుట్టినవి! మసిపూసి మారేడు నేరేడన్నను, నన్నముముదుగులు నంతలోఁ దేలక మానవు కాని - ఈ గుజిలీమోస మెఱుఁగనివా రిదియె యనుకొని వానిం గొని, తరువాతఁ దెల్లపోవుట తటస్థించుచున్నది !

ఈ కూర్పునందును గొన్నిమార్పులును గొన్ని చేర్పులును వింపబడినవి. ప్రదర్శనమునందు విసువుగ నుండు భాగములు తగ్గింపబడినవి. భగవంతుఁడు దీని నింకను వ్యాప్తిలోనికిఁ దెచ్చి, సాపక్షు యిష్టమగు వ్యభిచారవృత్తిని బరిపూర్తిగ నిర్మూలించుఁ గాక !

కాకినాడ

మహాకవి

10-1-23

కాళ్లకూరి నారాయణరావు.

Fame, as a river, is narrowest where it is bred, and broadest afar off. So exemplary writers depend not upon the gratitude of the world" Devenant.

ఇందలి పాత్రములు.

- 1 బిల్వమంగళుఁడు—కథానాయకుఁడు.
- 2 వాసుదేవమూర్తి—బిల్వమంగళుని తండ్రి.
- 3 దామోదరుఁడు—బిల్వమంగళుని మిత్రుఁడు.
- 4 భవానీశంకరుఁడు—ఒక విటుఁడు.
- 5 సుబ్బిసెట్టి—మఱియొక విటుఁడు.
- 6 సోమగిరియోగీంద్రుఁడు—బిల్వమంగళుని గురువు.
- 7 శ్రీకృష్ణుఁడు.
- 8 రాధ—బిల్వమంగళుని ధర్మపత్ని.
- 9 చింతామణి—కథానాయకుని వేశ్య.
- 10 శ్రీహరి—చింతామణి తల్లి.
- 11 చిత్ర—చింతామణి పెంపుడు పరిచారిక.

ప్రకటన

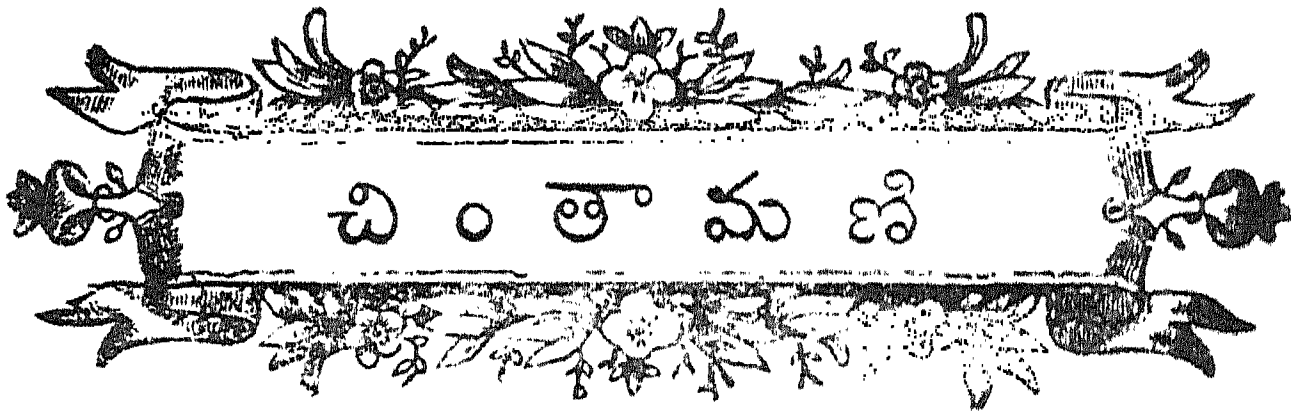
లిఖితరూపకమగు నాయనుమతిని పొందనివారు

ఈనాటకమును ప్రదర్శింపఁ గూడదు.

గ్రంథకర్త.

మేధాదక్షిణామూర్తి పరబ్రహ్మణేనమః

నాంది

క. భామలపైఁ బసిండినయి • భ్రాంతిఁ ద్యజించి, విశుద్ధ తత్త్వ బో
ధామృతముం గ్రహించి, సము • దంచిత వృత్తిఁ జరించు నజ్ఞన
స్తోమములం గృహజలధిఁ • దోఁగఁగఁ జేసి భరించు భక్తచిం
తామణి యైనయీశ్వరుఁ డు • దారమతి న్దరిఁ జేర్చు మిమ్ములఁ

వ్రస్తావన

పూత్ర—(వ్రవేశించి సభాభిముఖుడై) ఓ విద్వజ్ఞన మహాజనులారా !
యేయదృష్టవంతుఁడు రాజాధి రాజులకుం గూడ లభ్యము కాని
బహుకృతి స్వీకార భాగ్యమునకుఁ బూత్ర మయ్యెనో, యేపవిత్ర
చరిత్రుని కీర్తిసౌధము శాశ్వత మూలబంధములపై విరాజిల్లుచు,
నంతస్తులపై నంతస్తులతో నంతరిక్షమునకుం బ్రాకుచుండెనో,
అట్టి బుద్ధిరాజు వీరభద్రరాయామాత్యున కంకితముగా—మహాకవి
కాశ్లక్ష్మారీ నారాయణరాయనిచే రచియింపఁబడిన శాంతరస వ్రథాన
మగు చింతామణి వ్రకరణ ప్రదర్శనమును విలోకించు నిమిత్తము
మీ రందఱు విచ్ఛేయముటంజేసి నేఁడు మాపాలిటి భాగ్యదేవత వ్రస
న్న మొనఱు భావించు చున్నారము. ఏ మనుచున్నారు ?—

“గీ. శాంతిలఁ బ్రపంచ దాహంక • సమరవహ్ని
శాంతిలె సమస్త మానవ • స్వాంతములును
శాంతి సర్వత్ర యిట్లు పా • సంగునవుడు
శాంతరస రూపక వ్రద • ర్శనమె లెన్న.”

అనియా ?—చిత్తము చిత్తము. (తెరవంకఁ జూచి) పిలువవలె

ననుకొనుచుండఁ బ్రియురాలు తనంతఁ దానె వచ్చుచున్నదే !

నటి—(ప్రవేశించి) ఏమి ? మీరు పిలువనె లేదా ? పిలిచినట్లయినదే

నూత్ర—అట్లయిన నది యీశ్వరాదేశము ! దీనింబట్టి యీశ్వరుఁడ

నేఁడు మననాటకమును దానె నడపఁ దలఁచినాఁ డన్నమాట !

నటి—ప్రాణేశ్వరా ! యొక్క మననాటక మె యన నేల ?—జగన్నాటక

మంతయు నాయనయె కద నడపుచున్నాఁడు ?

నూత్ర—నెబాను ! చక్కఁగాఁ బలికితివి !

చ. అటవి యగుం బురంబు, పుర * మాను మహాగ హానాంతరంబు ; దు

ర్విటుఁడు యతీశ్వరుం డగుఁ, ద * రింపఁగనున్న యతీశ్వరుండు

ర్విటుఁ డగు; భాగ్యశాలి నిరు * పేద యగు, న్నిరుపేద భాగ్యసం

ఘటనము గాంచు; నీశ్వరుఁడె * కాక మ తెవ్వఁడు కర్త వీనికి

సరి కాని, సభ్యులు నాటక సందర్భనము కొఱకు వేగిరపడు

చున్నారు—పాత్రములను సిద్ధపఱచితివా ?

నటి—సిద్ధపఱచుటయే కాదు—ప్రవేశమున కనుజ్ఞ యిచ్చి కూడ
వచ్చినాను.

నూత్ర—మేలు ! ప్రాజురాలైన భార్య కలిగినందులకు ఫల మిది

తెరలో—సందేహ మేమి ?

గీ. కష్ట భరితంబు, బహుళ దుఃఖి * ఖప్రదంబు

సార రహితంబు, నైన సం * సారమందు

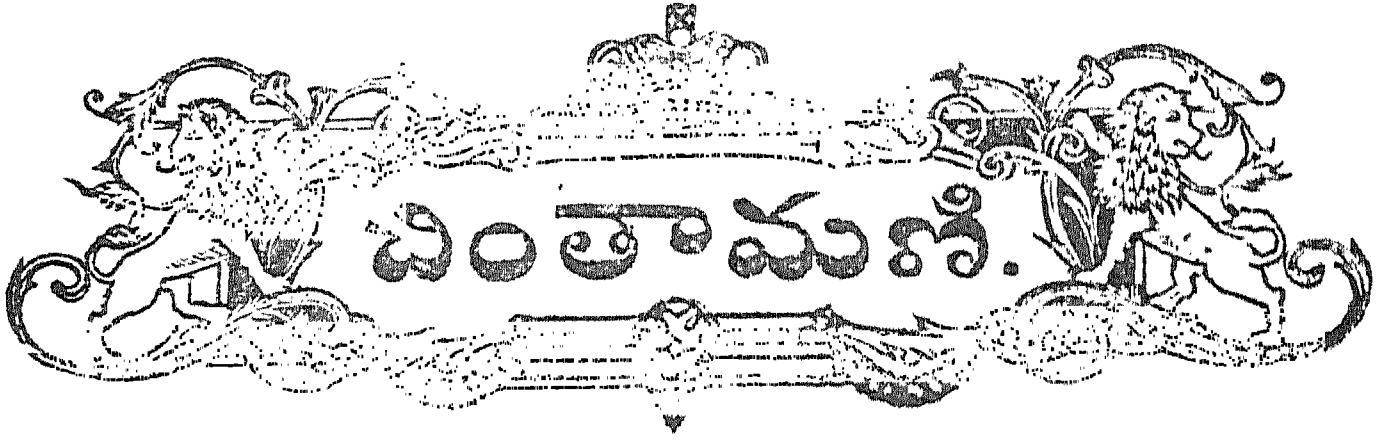
భార్య యను స్వర్గ మొకటి క * ల్పనము చేసెఁ

బురుషుల నిమిత్తము పురాణ * పూరుషుండు !

నూత్ర—సరి యిక్కనేమి ! రాధా బిల్వమంగళ వేషభారు లరుగ

ప్రవేశించుచున్నారు. మన మింక నిష్కృమింతము రమ్ము.

(అని నటితో నిష్కృమించును.)

ప్రథమాంకము

రంగము—బిల్వమంగళుని శయనగృహము.

(శయ్యవయ్యుఁ గూరుచుండి బిల్వమంగళుఁడును, భారతమును జేతఁ గొని యెదుట నాసనముపయిఁ గూరుచుండి రాధయుఁ బ్రవేశింతురు.)

ల్క—సందేహం మేమి?

గీ. కష్ట భరితంబు, బహుళ దుఃఖి ♦ ఖిప్తనంబు,
సార రహితంబు, నైన సం ♦ సారమందు
భార్య యను స్వర్గ మొకటి. క ♦ ల్పనము చేసెఁ
బురుముల నిమిత్తము పురాణ ♦ పూరుముండు.

కాని, ఎఱనుకూలవతి కానియెడల భార్యయే న్రత్యక్షనరక మని
కూడఁ జెప్పఁ దగును.

కాలు పెట్టినతోనె ♦ కాంతుని మొడ విర్చి
నిండుసంసారము ♦ రెండు చేసి

తనమగఁ డెంత యా ♦ ర్జననరుఁ డైనను
పోరుగు పుల్లమ్మి కాఁ ♦ నురము మెచ్చి
ప్రాణేశుఁ డొకటి తె ♦ ల్పఁగఁ దా నొకటి నల్పు
యది యే ముసలఁ గన్పు ♦ మనుచు లేచి

విభుఁ డెందులకు నేని ♦ విసిగి యొక్కటి యుస
పెళ్లు పెళ్లునఁ బడి ♦ వేలు గుస్పి

పట్టజాలక వెనిమిటి ♦ యిట్టె యిన్న
బావికిని నేటికిని వడి ♦ నలుగు వెట్టి

భర్త యెముకలు కొఱికెడు ♦ భార్యతోడి
కావురముకంటె నిక నర ♦ కంబు గలదె !

రాధ—ప్రాణేశ్వరా! మీరు చెప్పినది యథార్థమే కాని— (అని
యంతలో నర్థోక్తి ననుసరించి) పోనిం డాసంగతి నాకెందులకు—

బిల్వ—చెప్ప చెప్ప—సందేహ మెందులకు?— భార్యలను దుఃఖపెట్టు
భర్తలుమాత్రము లేరా—యనియేనా నీ వనబోయినది? లేకేమి!

సీ. అర్థాంగలక్షీ యై ♦ నట్టి యిల్లాలిని
దమయింటి దాసిగా ♦ దలచువారు

చీటికి మాటికి ♦ జిరబుర లాడుచు

బెండ్లాము నురక యే ♦ డ్పించువారు

పడవుగతెల యిండ్ల ♦ బానిసీండ్లై ధర్మ

పత్ని యన్నను మండి ♦ పడెడువారు

బయట నెలరచేత ♦ బడివచ్చి యింటను

పాలతి నూరక తిట్టి ♦ పోయివారు

పెట్టుపోతలపట్ర గ ♦ లట్టిలోటు

తిట్టు కొట్టులతోడను ♦ దీర్చువారు

ఖలులు! కఠినులు! హీనులు! ♦ కలుషమతులు!

కలరు పురుషులలోనఁ బె ♦ క్కండ్లు నిజము.

రాధ—కాని, యది సృష్టిరాహస్యములలో నొక్కటి యని నా
నమ్మకము.

గీ. రూపవతియైన యువతికి ♦ రూపహీను

నుగుణఖనియైన వనితకు ♦ శుద్ధమూర్తు

నిట్లు వ్యత్యస్తముగఁ గూర్చి ♦ యింతులను వి

ధాత శోధించుచుండును ♦ దఱచుగాను!

అయినను, భగవంతుఁడు నన్నుమాత్ర మట్టి పరిశోధనము
పాలు నేయక,—

చక్కని రూపసంపద, ప్ర ♦ శస్త్రతరంబగు వర్తనంబు, పెం
 పెక్కిన పాండితీపటిమ, ♦ యేపగు ప్రేమ, సదా వ్యయించినన్
 దక్కువకాని భాగ్యము, ను ♦ ధారసబిందులు చిందు వాణి, యీ
 ఫక్కిని బొల్చుమిమ్ములను ♦ భర్తగ నాకొనగూర్చె సత్కృపన్.

బిల్వ—(నవ్వి) వెఱ్ఱిదానా! అప్పుడే యేల సంతోషించెదవు! కాల
 మవిచ్చిన్న మైనది- వక్రబుద్ధి కలది! ఏమో యెప్పు డేవిధముగ
 మార్చునో యెవరు చెప్ప గలరు!

సీ. ఘనుని హరిశ్చంద్రుఁ ♦ గాటికాసరిఁ జేసె,
 మురనుతు సార్వభౌ ♦ మునిగఁ జలిపె ;
 అల రంతిదేవు న ♦ న్నాతురుఁ గావించెఁ,
 బేదకుచేలుఁ గు బేరుఁ జేసె ;
 ధర్మాత్ము బలిని బా ♦ తాళంబునకుఁ ద్రొక్కెఁ,
 గలుషాత్ము నహుము స్వ ♦ ర్గమున కెత్తె ;
 వివ్రనారాయణు ♦ విటునిగా నొనరించె,
 నొడయనంబిని భక్తి ♦ యుక్తుఁ జేసె ;
 కాల మన నిట్టిమహిమము ♦ కలది యగుట
 మానవుఁడు మేను విడిచిన ♦ మఱుదినమునఁ
 గాక- నుగుణ దుర్గుణములుఁ ♦ గలిమి లేము
 లెన్నరా దని వచియింతు ♦ రెల్లబుధులు.

(తెరలో కూసరాగము.)

బిల్వ—అదిగో కూసరాగము! దామోదరుఁడు దయచేయుచున్నాఁడు!
 దామో—(కూసరాగముతో)

*మ. ఆరయన్ శంతనుపుత్తుపై, విదురుపై ♦ సక్రూరుపై, గుబ్బపై
 నరుపై, ద్రౌపదిపై, గుచేలునిపయిన్ ♦ నందవ్రజశ్రేణిపై
 బరఁగంగల్గు భవత్కృపారసము నా ♦ పైఁ గొంత రానిము నీ
 చరణాబ్జంబులు నమ్మినాను జగదీ ♦ శా! కృష్ణ! భక్తప్రీయా!

*ఈవద్యము తిక్కన సోమయాజిగారిది.

(అని పఠించుచుఁ బ్రవేశించి) అదిగో! నే ననుకొనినట్లే యై నది! గుడిలోని బొమ్మలలాగున నిరువురుఁ గూర్చుండి పురాణముపక్రమించినారు!

రాధ—(నవ్వుచు) అన్నా! యిప్పుడే యారంభించినాము. ఎన్నియో పద్యములు కాలేదు. అదిగో నీయాసనము. నే డింతయాలస్యమైన దేమి?

దామో—(కూర్చుండి) అమ్మాయి! నాయవస్థ యేమి చెప్పుదును వైని బట్ట వేసికొని నడవలోనికి వచ్చునరీకి, పడిపోయినట్లు మీ వదెన పడమటింటిలోనుండి తునుక్కున తుమ్మినది! అయినను, వెనుకతుము ముందునకు మంచిదందురుగదా యని మనసు సరి చేసికొని వీధిగుమ్మములోనికి వచ్చునరీకి పిల్లి యెదురైనది! ఆపాటున మరల లోపలికిఁ బోయి మీవదెనను రెండు తిట్టి, పైబట్ట దండెను న వేసి, రవంతసేపు చావ మీదఁ జదికిలఁబడి మరలఁ బ్రయాణమై వీధిగుమ్మములోనికి వచ్చితినిగదా—

బిల్వ—(నవ్వుచు) మరల మఱియొక దుశ్శకుననూ యేమి!

దామో—మఱేమి?—నంబినాంచారమ్మ క్రొత్తకుండఁ జేత బుచ్చుకొని చక్కవచ్చినది! ఆపాటున నెక్కడ లేని కోసమును వచ్చినది కాని— అంతలో, రెండుదుశ్శకునము లొకసుశకునముతో సమాన మన్నమాట జ్ఞప్తికి వచ్చి, హరినామస్మరణ చేసికొనుచుఁ జక్కవచ్చితిని. కాని, దుశ్శకునఫల మూరక పోవునా!— యేటికడకు వచ్చునరీకి నావవాఁడు మాయమయినాఁడు! అయినను మీనాయన గారు పట్టణ మంతయు విడిచి, యీయేటియీవలికాఁపుర మెందులకుఁ జెట్టిరో కాని— ప్రతిదినము వచ్చి పోవు మావంటివాండ్రకుఁ బహు కష్టముగా నున్నది! అంత గొంతు బద్దలగునట్లవఁగాన ఆవఁగాఁ బడవవాఁ డేకలు పాకలోనుండియో యూడిపడి యీనల బడవేసినాఁడు. కాని, యేమిలాభము!— దాని తల్లిబొడ్డు పొక్కిన దుశ్శకునఫలము దయ్యమువలె నిచ్చుట మరలఁ బ్రత్యక్ష మయినది!

బిల్వ—అదెట్లు ?

దామో—ఎట్లెమిటి ?—వినవలసిన పురాణము కొంత వికలమైపోయినది కాదా !

బిల్వ—మిత్రమా ! నీవు వినవలసిన దేమియు మించిపోలేదు. ఇంకను నిన్నటి పతివ్రతాధర్మ ఘట్టములోనే యున్నాము.

దామో—ఇదిగో అపయే నాకు ముఖ్యముగా గావలసినది ! అవి మిలచిపోయినందులకే నే నింత యాకులవడుచున్నది !

బిల్వ—మిత్రమా ! నీవు పురుషుండవు కదా ? — పతివ్రతాధర్మముల పట్ల నీ కింత పాపర మెందులకు ?

దామో—వెట్టివాడా ? నానిమిత్ర మునుకొంటివా ? నాభావ్య కుసుదేశించునిమిత్రము ప్రపంచములో ధర్మము లేవని నిన్నను బతులకుఁ జెప్పటకే కదా ?

బిల్వ—చక్కఁగాఁ జెప్పితివి !

క. ఇతరులకు మందుఁ దెలుపఁగఁ

బ్రతివాడుఁను వైద్యశాస్త్రు ♦ సరిపూర్ణుండీ !

యితరులకు నీతిఁ గఱపఁగఁ

బ్రతివాడును నీతిశాస్త్రు ♦ పారంగతుండీ !

దామో—అమ్మాయీ ! మీయాయన చిలుకపలుకు లావల వినవచ్చును గాని— పురాణము కానియు.

రాధ—ఇదిగో చదువుచున్నాను— (అని పుస్తక మెత్తి పఠించును.)

క. ధని, యధనుఁడు ; రూపసి, యా

వృనివాఁడు ; వివేకి, మాధ ♦ భావుఁ ; డరోగుం,

డనుగతరోగుఁ ; డనక యం

గన పతిఁ బాటింపవలయుఁ ♦ గామధ్యంసీ !

దామో—వహ్వో ! వహ్వో ! నరహాల కెత్తున కెత్తైన వద్యము ! మిత్రమా ! తరువాత మెల్లఁగా వల్లెవేసెదఁ గాని—అరటివం డొలిచినట్లు దీని యర్థ మంతయు విడదీసి చెప్పము.

బిల్వ—భర్త ధనవంతుఁడు కానిము, దరిదుఁడు కానిము- యాప
వంతుఁడు కానిము, కురూపి కానిము- ఆరోగ్యవంతుఁడు కాని
ము, రోగి కానిము- భార్య యతనిని భక్తితో నేవింపవలె నని
దీనిభావము.

దామో—ఓహోహో! మహానుభావుఁడు కవి బ్రహ్మ యేమిపద్యము
చెప్పినాఁడోయి! ఇప్పు డతఁడు బ్రతికి యున్నచో, బడతీసి పట్టెడు
పంచదార నోటఁ గూరక పోదునా! ఈపద్యము వినిపించితినా.
మాయింటిదాని నోరు మఱి లేవదు! మాయింటియెదుటి వేపారి
పంతుల మూఁడవ పెండ్లి పెండ్లాము-కంటె, కాసులపేరు-అవేమో
వానిపేరులు నాకు రావు- మీఁదినుండి క్రిందివఱకు నేమేమో తగి
లించుకొని బుర్రాకిబొమ్మలాగున గుమ్ములో నిలుచుండునపు
డెల్ల మాపాడగట్ట నా కాపిల్లను జూపి, తనకు నే నాలాగున ది
గఁబోయ లేకపోతి నని యనెడుమాటలు- ఆముక్కు విఱుపులు-
ఆమూతివిఱుపులు-ఆరోసరోసలు ఆవిసవిసలు-ఏమని చెప్పుదును!
ఆపైని నాకన్నులు గుంటకన్ను లఁట! నాముక్కు బొఱ్ఱముక్క
ట! నాదవడలు చప్పిదవడ లఁట! నేను దగ్గఱకు వచ్చిన పాడు
ముకం పఁట! - మాటాడిన తుంపర తుపా నఁట! నారూపము
చూచి తాను బెండ్లినాఁడే యసహ్యపడిన దఁట! పల్లకిలోఁ దల
వంచుకొని కూరుచున్నది పదిపా శ్శంధులకే యఁట! భర్త యెంత
కురూపి యైనను భార్య యతనికాళ్లు కడిగి నెత్తిని జల్లుకొని తీఱ
వలసిన దని పురాణము లిట్లు ఘోషించుచుండ-దాని కింత య
జ్ఞాన మేమో తప్పక యిప్పుడు తేలవలెను!

రాధ—అన్నా! మావదెన చక్కఁగాఁ జదువుకొనినది కదా!

దామో—అదే వచ్చినచిక్కు! అందువల్లనే దాని కింత యదరిపాటు!
అయిన, నిప్పటియాఁడంగు లాఁడంగులు తారు! మర్యాదలు మానీ
పోయినవి-కట్టుబాటులు కాలిపోయినవి, యెగ్గుసిగ్గు లేటఁ గలిసి
నవి- పనిపాటలు పదటఁ గలిసినవి; పనికిమాలిన వేషములు-పట్ట

రాని రోషములు ; రచ్చల కెక్కి రాధాంతములు-సీమలు దాటి
సిద్ధాంతములు ! ఇంత యేల-ఇకఁ గొంతకాల మిట్లు నడచినచో-
మగవారినోట నున్నే !

తెరలో—అబ్బాయి !- బిల్వమంగళా !

బిల్వ—(ఉలికిపాటుతో) నాయనగా రెండులకో పిలుచుచున్నారు !
(బిగ్గరిగా) అయ్యా ! వచ్చుచున్నాను. (అని దిగ్గనలేచి వెళ్లును)

రాధ—ఎందులకో మామగారు స్వయముగా వచ్చి పిలిచినారు !

దామో—ఎందులకా ?—మనపురాణము మంటఁ గలుపుటకు ! ఇదల
తయు నిందాఁకటి నా శకునమాహాత్మ్యమే !

క. చెడుశకునము, చెడుకలయును

జెడుహాయమును, జెడుగ్రహంబుఁ ♦ జెడున్నేహంబుఁ

జెడుపాత్రము, నిజముగఁ దమ

చెడుతనముం జూపకుండఁ ♦ జెందవు తృప్తి.

రాధ—(వినుట నభినయించి) అరుగో !-వచ్చుచున్నారు లెమ్ము.

బిల్వ—(ప్రవేశించి) ప్రియురాలా ! యీపూఁటకుఁ బురాణము నిలిపి
వేసి నాకు దుస్తులు తీసి యిమ్ము. నేను శీఘ్రముగాఁ గార్యస్థాన
మునకుఁ బోవలెను.

దామో—అయ్యా దేవుఁడా ! ప్రాద్దు వ్రాలలేదు-భోజనాయాసము
తీరిలేదు- అప్పుడే యేమి తొందరపని యాసన్న మయినది ?

బిల్వ—మఠేమియు లేదు ; నాయనగారు నేటినుండి వ్యాపార మంత
యుఁ బ్రత్యేకము నామీద విడిచిపెట్టి తాము విశ్రాంతి గైకొన
నిశ్చయించుకొన్నారు. అందులకై, ముందు వర్జ్యమున్నందున వెం
టనే బట్టలు వేసికొని కార్యస్థానమునకు రమ్మని యాజ్ఞాపించినారు.

రాధ—అట్లయిన మీకుఁ గార్యభార మధికమై యాయాసము కలి
— గించు నేమో కదా ?

బిల్వ—నాకును నదేభయము కలదు కాని- తండ్రీగారికి విశ్రాంతి కలి
గించు నిమిత్తము తల యొక్కఁ దలఁచుకొన్నాను. చూడు,

ఉ. ప్రాయము వచ్చినంత గృహభారము మూపునఁ దాల్చి తండ్రుకొ
హాయిగఁ గూరుచుంట కను ♦ వైన విరామ మెవండు సేకురం
జేయునొ వాడె పుత్తుఁ డని ♦ చెప్పఁగఁ జెల్లును ; వార్ధకంబునన్
స్వీయ తనూభవప్రతతి ♦ చేత సపర్యలు గాంచు నాతఁడే.

దామో—(దిగ్గనలేచి) అట్లయినఁ జిన్ననాఁడు మా నాయనగారికి నే
ను గావలసినంత విశ్రాంతి కలిగించినాను. ఎట్లందువా?— ఆయన
పాడుముకుండ్లు పగులఁగొట్టి స్వయముగాఁ బొడుము చేసికొను
నవస్థ నివారించినాను ; కొల్లాయగుడ్డలు గోచులక్రిందఁ జించుకొని
పూఁటపూఁటకు వానిని పుట్టమికొనుశ్రమ తొలగించినాను; పం
చాంగములు చించి గాలిపటములు కట్టి ప్రతివారికి ముసూర్తములు
పెట్టుబాధ తప్పించినాను. సరి కాని,

గీ. వెలవెలందిని మరగి దు ♦ ర్విటుఁడు తనదు
ధర్మపత్నిని రోయు వి ♦ ధంబుగాను ;
సంతతంబును వ్యాపార ♦ చింతఁ దగిలి
మన పురాణపమేయమే ♦ మఱచె దేమొ ?

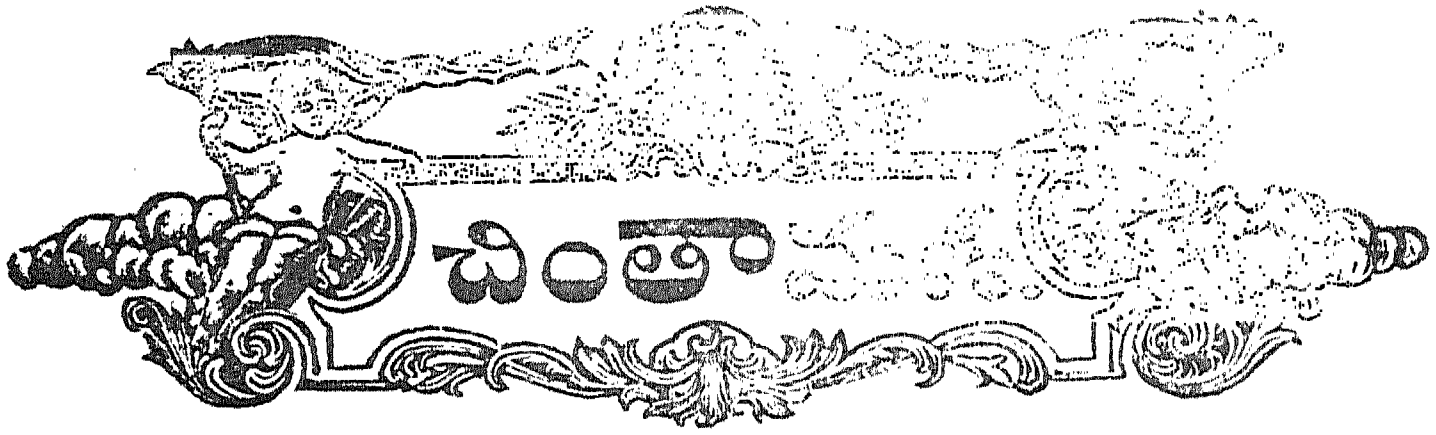
బిల్వ—ఎంతమాట ! ఎన్ని కార్యములు మిఁదఁబడినను మనగోష్ఠి కే
న్నఁడును భంగము రానీయను.

ఉ. కుమ్మరపుర్వు పంకమునఁ ♦ గ్రుమ్మరుచు న్లినంబు మేన లే
శమ్మును నంటకుండఁ జను ♦ చాడ్చున— తౌకికవృత్తులందు ని
త్యమ్ము జరించుచుండియు హృ ♦ దంతరమందుఁ దదీయవాసనన్
క్రమ్ముకొనంగనీయమియ ♦ కాదె వివేక మనంగ ? మిత్రమా !

కాని— యీగోష్ఠి మన మిఁక రాత్రులకు మార్చుకొనవలెను.

దామో—అట్లయిన నాకు మఱియు సంతోషము— నడువుము

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము

—(0)—

రంగము :—చింతామణి సౌధము

(శ్రీహరి చింతామణులు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీహ—సరికాని— నామాట నీకింత నాటకున్నదేమి ?

చింతా—ఏమాట ?

శ్రీహ— ఈభవానీశంకరు నింతటితో నెట్టివేయవలసినదని యెన్ని సారులు చెప్పినాను ?

చింతా—అవునుగాని— అంతసొమ్ము పెట్టినవాని నింతలోనే యావలకుఁ గొట్టలేక చూచుచున్నానమ్మా ? చూడు—

సీ. వగలును వలపులు ♦ వర్షించి తొలినాఁడె

తిరుగనిపిచ్చి యె ♦ త్తించినాను

వచ్చిన నెలలోనె ♦ మచ్చికమీఱ లా

లించి మాన్యము ల ♦ మించినాను

బన్నసరాలకై ♦ పట్టుపుట్టములకై

యిల్లు విక్రయము చే ♦ యించినాను

దినవెచ్చముల కని ♦ తినుబండముల కని

పెండ్లొచ్చు సగలు మా ♦ ర్పించినాను

అన్నివగలు చూపి ♦ యిన్నిరీతుల మాపి

యెట్టు లింతలోనె ♦ యెఁగు మందు ?

ఆతఁ డున్ను రన్న ♦ నాతనికడఁ గొన్న

ద్రవ్య మెట్లు మరకు ♦ దక్కు-సమ్మ !

శ్రీహ— ఇదిగో యిదియే నీ దగ్గఱనున్న లోటు ! ఈశ్రీరంగ నీతులే నిన్నుఁ జెఱచుచున్నవి ! నీయందమునకు నీచందమునకు నీవిద్యకు నీతెలివికి ఈలోటు లేనియెడల నీపాటికి కొట్టు గడింపకపోదువా ?

గీ. విత్త మున్నంతవఱకును * విటుని మనము
కొరి నెత్తిపై నెక్కించు * కొనఁగ వలయు ;
విత్త ముడిగినతోడనె * బిడియ ముడిగి
కుక్కనుంబోలె బయటికిఁ * గొట్టవలయు.

చింతా— అమ్మా ! నీకాలములో నీ వట్లె చేసితివా ?

శ్రీహ— నేనా !-నామాట చెప్పు మనెడవా ?

సీ. కడులోభి యైనను * కరఁగించి ట్టణములో

కొసరి వందలు వేలు * గుంజినాను

పులివంటివార డైనఁ * బూఁటలోఁ గుక్కను

గాపించి వాకీటఁ * గట్టినాను

కోటీశ్వరుం డైనఁ * గుమ్మములోనఁ గా

లిడ పక్షీరునిఁ జేసి * విడిచినాను

వరమనైష్ఠికుఁ డైనఁ * బడదీసి నోటను

బెట్టి యెంగిలి తిని * పించినాను

పయిక మున్నంతవఱకును * బ్రతినిమిషము

వలపు గురిపించి, పయికము * వట్టిపోయి

నంతనే కంతుఁ డేని యొ * కింత యైన

నెనరు చూపక మెడఁ బట్టి * నెట్టినాను.

చింతా— మొత్తముమీఁద నేనుమాత్రము నీకుఁ దీసిపోయిన దే ము

న్నది కాని— అమ్మా ! నేను పెద్దదాన నగుసరికి మనయింటఁ బూ

తికపుల్లయైన లేదు గదా— ఆ గడించిన దంతయు నేమి చేసితివి ?

శ్రీహ— అదిగో అదే నావల్ల జరిగిన ఛారపాటు ! ఒకప్పుడు నాకొక

పిసినిగొట్టు పీనుఁగు దాపుర మయినాఁడు. వానియొద్దనుండి పయి

కము లాగుట్టకై వానికి త్రాగుడు నేర్పవలసి వచ్చినది. వాని

నేర్చుటకై వానితోపాటు నేనుగూడ త్రాగవలసి వచ్చినది. చివరకు వాడు వదలినను - వానికొకట నేర్చుకొన్న త్రాగుడు వదలినది కాదు. అందువల్ల సంపాదించిన దంతయు సారాతితులకు సమర్పించ వలసినదాన నయితిని!

చింతా - వయసులో నెంతగడించినను వార్ధకము వచ్చుసరికి కూడుగుడ్డ లుండరా దని మనకులమునకు శాస మున్నదట కాదా ?

శ్రీహ - ఆశాప మిప్పు డమలులో లేదు. పూర్వపు విటులు వయసు మళ్ళిన వారకాంతను - వాడిన పూవునుంబలె - మూచూచెడివారు కారు. ఇప్పటివారు - చివికిన యావకాయ పేడునుంబలె - చివరి వఱకు విడుచుట లేదు. అందువల్ల నాశాసమున కిప్పుడు పటిమ పోయినదన్నమాట. దీని కేమి కాని - యీపీనుఁ గేమయినాఁడు ?

చింతా - ఎవరినో అప్పడిగినాఁడట - వా రీపూఁటఁ దప్పక యిచ్చెదమని వాగ్దానము చేసినా రట - అందులకై వెళ్ళినాఁడు.

శ్రీహ - ఈపట్టణములో నీపాడు మొగమున కప్పిచ్చుట కింకను మిగిలిన వారెవ్వరు దేవుఁడా! వట్టిది వట్టిది - నేను సమ్మను. తేగలిగిన చోట నెల్ల నిదివఱకే తెచ్చినాఁడు. ఈయూర నితని కప్పిచ్చువారిక నెవ్వరును లేరు. ఇవి యన్నియు నిన్ను బుట్టలోఁ బెట్టుటకు పన్ను బూటకములు. అయినను, సెనగలు తిని చేయి కడుగుకొని నట్లు క్షణములమీఁద సాతాళించి సాగనంపవలసినదే కాని - యిన్ని దినము లొకనితో సరస మేమిటి!

చ. దినమున కొక్కనిం దెలివి ♦ తేటలఱ్ఱోడను గోచిపాతరా
యనిగ నొనర్చి ; వేఱొకని ♦ కాతని స్థాన మొనంగి ; యింక నొ
క్కని కది మాటయిచ్చి, మఱొకానిక జూరునిఁగూర్చి యుచ్చులా
గిన నెరజాణయే గణిక ! ♦ కీరితిఁ గాంచుఁ గులంబునం దదే.

అదికాక -

చ. పడవుఁబడంతికి న్వయనె ♦ ప్రాణము, ప్రాయపు టందచందముల్
కడచినఁ బీనుఁగుం గనిన ♦ కైవడిఁ జూతురు ; కాన, భోగినుభ

పడుచుతనంబునందె తమ * ప్రజ బయల్పడ రెండు చేతులం
గడన మొనర్పఁగా వలయు * గాలములై విట మినకోటికికా.

చింతా—అమ్మా! యీచదు వంతయు నాకుఁ జిన్ననాఁడే నేర్పితివి
కదా—యిప్పుడు మరలఁ బారాయణ మెందులకే?

శ్రీహ—ఎందులకా?—నీవు వట్టి వెఱ్ఱిబాగులదానవు. నాకడుపునఁ బు
ట్టితి వన్నమాటయే కాని—నాగుణ మొక్కటియుఁ బట్టుపడినది
కాదు. అందువల్ల, నాప్రాణము హారీ యనువఱకును నీకొఱ కిట్లు
నిత్యము ప్రాకులాడక తప్పదు. చూడు,

గీ. చెఱకు రసమెల్లఁ బీలిచి * చెత్త యవలఁ
బాఱవైచెడు చందానఁ * బడపుఁగత్తె
విటునిసర్వస్వముం బిండి * పిప్పి యెన
వెంటనే యవ్వలకుఁ గొట్టి * వేయవలయు.

కాఁబట్టి, నామాట విని, వీని కింతటితో బుఱ్ఱుగోకుడు పెట్టి
సాగనంపు. లేదా—నాకు విడిచిపెట్టి నా మహిమ చూడు—క్షణము
లో శంకరగిరి మన్యములు పట్టించెదను!

చింతా—అమ్మా! నీశక్తి నే నెఱుఁగుదును గాని—నేఁడో రేపటి నేనే
చెప్పెద నీ పూరకుండుము.

శ్రీహ—అట్లయిన సరియె—యిక నేను గ్రీందికి వెళ్ళెదను, (అని రెం
డడుగులు వేసి) అన్నట్లు ముఖ్యముగాఁ జెప్పవచ్చినమాట చెప్ప
నే లేదు! (అని మరల వెనుకకు వచ్చి) పెద్దిసెట్టికొడుకు మనవీధి
నీపూఁట మూఁడు నాలుగు సారులు తారులాడినాఁడు. ప్రతిసారి
యు నతనికన్నులు మనయింటిమీఁదనే యున్నవి. చూడు—

గీ. వలపురోగంబు పుట్టని * వాఁడు సాని
వాడకే రాఁడు; వచ్చెఁబో * వారియింటి
వంకఁ గన్నెత్తి చూడఁ; డె * * వ్వాఁడు చూచు
వాఁడు మనయింట బం టగు * వాఁడె సుము.

అదిగాక- అతఁ డీమధ్య తండ్రికన్నులలో కారము చల్లి, కాను
లకు కానులు తెచ్చి కర్చుపెట్టుచున్నాఁ డని కూడ విన్నాను. ఇంత
యేల- యీమధ్య రంగనాయకికి పట్టిన నడుమంతరపుసిరి యంతయు
నతనివల్లనే యుంటు !

చింతా—ఆసంగతి వినియే- మొన్నటి పెండ్లిమేజువాణిలో నా కతఁడు
వసూలుతాంబూల మిచ్చునప్పుడు రవంత రంగుచేసినాను. ఈతా
రులాట దానిఫలితమే కావలెను.

శ్రీహ—మేళముల ప్రయాజనము చూచితేవా ! ఇంతగా దిక్కునూరిం
తలు గడించినను- చక్రవర్తిపాపకము సంప్రాప్తమయినను- మ
నము మేళములు మాసరా దని నేను మొత్తుకొనుట యిందులకే.

సీ. ఊరూరునకును సం ♦ చారంబు నలుపుచు

పదిమంది కంటను ♦ బడఁగ వచ్చు

ముస్తాబు మఱుగున ♦ ముదిలంజెయును లేత

పింది వోలెను గాని ♦ పింప వచ్చు

కోడిగ మాడియా ♦ కొంగు తాఁకించియా

క్రోత్త వారికి మరుల్ ♦ కొలువ వచ్చు

ఉంచుకొన్నాతని ♦ యులుకు లేకుండఁగ

కొల్లగా నాజ్జించు ♦ కొనఁగ వచ్చు

ఇంత యేటికి ?- వినుము ! కా ♦ సంతపాటి

తెలివి తేటలు కలవేని ♦ దేవు నైన

వెంటఁ గుక్కను వోలె ర ♦ ప్పింప వచ్చు !

వేశ్యలకు మేళమే పది ♦ వేలు నుమ్ము.

చింతా—(తనలో) సందేహ మేఱు!- విటుశలభములను భస్మీకరిం
చుటకు మేళములు కారుచిచ్చులే !

గీ. మిడుత కార్చిచ్చు నారసి ♦ మిడిసిపడుచు

వచ్చి, చొచ్చి, నశించెడి ♦ మచ్చుగాను ;

విటుఁడు మేళంబులో వేశ్య ♦ వేష మరసి

బ్రమసి, తగులుడువడి, చెడి ♦ సమసితీఱు !

ఈవిధముగా నివృత్తికి నాచేత మాడిపోయిన మగమిడుత లెన్ని యుండునో! (వయికి) అమ్మా! నీవు చెప్పినది నిజమే అది కాక-యిప్పుడు మొగ్గలబేరమొకటి మోపుగా నున్నది! ఈసుబ్బి నెట్టి మొన్న, అఱగంటలో నా కాలుకాను లర్పించినాడు!

శ్రీహ—సరి, యింకనేమి! అట్లయిన రుచి తగిలిన దన్న మాటయే! ఈసారి యిటువచ్చినప్పుడు నీకుఁ దెలియఁజేసెద - నీవు డాబా మీఁదినుండి తప్పక యాకసారి కనఁబడుము. ఊరక కనఁబడిన నుపయాగము లేదు సుమా!-

గీ. తక్కుచు తల్గుక్కు మనుచును • తార వలయు,
నగుచు వాల్చాపు లెడఁదను • నాటవలయు,
దగ్గి సకిలించి వెనుకకు • తగ్గ వలయు ;
నిటుల నాకర్షణము నేయు • కిటుకు లివ్వి.

చింతా—ఈసంగతులు నా కిప్పుడు క్రొత్తగా నేర్పఁ బని లేదు కాని- తనతండ్రి మనయింటికి వచ్చుచుండుట యాతఁ డెఱుఁగ కుండునా?

శ్రీహ—ఎఱిఁగిన నేమి- యెఱుఁగకున్న నేమి; ఆభేదము మన కెన్నఁ దును లేదు: ఆ యెగ్గుసిగ్గు లిప్పుడు మనతోపాటు మనయిండ్లకు వచ్చువారికిఁ గూడ పోయినవి! (వినుట సభినయించి) ఎవరుచెప్పు మా వచ్చుచున్నారు? చిత్రకాదుగద? (చూచి) అదిగో అదియే.

చిత్ర—(ప్రవేశించి) అమ్మా! యెవరో నుబ్బి నెట్టిగా రంట- పెద్ది సెట్టిగారి కొడుకంట- లోపల కొచ్చి- అక్క య్యెంచేస్తోందని అడిగారు. మేడమీదున్నాడని నెప్పాను. ఆమట్టున-అదేంటి నెప్పా?-

శ్రీహ—సరే తెలిసినది లెమ్ము. నీనోటినుండి మాట యూడిపడుసరికి ఊరు మాటుమడఁగును! అమ్మాయి! పట్టదలఁచిన చేఁవ పయికే తేలినది! చిత్రా! నీవు వెళ్ళి- కాదు కాదు, నీవుండు- నేనే పోయి నెట్టుకొని వచ్చెద. (అని నిష్క్రమించును.)

చింతా—(తనలో) అయ్యో దేవుడా! యీమిడుత కాయు వింతలో నే మూడినదే! అయిన, నతనిత ప్పేమున్నది!

చ. పడవుబడంతి కంటబడ ♦ భావమునం దృటిలో వికార మొక్కడు ప్రభవించి తుత్తుమురు ♦ గా నొసరించు వివేకవల్లికణ పడుచుతనంపుఁ దిమ్మిరియుఁ బైకపు మైకముఁ గూడి యవ్వలణ నడు నడు మంచు వాని నడ ♦ నంబునకు న్మెడబట్టి నెట్టెడున్.

(సముక్తి) చిత్రా! వసారాలోని కుర్చీలు రెండు తెచ్చియిచ్చట వేయుము; ఆకులు ఛోకలు వల్కెరములో వేసి, అత్తరుదానులో బల్లపై నుంచుము. అలనూరులోని యగరువత్తులు నాలుగు తీసి వెండిచెట్టున గ్రుచ్చి వెలగింపుము—తెలిసినదా?

చిత్ర— తెల్సింది, తెల్సింది (అని యాపనిమీఁదఁ జనును.)

చింతా—చీ! పాడువృత్తి యేమివృత్తి యిది!

ఆ. ఎఱుగవలయు విటుని ♦ యెడఁద సొంతముగ; న హింసవలయు వాని ♦ యేహ్య మెల్ల; మనలవలయు నతని ♦ మదికెక్కన; టూడి పడునె యపుడు గాక ♦ పైక మురక!

(అని నిలువుటద్దముకడకుఁ బోయి పాపట దిద్దుకొని, పావడ నవరించుకొని, అత్తరు గాచికొని, గదిగుమ్మముకడ నిలుచును.)

శ్రీహ—(నుబ్బి నెట్టితో మరలఁ బ్రవేశించి) అమ్మీ! నుబ్బి నెట్టిగారు నుబ్బి నెట్టిగా రని యాకేరీతిఁ బలువరించితివి. ఇరుగో నీ నుబ్బి నెట్టిగారు. బాబు! ఏమి చెప్పదును!—మొన్న మేజువాణి కచేరీ లో మిమ్ముఁ జూచిన దఁట—అది మొదలు రేబవళ్ళు మీధ్యాసమే.

నుబ్బి—(వెకిలినవ్వుతో) అబ్బో! అబ్బో! నినంగా!—నాతోడే?

శ్రీహ—మితోడు బాబు! మిమ్ములను చంపుకొని తిన్నట్లు! పెద్ద ముండను—మితో పెడేలున నబద్ధ మాడుదునా? అయినను; మీ కా యనుమాన మెందులకు?—

కం. మీయందము, మీ చందము,

మీ యొశ్వర్యానుభూతి ♦ మీ చతురతయున్

మీ యీవియుఁ బరికించిన

నేయింతి మిము న్వరింప • దీక్షితిలోనకా?

నుబ్బి—అబ్బో! అబ్బో! అల్లాగెతే నే నిల్లుబయిదెల్లినేళ మంచిది!
తోక లొటలొట లాడిస్తూ దోరకు క్కెదురుగా వొచ్చింది!
అన్నట్టు కుక్కమా పెందుకూ— యియ్యాల మంచం దిగుతూ
మా అత్తప్ప మొహం సూశాను! యదవదైనా—దానిమొహం
సూస్తే యేదో లాబం తగిలిం దన్నమాటే!

శ్రీహ—మీమాట కేమి కాని— మాయమ్మి యీప్రాద్దేదో మంచి
మొగమే చూచినది. కాకున్న మీరు వచ్చుట తటస్థింపదు. లో
పలికి రమ్మన వేమే?—ఇన్నాళ్ళకు వచ్చినా రని కోపమా యేమి?
చింతా—నాకేమి కోపము!—రంగనాయకి యిల్లు విడిచి రమ్మనినమా
త్ర మాయన వత్తురా!

శ్రీహ—చీ! చీ! అదేమే అట్లనెదవు! పాడురంగనాయకి!—రంగనా
యకియింట నాయనయెత్తు రత్నములు పోసిన నడుగు పెట్టుదురా!
రూపమునకా : మన్మథుఁడు—భాగ్యమునకా : కుబేరుఁడు—ఈవికా
కర్ణుఁడు—ఈయనకు రంగనాయకియిల్లు కర్మమేమి! ఏమి బాబు!
మాటాడ రేమి?— అంతేనా?

నుబ్బి—అంతే, అంతే! అమ్మతోడు! అబద్ధమెందుకు— యెవరోయీ
డ్యేకెల్లే యే డెనిమిదిసార్లు కావో నెల్లెను. అయితే అత్తమ్మా
తెల కడుగుతాను— దానింటి కెల్లటం తప్పే అంటావా?

శ్రీహ—తప్పా— తప్పన్నర్జా! మీదర్జా యెక్కడ— మీజో కెక్కడ—
రాలుగాయముండ—రంగనాయకి యెక్కడ! మీవంటివా రటువం
టిదానిగుమ్మము త్రొక్కవచ్చునా?

చింతా—అమ్మా! నీకు వెట్టియాయేమి? రంగనాయకిని విడిచి యా
యన రవంతసే వుండగలరా?

నుబ్బి—ఇదుగో!— యీమాటిను: యిహ దాని గుమ్మం తొక్కినట్టు
తెలిస్తే— కార్తెడికించి కళాపులాగ మొహం న్నుయ్యి!—సరేనా?

శ్రీహ—అబ్బా ! యెందుల కంతమాట ! అయితే బాబు !— మనకు నల్లమందువ్యాపార మేమియు లేదు గద ?

సుబ్బి—మనకు లేదుగాని—మనతో రికుంది. యేవైనా కావాలాయేటి ?

శ్రీహ—అయ్యో ! కావలెనాయని మెల్లగా అడిగెదరా ! పూటకు తులము పూర్తిగ కావలెను !

సుబ్బి—అయితే యీ రేతిరి జేగర్తపెట్టి రేపు తాటికాయంత ము ద్దంపుతాను సలివిడి మింగినట్టు సల్లగా దిగమింగు. సరేనా ?—

శ్రీహ—మంచిది బాబు ! మంచిది— జేబులో చుట్టముక్కున్నదా ?

సుబ్బి—నాకు ను ట్టబ్బేసం లేదు. డ బ్బిస్తా కొనుక్కుంటావా ?

శ్రీహ—వలదు బాబు ! వలదు— మీ రత్నాల చేతిగుండ రాగిడబ్బు పుచ్చుకొనుట నా కిష్టము లేదు.

సుబ్బి—పోనీ— రూపా యిస్తా పుచ్చుకో ! (అని తీసి యిచ్చును.)

శ్రీహ—అమ్మీ ! చూచితివి కదా— అయ్య దర్జా ! (అని కన్ను గీటి) బాబు ! నా కిక్క నెలవు (అని నిష్క్రమించును.)

చింతా—మాయమ్మ యున్నదని మననున సందేహించి యూరకుండ— అక్కడినుండి యడుగు కదల్ప లేమి ? (అని చేయి వట్టి లాగును.)

సుబ్బి—(పారవశ్యముతో, దనలో) వవ్వా ! వవ్వా ! యేవినుకం ! యేవినుకం !—వొళ్ళు తగిలేసరికి— తావరమి దుడుకునీళ్ళోనుకు న్నట్టు— కళ్ళు మూసుకుపో తున్నాయి ! ఓ రయ్యల్లో ! యిది సుకాలపుట్టకాని—సామాన్యంసాని కాదట్టో ! (అంతలోనులికిపడి) వుండుండు ! వొక్కమా టొక్కమాట ! అమ్మతోడు ! లోవ లేదో సప్పుడయింది— యెవరో వున్నట్టున్నారు ! (అని వడకును)

చింతా—(నవ్వుచు) మీ రంగనాయకే !

సుబ్బి—(ఈడిగిలబడుచు) అయ్యల్లో ! కొంప ములిగింది ! దా న్నిం టో దాసి, తాళవేస్తోన్నట్టు తెలక— నోటికొచ్చినట్టు పేలేశానా దేవుడా ! ఓల త్తప్పో !—నీమొహం మొద్దులు కానో !—యెవారా నిల్లా యెల్లికిలబ్బడా దేవే !—

చింతా—(పకపక నవ్వుచుఁ దనలో) రామరామ! వీఁడు వట్టి వెఱ్ఱి వెంకటాయ! ఇటువంటివాజెమ్మ లందఱు విటు లగునప్పుడు షో శ్యల కేమి లోటు! (వయికి) భయపడకయ్యూ! రంగనాయకి కాదు! మాచిత్ర లోపల నేమో సర్దుచున్నది. చిత్రా! నీపని యెనది కాఁబోలు నిజ వెళ్ళుము.

చిత్ర—(లోపలినుండి వచ్చి వెకిలినవ్వుతో) మాయక్క. పక్క న్నుంచుంటే—మాబావగారి మొహాని కెంతెలు గొచ్చిందో!(అనినిష్క్రమించును)

నుబ్బి—(నంతోషముతో) అబ్బో! అబ్బో! నా మొహానికే! అన్నా! అద్దవుంటే యెగా దిగా సూసుకుందును గందా?

చింతా—గదిలో కావలసినన్ని యద్దము లున్నవి రండు. (అని తీసికొనిపోయి) మీరంగనాయకి చక్కనిదా?—మాచిత్ర చక్కనిదా?

నుబ్బి—రంగనాయకి మనసి త్తర కాలిగోరుమీద బలాదూరు!

చింతా—అట్టిదానియింటి కెందులకు వెళ్ళినారు?

నుబ్బి—బుద్ధి గడ్డి తిని! నెప్పుకుంటే సిగ్గు!—నువ్వు-నువ్వు నేకాని-వొట్టిమాట టయినా మీ రసలేదు సువా! మీ మరేద సూస్తే కడుపు నిండిపోయి—కళ్లంట నీళ్లొస్తున్నాయి!

చింతా—(తనలో) పాపము! ఈమర్యాద యెంత సేపో—యెఱుగఁడు! (వయికి) పెంపుడుముండ-మర్యాదసంగతి దాని కేమి తెలియును!

నుబ్బి—పెంపుడుముండనఁగా?

చింతా—అనఁగానా? మాజాతి కిప్పుడు సంతానయోగము తగ్గిపోయినది. అందువల్ల—

గీ. హద్దు చెడి కని పొట్టకై * యముకొనెడి

సాలె, యుప్పర, యానాది * చాకి, పాకి

యీండ్ర, జేండ్ర పిల్లలఁ గొని * యిందువదన

చండ్రవదనలఁ గావింతు * సాను లిప్పుడు.

ఆకారణముచేత,

గీ. ఆటపాటలు చచ్చె, దు * రాశ హెచ్చె,

వినయము వశించె, దుర్మేతి * విస్తరించె,

కట్టు బాటులు మాతే, సం ♦ కరము మీతే,
కాకులం బయ్యె నిటు గణి ♦ కాకులంబు.

సుబ్బ—అయితే నాటి—ఆళ్ల కేం గిడుతుంది ?

చింతా—గిట్ట కేమి !—వాండ్రవనియే యిప్పుడు వాటముగా నున్నది !

సీ. మెరికవీధిని బెద్ద ♦ మేడ కట్టిన చిట్టి
సంతలోఁ గొన్నట్టి ♦ చాకిముండ

సుబ్బ—అల్లాగా ! అందుకనే—ముండ దగ్గిర కొస్తే మురికొసన !

చింతా—మీసందు చివరను మీదెలో నివసించు
వనజాక్షి కూతురు ♦ వాడముండ

సుబ్బ—అదుగదీ ! అందుకే నెత్తముండ దగ్గిర కొస్తే సేవలకంపు !

చింతా—బండిమీదను గాని ♦ బయటికి రాని యా
సగరాజతనయ యా ♦ నాదిముండ

సుబ్బ—యేంటి ! అందుకనే నెండాలమ్మండ జేబుల్లడుపుతుంది !

చింతా—నాల్గుదివాణముల్ ♦ నట్టేటఁ గలిపిన
యిందీవరిక యొక ♦ యీండ్రముండ

సుబ్బ—సీ ! సీ ! సీ ! అందుకనే కానిముండ దగ్గిరకొస్తే కల్లుకంపు !

చింతా—పుడమి దైవికముగ పడి ♦ మొలచినట్టి
మొక్క పెనువృక్ష మగునట్లు ♦ మూడుపాళ్లు
పయికోలంబులనుండి సం ♦ ప్రాప్త మయిన
వారె పెదసాను లగుచున్న ♦ వారు నేడు ?

సుబ్బ—పోనీ—మంచిపిల్లల్నే పెంచుకోరాదూ ?

చింతా—మంచిపిల్లలు మా కెట్లు దొరకుదురు ? అది కాక — బాపన
పిల్ల, రాచపిల్ల, గొల్లపిల్లలు, దొరకినను పెంచుకొనము.

సుబ్బ—అదేవీ ?

చింతా—బాపనపిల్ల యాచారవంతురా లగును ; రాచపిల్ల పౌరుష
వంతురా లగును ; గొల్లపిల్ల వెట్టి బాగులది యగును ; ఈమూఁడు
ను బడపువృత్తికిఁ బనికిరానివే.

నుబ్బి—కో, వటిపిల్లను పెంచుకుంటారా ?

చింతా—(తనలో) నయమే ! కో, తిప్పిల్లను పెంచుకొందురా యని యడుగ లేదు ! (పయికి) కన్నులలో, బెట్టుకొని పెంచుకొందుము.

నుబ్బి—అయితే, నా కాడపిల్ల పుట్టినా నీ కిస్తాను.

చింతా—(తనలో) నీవేమో వెలుగుగొడ్డుకంటె వేయిరెట్లు చక్కనివాడవు ! నీభార్యయేమో రక్కసి బొగ్గులలో రామచిలుక ! మీయిరువురకు, బుట్టినపిల్లను పెంచుకొనినచో మాయదృష్ట మడుగనా ! (పయికి) పోనిండు ఈయకపోయినను ఇచ్చినంతమాటనానరు- కూర్చుండ రేమి ! (అని కుర్చీమీద కూలదీయును.)

నుబ్బి—నువ్వో మణి ? నువ్వుకూడా కూకుంటేగాని నాపానం వోరుస్తుందా ! (అని వ్రేళ్లయుంగరము లగవడుస్తటభినయించును.)

చింతా—(తనలో) వీనియభినయము కాల ! వ్రేళ్లయుంగరములు నా కగవడవలె నని వచ్చినదిమొదలొకేయభినయము !— క్రొత్తసాని కడకు, బోవునపుడు కోడెగాండ్రకు, బుట్టుపుండ్రలో నిది యొకటి ! డ. రాగము తీయఁబూనుట ! స ♦ రాగము లాడుట ! మేనిసొమ్ము లేలాగుననైన సాని కను ♦ లం బడఁజేయుట ! డాబు లూరకే వాగుట ! చప్పడొకరణి ♦ పైకము తట్టుట ! భోగి పోలికణ త్యాగివలె న్నటించుట ! వి ♦ టావలి చేష్టలు క్రొత్తవోటులన్ ! (పయికి) కూర్చుండుట కేమి కాని— సెట్టిగారు ! కలిమిలో లోటులేనివారుగదా— ! గాజుతొలయుంగరములు ధరించినా రేమి ?

నుబ్బి—గాజురాళ్ళో ! గరబాదాసంనాడు గదిలో కెల్ల నంటే— మా మావ మాడొంద లోసి కొనిపెట్టిన రవ్వ లుంగరాలు గాజురాళ్ళుంగరా లన్న గాడి చెవడు ?

చింతా—ఎవ రనఁ గలరు ?—తిన్నఁగా కనఁబడక నేనే యన్నాను.

నుబ్బి—అయితే, యీపాలి తిన్నగా సూడు ! (అని చేయి చాచును)

చింతా—మీవ్రేలి నుండఁగా వానినాడెము నా కెట్లు తెలియును ?

నుబ్బి—అయితే, అం తనుమానఁ వెందుకూ ?— నీసేతిసే వుంచుకుని సిదానంగా సూడు. (అని యొకయుంగరము తిసి యిచ్చును.)

- చింతా—(వ్రేలి నుంచుకొని) మీరు చెప్పినట్లు రవ్వలుంగరములే కాని— ఒక్కటి యుంచుకొనిన నా కంతయందముగా లే దేమి ?
- నుబ్బి—అయితే, రెండోదికూడా వుంచుకునే నూడు— అబ్బంతరం వే వుంది ? (అని రెండవది తీసి యిచ్చును.)
- చింతా—(దానింగూడ వ్రేలి నుంచుకొని యటు నిటు చూచి) ఇప్పు డందముగానే యున్నవి కాని—వీనిని నా కిచ్చినట్లు తెలిసిన మీ రంగనాయకి మిమ్ములను బ్రతుకనీయ దేమో !
- నుబ్బి—(తనలో) వోయి దేవుడా ! యీవుంగరా లిది మింగయ్యా లనుకుంటోంది కావోను ! యెరువ్వనైనా యేడ్చానుకాను !
- చింతా—ఏమిటియాలో చించుచున్నారు ? ఏలయిచ్చిపోతిననికాబోలు ! అట్లయిన నివిగో మీయుంగరములు ! (అని తీయునట్లు సటింనును.)
- నుబ్బి—తియ్యకు తియ్యకు ! అమ్మతోడు ! తీస్తే వొట్టు ! నన్ను సంపుకు తిన్నట్టే ! యెక్కడో యెట్టిమొగంలా గున్నావు !
- చింతా—అంతవొట్టు పెట్టినారు గనుక ఆగినాను. ఆంగకున్న నిక నెల్లకాలము దెప్పుదురు. తాంబూలము వేసికొనెదరా ?
- నుబ్బి—వోయబో ! తాంబూళానికీ నాకూ సగం వెలుక ! యెనకో పా లేనుకుంటే గుండెల్లో దెక్కట్టి నచ్చినంతపని జరిగింది !
- చింతా—అట్లయిన నంతపని వలదుకాని— అత్తరు కొంచెము రాచెద ను గూరుచుండుడు. (అని బుగ్గల కత్తరు రాచును.)
- నుబ్బి—(పారవశ్యముతో) వవ్వా ! వవ్వా ! యేవి సుకం ! యేవి సుకం ! యిన్ని సేతులు నూశానుగానీ— యీపాటిసెయ్యి కాపణ్ణే లేదు ! యెదవసొమ్ము యేంపోతే యేవిలెక్క ! నచ్చినా యిల్లాం టోళ్ళ పాదాలకాడ పడి సావాలి ! వోతావు తగిల్పా సరేకాని— వోపాలి ముద్దెట్టు కుందునా ?
- తెరలో—అమ్మి ! యెవరో మేళము కావలె నని వచ్చినారు— ఒక సారి క్రిందికి రమ్ము.
- చింతా—క్రొత్తనిడుత యేదో దిగిన టున్నది ! (పయికి) మాయ మ్మ పిలుచుచున్నది— పోయి యిప్పుడే వచ్చెదఁ గూర్చుండుడు.

నుబ్బి—పాడుముండ !- పానకంలో పుల్లలాగు సవయానికి సక్కా
వొచ్చి నాసరదా అంతా సంపేసింది !

చింతా—(శ్రోహరిని గలిసికొని) ఎవరే వచ్చినవారు ?

శ్రోహ—పెద్దిసెట్టి ?

చింతా—పెద్దిసెట్టియే ! యెదో చెప్పి పంపివేయక పోతివా ?

శ్రోహ—వెళ్లిమొగమా ! నాకామాట నీవు చెప్పవలెనా ! నీనిమిత్తము
పయికి వ్రాసిన రవ్వలగాజులు వచ్చిన వంట- బడాయి కతఁ డవి
బయటి కగపడునట్లు చేతఁ బట్టుకొని వచ్చినందునఁ జూచి- సమ
యము తప్పిన మరల నేమిబుద్ధి పుట్టునోయను సం దేహముచేత-
ఎవరో జమిందారుగారు అమ్మాయిని చూడవచ్చి మేడమీద
నున్నారని చెప్పి క్రిందిగదిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టి వచ్చినాను. వీఁ
డేమయిన చేపినాఁడా !

చింతా—చేపకున్న చేయిదాఁటి పోనిత్తుమా ! ఇవిగో యుంగరము
లు (అని యిచ్చి) నేను పెద్దిసెట్టియొద్దకుఁ బోయెదను గాని-నీ
వు నుబ్బిసెట్టియొద్దకు వెళ్ళి, రేపు రమ్మని చెప్పి వెనుక మెట్లగుండ
దొడ్డిదారిని బంపివేయుము. (అని నిష్క్రమించును)

శ్రోహ—వెళ్లిమొగము ! రేపు రమ్మని చెప్పవలె నట ! రే పెవరో-
తా నెవరో ! పూర్తిగా పురెక్కించి యీరాత్రయే రమ్మనెద.
(సమీపించి) అల్లుడుగారు ! అదృష్ట మనఁగా మీది ! మాపిల్లకు
మీ మీద మన సిట్టే కుదిరింది.

నుబ్బి—అబ్బో ! అబ్బో ! నిసంగా ! అమ్మతోడే? సేతులో నెయ్యాయి.
శ్రోహ—మిత్రోడు. కాని, దానిని దక్కించుకొనుదారి మీకు తెలిసి
యుండవలెను.

నుబ్బి—అయితే, ఆకిటు కేవిటో అదికూడా నువ్వే నెప్పు.

శ్రోహ—అబ్బా ! అది యంత తేరగా నున్నదా ! నా కేమిచ్చినారని?

నుబ్బి—యెంతమాటన్నావు ? యేంకావాలోకోరు-యెనకతిస్తే నెప్పు!

శ్రోహ—అదీ- దర్జా ? ఆవలకు పోయి మాటాడుకొందము రండు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము

రంగము :—చింతామణి యుద్యోగము.

(చింతామణి భవానీశంకరులు తిన్నెవయిఁ గూర్చుండి ప్రవేశింతురు.)

భవా—ఈపూట పూర్తిగా ముస్తాబైనావు! ఏమిటి కథ?

చింతా—(మొగము చిట్లించి) క్రొత్తబేరము తగిలినది! తెలిసినదా?

భవా—వచ్చినదా కోపము! ఎంత ముక్కుపట్టని ముత్యమవే!

చింతా—అవు నవును! ఎవరిమాటలు వారి కింపుగా నుండును!

ఈపూట నెవరో తప్పక పైక పుచ్చెద నన్నా రని నమ్మకముగాఁ జెప్పి వెళ్లినందున—మాయమ్మ నోరు కట్టవచ్చును గదా యని మహాసంతోషముతో ముస్తాబై కూరుచున్నందులకుఁ గలిగిన ఫలమిది! అయిన నది యేమిపాపమో గాని—

క. తమ్మే దైవముగఁ దమ

నెమ్మనమున నమ్మనీ— గ ధింపక తమస్తా

ణముల నేనియు నిడనీ—

నమ్మరు మగవారు స్త్రీజ ధి నమ్ముల నెఱుడున్ ।

భవా—ఏచండాలుఁడు!—నిన్ను నమ్మనివాఁడు నిర్మూలమై పోవును!

హాస్యమున కన్నమాట కంత యలుక యెందులకు?

చింతా—హాస్యమునకు హద్దుండవలెను! ఒడలుమండు హాస్యమా!

భవా—పోనిమ్ము, పొరపాటుగాని—నుబ్బి నెట్టియెందులకు—వచ్చినాఁడు?

చింతా—అదిగో! ఇక నేమి! మనసులో నేదో మలిన ముండనేయు

న్నది! అయితే—ఆసంగతి మీ కెవరు చెప్పినారు?

భవా—నేనే చూచినాను. వీధిగుమ్మమున వచ్చినచో మియమ్మకంటఁ బడవలసివచ్చు నని పెరటిగుమ్మముకడకు వచ్చునరికి -తటాలున న తఁడు తలుపు తెఱచుకొని, సడాలున బయటికి వచ్చినాఁడు. ఆపా టున నన్నుఁ జూచి యతఁడును - అతనింజూచి నేనును దెల్లపోయి నాము. అంతట నతని కనుమానము కలుగకుండునట్లు కోడిగము లాడుచుఁ గొంతదూరము వెంట వెళ్ళినాను.

చింతా—(తనలో) అతనిరాకనుగూర్చి యీతఁ డడిగియే యుండును. అయినను, నుబ్బి నెట్టి కోమటిబిడ్డ. కోమటిబిడ్డ సాధారణముగా కోసినను నిజము చెప్పఁడు. కాని, యతఁ డేమిచెప్పెనో తెలియ నప్పుడు నే నేమిచెప్పినను చిక్కే ! ఇవిగో యివియే వెలయాళి తెలివితేటలు వెల్లడిసేయు ఘట్టములు !

గీ. తప్పువని నేయఁ గలుగుట • గొప్ప కాదు ;
చేసినది బైటఁబడునపు • సిగ్గు నెగు
విడిచి ధైర్యముతో గోడ • పెట్టినట్లు
బొంక నేర్చుటె వెలయాళి • ప్రోడతనము.

(ఆలోచించి) సరి కానిమ్ము - ఈత్రోవ త్రొక్కి చూచెదను.

(వయికి) ఎందుల కేతెంచితి వని యతనినే యడుగక పోతిరా ?

భవా—అడిగినాను - మేళము కావలసి వచ్చినా నని చెప్పినాఁడు.

చింతా—చెప్పెనుగదా ? - ఇక మిసందేహ మేమిటి ?

భవా—నాసందేహమా ? - చెప్పినఁ గోపగించుకొనవు గద ?

చింతా—కోప మెందులకు ? - నాయం దేమేని పాప ముండినఁ గదా !

భవా—నెబాసు ! - అదీమాట ! ఇదిగో యిప్పుడు చెప్పెదను : మేళము కొఱకు వచ్చినవాఁడు - విచ్చలవిడిగా వీధిగుమ్మమున పోక - బెదరుచు పెరటిదారిని పోవుట యేలని నాసందేహము. అదిగో ! మొగము చిట్లించుచున్నావు ! అప్పుడే వచ్చినది కోపము !

చింతా—అట్లయిన నాసంగతి కూడ నతనినే యడుగక పోతిరా ?

భవా—అంతలో నొకబాల్యమిత్తుఁ డగపడి బహుకాల సమావేశము

వలని సరమాదరముచేతఁ గుశలప్రశ్న చేయుచుఁ గూడఁ దీసికొని పోవుటంజేసి యదుగుట కవకాశము లేకపోయినది.

చింతా—అట్లయిన నేనే చెప్పెద నాలకింపుఁడు. మేళమునుగూర్చి మాటాడుటకై మాయమ్మ యతనిని మేడమీఁదికి వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చినది. ఇంటికి వచ్చినచారినీ మర్యాద చేయుట ధర్మము కనుక గూర్చుండు మని కుర్చీవేసి తాంబూల మీయఁగా— సతఁడు వచ్చిన పని విడిచిపెట్టి యధిక ప్రసంగములు మొదలు పెట్టెను. అందు లకుఁ జింఱకు వచ్చి, చప్పున నేను మేడ దిగి చక్కఁబోయితిని. మాయమ్మ నామనసు కనిపెట్టి, తోఁటఁ జూపుట కనుమిషమీఁద నాతని దొడ్డిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి, యాచారినే యవలకు సాగ నంపినది. సమ్మఁడు సమ్మకపోండు—నడచినసంగతి యిది.

భవా—వెళ్లి మొగనూ ! నీమాట వేదముగానెన్నడునమ్మ లేదు ! నా తో నీ వెన్నఁడు నలుసంత యబద్ధ మాడవనియే నా సమ్మకము.

చింతా—మితోడనే కాదు.. ఎవ్వరితోడను నే సబద్ధమాడను. చింతామణి యీకులములోఁ బుట్టవలసినది కాదని చిన్నలుఁ బెద్దలు నన్ను శ్లాఘించుట కిదియే కారణము.

భవా—సందేహ మేమి ? ఎవరి మాటయో యేల ? నే నన్నిసారులు శ్లాఘింప లేదు ?

ఉ. ఎందఱులేరు వారవన ♦ జేక్షణ లిప్పురమందుఁ - గల్లలం గందువమాటల నిట్టుల ♦ గారడి సేయుచు, దొళ్ళదోఁపుగా వందలు వేలు గుంజుకొను ♦ నారలె కాని-విశుద్ధవృత్తి నీ చందమునం గుణాగుణ వి ♦ చారము సల్పెడివారు గల్గిరే !

చింతా—ఏమి లాభము !

ఆ. ఆటవెలఁది యనిన ♦ యంతనే కవులకు

వలెనె యెల్లరకును ♦ జులుకతనము !

గణిక మంచి, గ్రామ ♦ కరణంబు మంచియు

మెచ్చువారు లేరు ♦ మచ్చునకును !

సరి, దీని కేమి కాని- మీరు చనినపని యే మయినది ?

భవా— ఏమగుట కేమున్నది ! దైవము తఱచుగా ధనికుల నాలుకలు తాటిపట్టెలతోడను- చేతులు చేవమ్మ్రాకులతోడను- హృదయము లుక్కుముక్కులతోడను జేయుచుండును ! ఆపయిని,

గీ. కన్ను లున్నను దీనులు * కానబడరు !

వీను లున్నను మనవులు * వినగఁ బడవు !

అట్టివారల నాశించి * యాశ్రయించు

వారు కడుఁ దెల్పిమాల్సిన * వారు నూవె !

చింతా— ఇది యంతయు- చావుకబురు చల్లఁగాఁ జెప్పట కావలయును!

భవా— ఇప్పటి కంతయే కాని- రెండుమూఁడు దినములలోఁ దప్పక సానుకూలము కాఁగలదు.

చింతా— సరి యిఁక నేమి ! యెప్పటిపాఠమే దిగినది ! మఱొక విశేషము !- ఇదివఱకు " రేపు రేపే ",- ఆరేపున కిప్పుడు మఱి రెండు త్రోపులుగూడ తగిలినవి !

భవా— కాదు కాదు ! నామాట కడవఱకు విని, అప్పుడు నీకుఁ దోచిన ట్లనుము ! ఇంతవఱకు నిదిగో యదిగో యని త్రిప్పిన తుంటరి యీపూఁట తొంటచేయి చూపినాఁడు-

చింతా— ఇఁక విననక్కఱలేదు ! అంతట మఱియొక తుంటరి నా శ్రయించినారు- ఆతుంటరి కొన్ని రేపులు గడపి యావలఁ దానొక తొంటచేయి చూపును ! మీ రా తొంటచేతు లన్నియుం దెచ్చి మాయింట తోరణము గ్రుచ్చుదురు ! అంతయేనా ?

భవా— మాట సాంతముగ వినకయే మండిపడిన నే నేమి చెప్పఁ గలను !- చిరాకు మాని చివరంట వినుము-

చింతా— ఇక్కడ, కిరువదిదినములనుండి విని విని ప్రాణము విసిగినది- ఇంకను నేమి వినను ! ప్రతిదినము మాయమ్మచేత నేను పడలేక చచ్చిపోవుచున్నాను ! మధ్యాహ్నము మీరు వెళ్ళినది మొదలు మాయమ్మ సన్ను కోసినకోతకు నేను గనుక భరించితిని గాని-

మఱొకతె యైనచో మందో మాకో మ్రుంగి చావవలసినదే !-

ఇక పడలేను ! ఇంతటితో మీదారి మీది ! నాదారి నాది !

భవా—అమ్మయ్యో ! అట్లయిన నేను బ్రతుకఁ గలనా !

చ. విడిచితి బంధువర్గముల ♦ వీడితిఁ బ్రాణము లొగుమిత్రులఁ

విడిచితి నిల్లు వాకిలియు ♦ వీడితి భార్యను బ్రాతఁచెప్పగా

విడిచితి నెగుసిగు లర ♦ విందదఁజేక్షణ ! నీనిమి తమై !

విడువనె దేహా మీవు నను ♦ వీడునవస్త తటస్థ మొనచో !

చింతా—(తనలో) నాచెవు లీవలుకుల నిదివఱ కెన్నినొళ్ళగుండ వి

న్నవో !-యిక నెన్నినొళ్ళగుండ వినఁగలవో ! (నయికి) నాయం

దేమిదోష మున్నది ? ఈనెలలో మీ రెఱ్ఱని యేగా నిచ్చినారా ?

భవా—ఎక్కడికి వెళ్ళిన నక్కడనే చుక్కయెదు రగునస్సు దేమి చే

యఁగలను ! ఉన్నంతవఱకు నే నేమయిన నుపేక్ష చేసినా ?

సీ. తాతలనాఁటి యే ♦ త్రములెల్ల తెగనమ్మి

దోసిళ్ళతోఁ దెచ్చి ♦ పోసినాను

తండ్రి కట్టినయిల్లు ♦ దాయాదులకు విక్ర

యించి వస్తువులు చే ♦ యించినాను

అత్తవా రిచ్చిన ♦ యంటుమామిడితోఁట

యీవు కోరఁగ వ్రాసి ♦ యిచ్చినాను

కులసతి మేని సా ♦ మ్ములు పుస్తెతోఁ గూడఁ

గానివచ్చి నీయింట ♦ గుప్పినాను

కులమువారెల్ల నీ కిది ♦ కూడ దన్న

భార్య నూతికి గోతికిఁ ♦ బఱువు లిడిన

లెక్కనేయక నీయిల్లు ♦ కుక్కవోలఁ

గాఁచికోని యిట్టు లున్నాను ♦ గలికి ! నేను!

చింతా—(తనలో) పాప మిది యంతయు వాస్తవమే ! తావుననే

కఠినముగాఁ జెప్పుటకు నోరు రాకున్నది ! (నయికి) సరితాని, నేను

మాత్ర మేమిలోటు చేసినాను !-

సీ. తనకుఁ గల్గినదెల్ల ♦ ధారపోసినయట్టి
 నీతాపతికి న్వసి ♦ చెప్పినాను
 మెచ్చి ముచ్చటతీటు ♦ మేడ కట్టించిన
 పోలిసెట్టిని బాట ♦ ద్రోలినాను
 నిముసంబులోన మా ♦ న్యము వ్రాసియిచ్చిన
 యాదిరెడ్డిని సాగ ♦ నంపినాను
 కోరిన బంగారు ♦ కొండనేనియుఁ దెచ్చు
 పెద్దినెట్టికి సొడ్డు ♦ పెట్టినాను
 క్రొత్తసరసులు చెలరేగి ♦ చిత్తకార్తి
 కుక్కలంబలె నిలుచుట్టు ♦ గ్రుమ్మరిలుట
 కాంచి, మాయమ్మ నన్నెంత ♦ కసరుచున్న
 నీకె లోబడి యున్నాను ♦ నిజముగాను !

భవా—నీవు లోటుచేసితి వని యేచండాలుఁ డన్నాఁడు ! మీయమ్మ
 మాత్ర మెన్నఁడైన నన్ను పల్లెత్తుమా టాడినదా ! దినములు
 కొంచెము తారుమా ఆగునప్ప డిట్టిగృహచ్ఛద్రము లెంతటివారి
 కైన నున్నవే ! కానిమ్ము, పడినగోడలు పడినట్లె యుండవు ! దైవ
 మందులకే యీపూట నతనిని దారసిలఁ జేసినాఁడు !

చింతా—ఎవ రా తారసిల్లినవారు ?

భవా—నే నిందాఁకనే తెలుపఁబోఁగా నామాట పూర్తి కానిచ్చినా
 వు కావు. ఆతారసిల్లిన యతఁడు బిల్వమంగళుఁడు. బిల్వమంగళుఁ
 డనః నేటియావలఁ గ్రొత్తగాఁ గర్మాగారములు, కార్యస్థానము
 లు, మేడలు, మిద్దెలు కట్టుకొని కాపురమున్న వాను దేవమూర్తి
 గారి కుమారుఁడు—

చింతా—(తనలో) ఏమి ! ఆనాఁడు నేను జూచిన యందగాఁడె కావ
 లయును ! చిత్రము !—

కం. వల పెఱుఁగని నాహృదయము

కళవళపడె నతనిమోము ♦ గనినంతనె ; వ

లక్కలు జనియించెను చెక్కల

నిలువెల్ల వడంకె నొక్క ♦ నిముసము దనుకన్ !

(పయికి) ఎఱ్ఱగా-పుష్టిగా-పొడుగుగా నుందురే ఆయనయేనా ?

భవా—ఆయనయే, ఆయనయే- నీ వెప్పుడు చూచితిని ?

చింతా—ఒకప్పుడు గోపాలస్వామివారి కోవెలలో, గళ్యాణసమయమునఁ గాఁబోలు చూచితిని. వారు చాల భాగ్యవంతు లనివాడుక-యేపాటిస్థితి యుండును ?

భవా—నలుబదిలక్షలవఱ కుండు నని నానమ్మకము. ప్రకృతము వినము. ఆబిల్వమంగళుఁడును నేనును సహాధ్యాయులము ఆదినములలో సతఁడే నేను- నేనే యతఁడు.

ఉ. ఆడిన నొక్కయాట ; నడ ♦ యాడఁగడంగిన నొక్కబాట ; మాటాడిన నొక్కమాట ; నిశ ♦ లందుఁ బరుండిన నొక్కచోట; నీటాడ నొడల్గు వేఱయిన ♦ సంతత మాతృలు వేఱు గాక, మాలోడివయస్య లీర్ష్య గొనఁ ♦ దోఁచితి మిర్వుర మొక్కరూపునన్.

చింతా—అట్టివారు విడిపోవుట యెట్లు సంభవించినది?

భవా—అతఁ డాంధ్రము చాలించి సంస్కృతపాఠశాలలోఁ బ్రవేశించినాఁడు; నేను జదువు చాలించి సానివాడలోఁ బ్రవేశించినాను ! అందువల్ల సంబంధము పూర్తిగాఁ దప్పిపోయి, యొకరి నొకరము మఱచిపోవువఱకు వచ్చినారము ! వాసుదేవమూర్తిగారు సంవత్సరముక్రిందట వ్యాపార మంతయు నతనివశము చేసినా రఁట. ఈమఱ్ఱ్య నా కితఁడే జ్ఞప్తికి వచ్చియుండెనా !

చింతా— వచ్చినయెడల ?

భవా—వచ్చినయెడల-బదులుకొఱకు వారిని వీరిని దేవురించుచుఁ గూర్చుందునా ! అతఁ డెంతమంచివాఁడు ! నే నేమడిగిన నీయఁడు ! ఎంతప్రీతితో మాటలాడిగాఁ డని చెప్పుదును ! నాకష్టసుఖము లన్నియు నడిగినాఁడు-తనమంచిచెడ్డ లన్నియుఁ జెప్పినాఁడు-ఇంటికిఁ దీసికొనిపోయి తనతో భోజనము చేయువఱకు విడిచినాఁడువాఁడు.

బదులుమాట వెంటనేతలపెట్టుట భావ్యము కాదని, రేపు వచ్చేద నని చెప్పి చక్కవచ్చినాను. ఏమిటి యా లో చించుచున్నావు ?

చింతా—ఏమియు లేదు కాని. యెట్లయిన మనయింటి కాయన నొక సారి తీసికొనిరాఁ గలరా ?.. అదేమి ! అట్లు తెల్లపోయినారు !

భవా—అబ్బే ! అదికాదు— ఎందునిమిత్తమా—అని.

చింతా—మీరును నేనును గూడ బాగుపడు నిమిత్తము.

భవా—అ దెట్లు ?

చింతా—ఆవివర మేమియు నన్నిపు డడుగ వలదు. నానీతికి భంగము కానీయ ననిమాత్రము నమ్ముఁడు.

భవా—ఆ సందేహము నా కెన్నఁడు లేదు కాని—అతని నిచ్చటికి రప్పించుట యలవియైన కార్యముమాత్రము కాదు.

చింతా—ఎందుచేత ?

భవా—మహాపండితుఁడు—

చింతా—వ్యాసునికంటెనా ?

భవా—పరమ నైష్ఠికుఁడు—

చింతా—విశ్వామిత్రునికంటెనా ?

భవా—బహునీతిమంతుఁడు—

చింతా—విప్రనారాయణునికంటెనా ?

భవా—పరశ్రీ పరాబ్రుఘుఁడు—

చింతా—ఋశ్యశృంగునికంటెనా ? ఎందుల కీలక్కగేద బేరములు ?

ఉ. ఇంతులు తారసిల్లువఱ * కే పురుషాగ్రణు లెంతలేసి సా

మంతము లాడినం, బిగువు * మాటలు పల్కినఁ ; గామినీమణి

కాంత దృగంచలాగ్ని కలి * కాలవ మించుకపాటి సోకెనే

నెంతటిపండితుం డయిన * నిట్టె కరంగఁడె వెన్నపోలిక !

భవా—అగుఁ గాక— అతనిభార్య భూలోకరంభ—

చింతా—వెట్టివాఁడా ! సానులయిండ్రకుఁ జనువారిలో నెవనిభార్య

చక్కనిది కాదు ; ముందు నీభార్యమాట చెప్పుము!

గీ. ప్రాణములు గల్గినట్టి మే ♦ ల్పసిఁడి బొమ్మ !
 అనయవంబులు గలిగిన ♦ యలరు గొమ్మ !
 అట్టిభార్యను విడిచి నీ ♦ వకట ! నేఁటి
 కెన్నికొంపలు చొచ్చితో ♦ యెఱుఁగ వొక్కొ !

భవా—(తల వంచుకొని) నీ కెవరు బదులు చెప్పఁ గలరు !

చింతా—బదులు చెప్పటతోఁ బని లేదు— నేను జెప్పినట్లు చేయుదు
 రేని యాయనను మనయింటి కాకర్తించు భారము నాది. ఆమీఁద
 నాయన కున్న నలుబదిలక్షలలో సగము మీది— సగము నాది !

భవా— వెఱ్ఱిదానా ! నీదేమిటి నాదేమిటి ! నాయభ్యంతర మేమియు
 లేదు. నన్ను గంగలోనుఱుకుమన్న గనులుమూసికొని యుఱి కెద.

తెరలో—అమ్మీ ! యే మా చిదంబర రాహస్యములు !

చింతా—(తనలో) నుబ్బి సెట్టి వచ్చినట్లున్నాఁడు ! ఇతనికన్నులలోఁ
 గారము చల్లి యిఁక నే నతని కడకుఁ బోవలెను గావలయును !
 యేమి విపరీతజీవనము !

ఆ తలఁచు తలఁపు లెల్ల ♦ ధర్మైతరంబులు !
 పలుకు పలుకు లెల్లఁ ♦ బ్రబల మృషలు !
 చేయు చేత లెల్ల ♦ చెనఁటిమాయలు ! వెల
 చెలువ నేటికోసృ ♦ జించె నలువ !

(వయికి) మాయమ్మ కేక వింటిరికదా ? చిచ్చుఱపిడుగులాగున
 వచ్చిపడుచున్నది ! ఈసమయమున నే నిచ్చట నుండరాదు. వయి
 సంగతి తరువాత మాటాడుకొందము. (అని తిన్నె దిగును.)

భవా—నీ వుండిన నేమి ?

చింతా—మఱేమియు లేదు— మీరు కనఁబడఁగానే యది యగ్గిమీఁది
 గుగ్గిలము కాకమానదు. మిమ్ముల ననుచుండఁగా నేను వినుచు
 నూరకుండ లేను—ఉండ లేక యేమేని యన్నచో మిమ్ములను వెనుక
 వేసికొనివచ్చితి నని నామీఁదఁ బడును. కాఁబట్టి నేను లోపలికిఁ
 పోయి దానికోపము తగ్గినవెనుక వచ్చెదను. (అని నడచును.)

భవా—వెట్టిముండకు నామీద నెంతయభిమానమో ! వారకాంతలకు
వలపుండ దనువారు— ఏటియావల నూ శ్మండ వనువారివంటి
వారు ! ఇ దంతయు వలపు కాక— యిం కేమిటి !

శ్రీహ—(ప్రవేశించి, చింతామణి కెదురు వచ్చును).

చింతా—(మెల్లగా) వచ్చినాడా ?

శ్రీహ—చచ్చినట్లు !

చింతా—అట్లయిన, నే నతనిం బంపివేసి వచ్చువఱకును నీ వీతని—

శ్రీహ—కుక్కినపేనుం జేసి కూర్చుండఁ బెట్టెదను. (బిగ్గరగా) అ
మ్మీ ! నేను రాగానే నీవు వెళ్ళుచుంటి వేమి ? ఆయ నెక్కడ ?

చింతా—(బిగ్గరగా) నేను దప్పిగాని వెళ్ళుచున్నాను. ఆయన యచ్చ
టి తిన్నెమీదఁ గూర్చున్నారు. (అనుచు నిష్క్రమించును).

శ్రీహ—(భవానీశంకరునివంకకు నడచును).

భవా—ఓయి దేవుడా ! అదియన్న ట్టిముండ యగ్నిపిడుగులాగుననే
వచ్చుచున్నది ! బ్రహ్మ దేవుడా ! నీబుద్ధియింత బుద్ధియైన దేమి ?
నీ. దివ్యస్థలంబగు ♦ తిరుపతి కొండను

కోతిమూకను బాదు ♦ కొలిపినావు !

తతహంసతూలికా ♦ తల్పంబులందును

జెడు నల్లులను సృష్టి ♦ చేసినావు !

ప్రీతి నించెడు గులా ♦ బీ చెట్టులను వాడి

మించెడు ముండ్లు సృ ♦ జించినావు !

ప్రభువుల మందిర ♦ ప్రాంగణంబుల మూర్ఖ

వేత్రహస్తులను గ ♦ ల్పించినావు !

సౌఖ్యముల కాకరములైన ♦ సానియిండ్ల

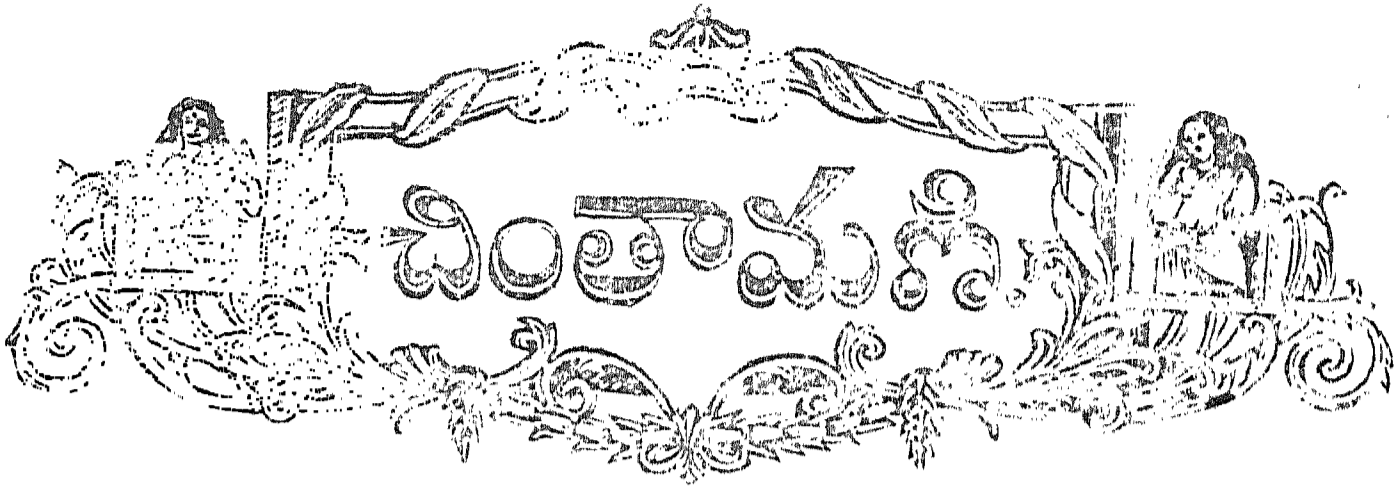
విటుల నెత్తురు పీల్చెడి ♦ వేశ్యమాత

లనుమహాపిశాచములఁ గా ♦ పునిచినావు

గదర ! వృధగాను ! నీతెల్వి కాలిపోను !

(తెర పడును).

ఇది తృతీయాంకము.

చ తు రాం క ము

౧

రంగము:—బిల్వమంగళుని కార్యస్థానము.

బిల్వ—(బయటికి వచ్చి) అమ్మయ్యా! యీపూట బల్లకడనుండి యిప్పటికి లేవ గలిగితిని! కాని, యేనాటివని యానాడు ముగించుకొనుటయె యెక్కడు సుఖము. అందును వర్తకున కట్టి నియమ మత్యపసరము. అంతియే కాదు.

సీ. కనులును జెవులుఁ జ ♦ క్కఁగ విచ్చి నిచ్చలు
 దేశకాలసితుల్ ♦ తెలియ వలయు
 కొనువేళ కాని యె ♦ క్కువపెట్టి యైనను
 మంచివస్తువు కొని ♦ యుంచవలయు
 అమ్మునప్పుడు కాని ♦ యటులైన నిటులైన
 సచ్చరొక్కమునకె ♦ యమ్మ వలయు
 కొలతపట్లను, దూని ♦ కలపట్ల, లెక్కల
 పట్లను నీతితోఁ ♦ బరఁగ వలయు
 పెక్కుగొడవలు నెత్తిపెఁ ♦ బెట్టుకొనక
 యాక్కవ్యాపారమునె సమ్మి ♦ యుండవలయు
 బహుజనాక రణమునకుః ♦ బాటు పడుచు
 స్వల్పలాభంబుతోఁ దృప్తి ♦ పడఁగ వలయు.

(రవంత నడయాడి) ఈపూట భవానీశంకరుఁ డెందుఁచేతనో యింకను రాలేదు! మైత్రియం దేమిమహామ యున్నది!—

ఉ. వేళకు రాక మిత్రుఁ డొక ♦ వీసము జా గొనరించె నేని కా
 ల్గలిన పిల్లివోలె మది ♦ గంతులు వేయును ! జూడ్కు లెంతయుం
 గాలిమి మాలి యెల్లపుడు ♦ ద్వారమువంకనె తారులాడు ! ను
 ద్వేలముగా విన న్నిగుడు ♦ వీనులు చీమ చిటుక్కుమన్నచోళ్.

ఇది మాత్రము బహు చిత్రమైన సంగతి !—

గీ. మిత్రుఁ డెపుడును వారిజ ♦ మిత్రులీలఁ
 దనదువంక కాకర్షించు ♦ కొనుచు నుండు ;
 ప్రాద్దుతిరుగుడు పూవునుం ♦ బోలె దవిలి
 యనునిమేషముఁ చానును ♦ సనుసరించు !

రవంత గాలి తగిలినఁ గాని విశ్రాంతి కలుగదు. (తైరవంకఁ
 జూచి) కేశవా ! భవానీశంకరుఁడు వచ్చినచో నేను దోఁటలోని
 విలాసభవనముకడ నుండు నని చెప్పము. (అని నిష్క్రమించును.)

భవా—(ప్రవేశించి) చిత్రము !

గీ. తీవు లన్నిటఁ జిన్నిపూఁ ♦ దేనె తీపి ;
 దానికంటెను బ్రాణ మెం ♦ తేని తీపి ;
 ఆలి దానికంటెను దీపి; ♦ యంతకంటె
 వేయిరెట్టులవఱకును ♦ వేశ్య తీపి !

ఇంత యేల—

గీ. కామధేనువు వాకిటఁ ♦ గలుగుఁ గాక
 కల్పవృక్షము పెరటిలోఁ ♦ గ్రాలుఁ గాక
 ప్రోడ యెసట్టి భోగిని ♦ పొత్తు లేక
 కాంచ నేరఁడు పూర్ణసు ♦ ఖంబు జనుఁడు!

కావుననే,

సీ. తమయిల్లు విడినాడి ♦ తమదెల్లఁ బోనాడి

వారకామినిపంచఁ ♦ జేరువారు

తమలజ్జ విదిలించి ♦ తమవారి నదలించి

గణిక నింటనె చేర్చఁ ♦ గలుగువారు

అడిగిన దర్పించి ♦ యభిమానము త్యజించి
 సానికి దాస్యంబు ♦ సలుపువారు
 ఇల్లు గుల్లగఁ జేసి ♦ యిల్లాలి నెద రోసి
 వేశ్యకై యూరూరు ♦ వెడలువారు
 వేశ్యమాతల భీతి నే ♦ వించువారు
 స్వామికుల కప్పనంబు లొ ♦ సంగువారు
 కూతులకు నల్లరం దెచ్చి ♦ కూర్చువారు
 కలిగియున్నారు నను మించఁ ♦ గలుగువారు !

కాబట్టి, నే నీకార్యమున కంగీకరించుటలో గౌరవహాని యేమి యు లేదు. గడుసుముండ !- చక్కని యాలోచన చేసినది ! ఈ యెత్తు సాగెనా- యిక్క జెప్పవలసిన దేమున్నది !- యిరువురమును హాయిగ సుఖింతుము ! ఈయాలోచన వుట్టి యప్పటికి రమారమి నెల యైనది. అప్పటినుండి ప్రతిదినము బిల్వమంగళునికడకు వచ్చి పోవుచు మరల నెప్పటి చెలిమి పొసఁగించితిని. ఈప్రాద్దు మంచి దని గాలము వేయుటకు నిశ్చయించుకొంటిమి కదా ? అదృష్టము తిరిగినచో- అనుకొన్న చొప్పున చేప తగులుకొననే గలదు. నేను నిర్భాగ్యుడ నైనను- చింతామణి దినములైన మంచివి కాఁ గూడ దా ? (పరిక్రమించి, పైకి జూచి) కేశవా ! కార్యస్థానము నిశ్చబ్దము గా నున్నది- బాబుగారు మేడకు వెళ్ళినారా యేమి ? (వినుట నభినయించి) ఏమంటివి ?- మీకొక కెదురుచూచుచుఁ దోటలోని విలాసమందిరముకడఁ గూరుచున్నారనియా ?- అట్లయినఁ జెరటి దారినిఁబోయి యతని కాకస్మికముగఁ గనబడెదను. (అనినడచును).

(అంతటఁ దెర యెత్తఁబడఁగా నాననస్థుడై బిల్వమంగళుఁడు ప్రవేశించును.)

బిల్వ—విశ్రాంతి లభించునపుడెల్ల విధిగాఁ జేయఁదగినది భగవద్విచారము. భగవద్విచారమున కేఠినో యాశ్రయించుట కాని- పద్మాసనము వేసికొని యేమూలనో ముక్కు మూసికొని కూర్చుండుట కాని- యవసరము లేదు.

చ. కలకలలాడు చెల్లపుడు • గట్టెదుటం గనుపట్టు తీనెగుం
పులు, మొలకల్, మహీజములు పూవులు, కాయలు, పండ్లు; పర్వతం
బులు, నదులు, సముద్రములు భూమి, దివం, బివియాక్కటొక్కటే
తెలుపగఁ జాలు నీశ్వరుని • దివ్యవిలాసము లెల్లఁ గొల్లగాన్ !

భవా—(సమీపించి) మిత్రమా ! యేమిటి యాలోచించుచున్నావు?

బిల్వ—(చటాలునఁ దలయెత్తించుచి) ఇదిగో! వచ్చితివా!—నేఁడేవే
శకు రాకపోఁగా—నేదో గ్రామాంతరమునకుఁ బోతి వసుకొంటిని!

భవా—(తల వ్రేలవైచి) గ్రామాంతరమునకుఁ గాదు గాని— గృహాంత
రమునకుఁ బోయి—పుట్టెడు పరాభవముతో వచ్చితిని !

బిల్వ—అదేమి ?

భవా—ఏమని చెప్పుదును !— చెప్పినచో నవ్వుదువు !

బిల్వ—ఎంతమాట ! నీపరాభవమునకు నేను నవ్వుదునా !

భవా—ఊరక యంటిని, నీవు నవ్వ వనియే కాదు—నాపరాభవము నీ
పరాభవముగా భావించు వనికూడ నే నెఱుఁగుదును.

బిల్వ—సందేహమా !— చెప్ప చెప్ప—ఏమిది ?

భవా—మనపట్టణమునఁ జింతామణి యను నొకవేశ్య కలదు ; దాని
వృత్తాంత మెప్పుడైన వింటివా ?

బిల్వ—మనము వినఁదగిన వృత్తాంత మిది యేమి కలిగియుండును ?

భవా—అట్లయిన నీవు వినలే దన్నమాటయే. యాపమునకు రంభ—
సంగీత సాహిత్యములకు సరస్వతి! కాని, దాని విద్యాగర్వమునకు
మాత్రము మేర లేదు. చదువు రానియెడల సార్వభౌముఁడైనను
గుమ్మము త్రొక్కనీయదు ; కంతుఁడైనను, కన్నెత్తి చూడదు.
చదువరి యగునెడల—సన్యాసి యైనను గౌరవించును ; దాని పరీక్ష
కాఁగినవానిని దైవముగఁ బూజించును !

బిల్వ—అట్లయిన నది గర్వము కాదు— గుణ మనియే చెప్పఁ దగును.

భవా—కావచ్చును. ఈసంగతులు నా కెందఱు చెప్పినను—వేశ్యలపట్ల
నివి విపరీతగుణము లని నేను నమ్మ లేదు. ఈపూఁట నొకమిత్రుఁ

డిందలి యాధార్థ్యమును | బత్యక్షముగాఁ జూపుటకై నన్ను దాని యింటికిఁ దీసికొని పోయెను. దానిమేడ, దానిభాగ్యము దాని భోగము వీనిమాట కేమి కాని- దానిసౌందర్యమును జూచుటకు నాకుఁ గన్నులు చాలినవి కావు !

బిల్వ—(నవ్వి) నాకన్నులుకూడ నెరవు తీసికొనిపోక పోతివా ?

భవా—(తనలో) నీకన్నులు కర్మ మేమి ! నిన్నే తీసికొనిపోవలె నని కదా-యీయత్నము ! (నయికి) నీకన్నులు కాదు కాని- నీపాండిత్య మెరవు తీసికొని పోగలిగినచో- నా కేవలభవము కలుగరిపో యెడిది ! తరువాయి వినము: నన్నుఁ దీసికొనిపోయిన మిత్రుడు సంచకావ్యములు నుగించి, ప్రతాపద్రుదీనుము చేతఁ బట్టినవాఁ డగుటచే, నతనివెంట వెళ్ళుటంబట్టి నేనుగూడ నేమా వెలుగఁబె ట్టియుందు ననుతలంపుచే-నాకుఁగూడ దండము పెట్టి యాసనము వేసినది. నామిత్రుఁ డంతటితో నూరకుండినచో నేగొడవయు లేక పోయెడిది. నా కేమా త్రవ్వి తల కెత్తించుటకుం బోలె-నన్నొక పండితునిఁగాఁ జెప్పుటకు మొదలుపెట్టెను! అది వినివిని- 'అయ్యా! మీ రెవరియొద్దఁ జదువుకొన్నా?' రని నన్నుఁ బ్రశ్నించినది. అప్పుడు నాకేస బుద్ధి గుండవచ్చునా ?- అది మెచ్చి మేకతోలు కప్పు ననునూహతో 'సకలకలాసంపన్నుఁడగు బిల్వమంగళమూర్తి నా కాబాల్యమిత్రుఁడై యుండ నెవరియొద్దనో చదువుకొనవలసిన పని యే' మని యాయ్యారముగా నుత్తర మొసఁగితిని.

బిల్వ—(నవ్వుచు) ఈవిధముగా నాపేరు దానిచిట్టాలో నెక్కించితీవా!

భవా—నేను గ్రొత్తగా నెక్కింప లేదు. నీపాండిత్యము, నీ తెలివి, నీ చక్కఁదనము పూసగుచ్చిన ట్లదే యేకరు పెట్టినది. మొదటే వేశ్య- ఆపయిని వడఁజదివిన ముండ- ఆపాటి విచారణ లేకుండునా? అది కాక-మెరకవీధిని మేక యీసనిమ్ము-వల్లపువీధిని వడ్డ చావ నిమ్ము- బోగముదానియింట నుండును !

బిల్వ—సందియ మేమి !

ఆ. సంత, రచ్చపట్టు • సారాదుకాణంబు
 గణిక యిల్లు, చెరువు • గట్టు, వంట
 పూఁటియిల్లు, వెచ్చ • ములయంగడియు వర్త
 మానములకు మంచి • తానకములు !

పయిసంగతి కానిమ్ము.

భవా—పయిసంగతి పరాభవమే ! నా బండారము నా మొగమువల్లనే
 కనిపెట్టినదో, నా మాటలవల్లనే కనిపెట్టినదో చెప్పజాలను గాని-
 చటాలున నొకళ్లోకము చదివి, దీనిభావ మేమని యడిగినది. ఇక్కఱ
 జెప్పవలసిన దేమున్నది ! ఆపాటునఁ గాళ్ళుఁ జేతులుఁ జల్లఁబడిన
 వి ! వెఱ్ఱి మొగమువైచి వెలవెలబోవుచు నూరకున్నాను ! నన్నుఁ
 దీసికొనిపోయిన మిత్రుఁడు కొంత వీకులాడెను గాని- పాప మతని
 కిని గొఱుకువడినది కాదు ! అప్పు డది నన్నుఁ జూచి పక్కన
 నవ్వుగా-బల్లెమువలె నా కది ప్రక్కలో గ్రుచ్చుకొన్నది ! అయిన
 నందులకుఁ జేయవలసిన దేమున్నది !-సిగ్గుపడి శిరమువంచుకొ
 న్నాను ! అది యంతటితోనైన నన్ను విడువక, యాళ్లోక మొక
 కాగితమున వ్రాసి “ ఇక్కడికి మిసంగతి సాంతముగాఁ దేలినది-
 మీ గురువుగారి సంగతికూడఁ దేలఁగలదు- దీని కేమి చెప్పుదురో
 పోయి దెలిసికొని రం,, డని యిచ్చినది. ఆమాటకు మఱింత
 మ్రగ్గినవాఁడనై-అఱగంటలో దీనిభావ మామూలాగ్రముగాఁ దెలి
 సికొని వచ్చి చెప్పెదఁ జూడు మని శపథము చేసి చక్కవచ్చితిని.

బిల్వ—ఏ దా కాగితము ?

భవా—ఇదిగో. (అని యిచ్చును.)

బిల్వ—(తీసికొని)

శ్లో. వృక్షాగ్రవాసీ నచ పక్షిరాజగి-చర్తాంగధారీ నచ సోమయాజీ
 త్రినేత్రధారీ నచ శూలపాణిగి-జలంధరిత్రీ నఘటో నమేఘగి.

(అని పఠించి) మిత్రమా ! దీనిభావమే స్ఫురింపలేదా ?

భవా—పద్యమున కర్థము తెలిసినఁ గదా-భావము స్ఫురించుట !

బిల్వ—అట్లయిన నర్థము చెప్పెద వినుము. నృషాగ్రవాసీ: చెట్టుపై నుండును - కాని, నచ పక్షిరాజని: పక్షి కాదు - చర్మాంగధారీ: చర్మమును ధరించును; కాని, నచ సోమయాజీ: సోమయాజి కాదు త్రినేత్రధారీ: మూడుకన్ను లుండును; కాని, నచ శూల పాణిని: శివుడు కాదు-జలం ధరిత్రీ: జలము కలిగియుండును - కాని, నఘటని: కుండకాదు-స మేఘని: మేఘము కాదు. తెలిసినదా?

భవా—ఇప్పుడును నా కినువగుగిలిగానే యున్నది!

బిల్వ—వెట్టివాడా! “తెంకాయ :: యన్నమాట కాదా?”

భవా—(వ్రేలుకఱచుకొని) అన్నన్నా! అవును జుమా! నే నిప్పుడే పోయి యీముక్క చెప్పివేసి వచ్చెద-నేను వచ్చుదనుక నీ విచ్చుటనే యుండుము. (అని నిష్క్రమించును.)

బిల్వ—ఓహో! సాయంసమయ మెంత సమ్మోదకరముగా నున్నది!

ఉ. చల్లని పిల్లగాడుపులు; ♦ చక్కంగ విచ్చిన పూలు; కెంపుతో నుల్లసమాడు నాకసము; ♦ వ్యాహములంజను పక్షిసంతతుల్ మెల్లంగ మింటఁ దారు చిటు ♦ మేఘము; ల య్యవరాద్రివెస్కరా జిలెడు సూర్యబింబము; వ ♦ చింపఁగ శక్యమె సంధ్యసంపదల్!

భవానీశంకరుఁడు వచ్చు దనుక నేనీ పారిజాతములకుఁ బాదులు చేయుచుఁ గాలము గడపెద. (అని రవంతనే పట్టుచేసి యవ్వల దిశలు పరికించి) ఓహో! చీకటి యెంతలో సిద్ధ మయినది!

చ. క్రమముగ నెల్లవస్తువులు; ♦ గాంచె దళంబగు నల్పుచాయ; మార్గమును సమార్గముం గలిసి ♦ కన్నడఁ జొచ్చెను నేకభంగి; లోకమునకుఁ బ్రాప్తిలెం గనులు ♦ గల్గియు గ్రుడ్డితనంబు; మిన్నుమాత్రము తన నేత్రకోటులను దద్దయు విచ్చి కనుల బ్రపంచముకా!

(ప్రక్కకుఁ జూచి) ఇదిగో!-కేశవుఁడు కాబోలు నిచ్చుట దీవముంచి వెళ్ళినాఁడు మిత్రుఁడు రాలేదు! నాయనగారు నాకొఱకెదురుచూచుచుండురు. ఇవిగో పులకలు! ఏమిచిత్రమో కాని-నాయనగారు తలపునకువచ్చినపుడెల్ల నాశరీరమిట్లు పులకించును!

ఆ. వేళ కేగకున్న ♦ వెదకుచుఁ జనుదెంచుఁ

బండ్లి కరుగకున్నఁ ♦ బరితపించు

నుంత యలపుఁ గొన్న ♦ నెంతయుఁ బలవించుఁ

దరమె తీర్చ నిట్టి ♦ తండ్రీ ఋణము !

భవా—(ప్రవేశించి) మిత్రమా ! నీవిద్యానుహిమ యిప్పటికి నిశ్చయముగా వెల్లడియైనది! కోటీశ్వరులు కొంపచుట్టు తిరిగినను లెక్కనే యని చింతామణి కుక్కవలె నావెంటఁబడి చక్కవచ్చినది !

బిల్వ—(ఆశ్చర్యముతో) అదేమిటి ?

భవా—చాలకాలమునుండి దానికిఁ గొన్ని సందేహములు కలఁ వఁట.

అవి నీవల్లఁ దీర్చుకొనవలె నని యరుదెంచినది.

బిల్వ—(ఆందోళనముతో) అయ్యయ్యో!—యెందులకు కానిచ్చితివి!—యెవరైనఁ జూచిన నే మనుకొందురు !

భవా—మిత్రమా ! ఆడుదానిని అశ్వమును నెవ రాఁవఁగలరు !

నీవు చెప్పిన శ్లోకభావము వినఁగానే నీయం దెక్కడలేని లక్ష్యమును గుదిరి -తనసందేహములు నీవలనఁ గాని నివారణ కా వని

అదే ముందు దారితీయు నప్పుడు - అడ్డుట కలవి యగునా !

బిల్వ—కానిమ్ము -గతజలసేతుబంధన మెందులకు ! బయట నిలిపి

వచ్చితివి కావలయును- పాపము లోపలికి రమ్మనుము

భవా—(నిష్క్రమించి, నురలఁ జింతామణితోఁ బ్రవేశించును)

బిల్వ—(చింతామణిం జూచి తనలో ఓహో!—యేమి సౌందర్యము!

ఇది గణికయా - లేక, చక్కఁదనముల కణికయా !

ఉ. తెప్పలు వాల్చుకుండిన, ధ ♦ రిత్రిని బాదము లంటకుండినం

దప్పక, రంభయో-మణిఘృ ♦ తాచియో-మేసకయో-యటంచునీ

కప్పరగంధిపట్ల భ్రమ ♦ కల్గక పోవునె ! యాలకింపలే

దిప్పరమందె యిట్టి జల ♦ జేక్షణ యున్న దటంచు నెన్నఁడు !

చింతా—(తనలో) అవురా! యీజగన్మోహన మూర్తిని మరల నెం

తకాలమునకుఁ జూడఁగలిగితివి ! (ఉపలక్షించి) సరి కాని-

ఉ. కమ్మలు లేకయే చెవులు • కస్తురితావులు గ్రమ్మ పత్రభం
గమ్మలు లేకే చెక్కిళ్లు • కాటుకనిగ్గులు లేకయే కనుల్
సొమ్ములు లేకయే గళము • చొక్కపులత్తుక పూత లేకే పా
దమ్ములు; సొంపు నింపును గ • దా! మగవారి యదృష్టమేమొకో!

(సమీపించి) అయ్యా! దండములు! తమయనుజ్ఞ నొందకయే

తమసన్నిధికి వచ్చిన నాసాహసమును మన్నింతురుగాక!

బిల్వ—దానికేమి— నీవు విద్వాంసురాలవు గదా. కూర్చుండుము.

చింతా—క్షమింపుడు—నేను గూర్చుండుటకు రాలేదు—నాకుఁగొన్ని
సందేహము లుండి మీవలనఁ దీర్చుకొని పోవలె నని వచ్చినాను.

బిల్వ—(నవ్వి) అట్లయిన, వాని నవశ్యముగా వినిపింపుము.

చింతా—చిత్తము. అన్నిటికంటెఁ జిత్ర మైన దేది ?

బిల్వ—ఈశ్వరవిలాసము!

చింతా—అత్యంత సుందరమైన దేది ?

బిల్వ—ప్రకృతి!

చింతా—అత్యంత భయంకర మైన దేది ?

బిల్వ—సంసారము!

చింతా—మనల, నేది విడిచినను విడువని దేది ?

బిల్వ—ఆశ !

చింతా—దేనిచేతను జావని దేది ?

బిల్వ—అహంకారము!

చింతా—ఎట్టి దారిద్ర్యమునందును సుఖపెట్టఁ గలుగున దేది ?

బిల్వ—తృప్తి!

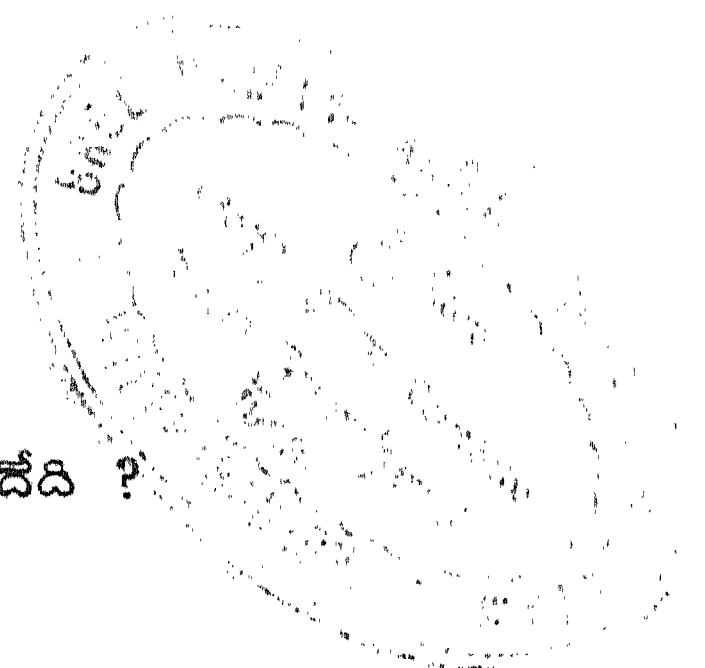
చింతా—అన్నిటికంటెను బల మైన దేది ?

బిల్వ—అవసరము!

చింతా—అన్నిటికంటెను సులభ మైన దేది ?

బిల్వ—అన్యులకు సలహా చెప్పట !

చింతా—అన్నిటికంటెఁ గష్టసాధ్య మయిన దేది ?

బిల్వ—తనతప్పు తాను దెలిసికొనుట!

చింతా—పాపముల నన్నిటిని బరిహరింపఁ గలిగిన దేది ?

బిల్వ—పశ్చాత్తాపము.

చింతా—సెబాసు ! ఈస్రశ్శముల కు త్తరములు చెప్పఁ గలిగినవారిని భాగ్యవశమున నిప్పటికిఁ జూడఁ గలిగితని ! మహాభాగ ! చంద్రున కు నూలిపోగుం బలె-మీ యద్వితీయ పాండిత్యమున కిదిగో - యీ ముక్తావళిని సమర్పించుకొనుచున్నాను. (అని తనమెడలోని ముత్తెములపేరు తీసి యతనిమెడలో వేయును).

బిల్వ—అట్లయిన, నిన్ను నే నొకస్రశ్శ మడిగెదను. దాని కు త్తర మొ సగి నాచే నీవుఁగూడ బహుమాన మందుము.

చింతా—అవహేతురాలనై యున్నాను. (తెరలోఁ జప్పుడు).

బిల్వ—(ఉలికిపడి) మిత్రమా ! బయటినుండి బండిచప్పుడు వినవచ్చు చున్నది- చూడు !- చూడు !-

భవా—(పోయి మరల సత్వరముగా వచ్చి) కొంప మునిఁగినది ! మీనా యనగారు వచ్చుచున్నారు !

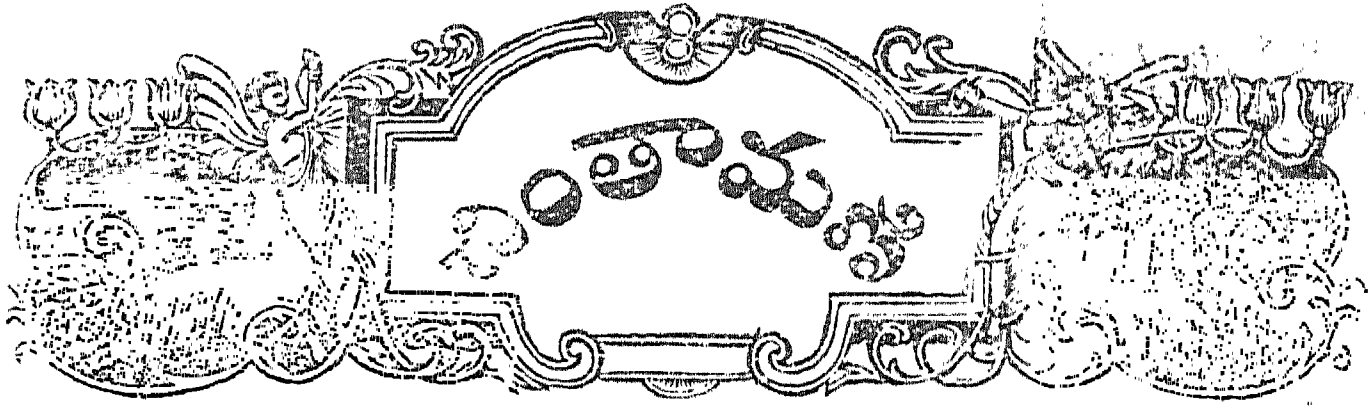
బిల్వ—(తొఱుపాటుతో) అట్లయిన నీవు చింతామణిని బెరటిదారి నింటికిఁ దీసికొని పొమ్ము. నే నీత్రోవను బోయి నాయనగారిం గలిసికొనెద. చింతామణి ! నీవు ప్రాజ్ఞురాలవు కనుక నిందుల కస్య థా భావింప వని నమ్ముచున్నాను. (అనియిపేక్షతోఁ జూచును.)

చింతా—ఎంతమాట ! ఇందువలనఁ బునర్దర్శనలాభమున కవకాశ మేర్పడినది కదా ?

బిల్వ—(నవ్వి) అట్లే యగుఁ గాక ! అదిగో-బండి నిలిచినది ! నే నీకఁ బోయెదను. (అని ప్రీతితోఁ జూచి నిష్క్రమించును).

భవా—(తనలో) పాచిక పారినట్లే కాని- వీరిచూపులు, వీరివాలకము లుఁ జూచిన గుండె గుబేలు మనుచున్నది ! (అని చింతామణితో నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

వంశము

ప్రథమరంగము :—బిల్వమంగళుని కార్యస్థానప్రాంతవీధి.

(బిల్వమంగళ భవానీశంకరుల ప్రవేశము.)

బిల్వ—రాత్రి నీవు మరల వత్తు వని చాలనేపు చూచితిని జుమా !

భవా—నీవు పురాణగోష్ఠిలో నుండు వని రాలేదు. ! ఓ నాయనగా
రేమియు ననుమానపడ లేదు గద ?

బిల్వ—లేదు కాని- యొక పొరపాటుమాత్రము జరిగినది! ఆతొందర
లో నేను మెడలోని ముక్తావళితో నాయన యెదుటకు వెళ్ళితిని!

భవా—ఎంతప్రమాదము !- అప్పు డేమి జరిగినది ?

బిల్వ—ఆయన చూచి- ఇ దెక్కడి దని యడిగినారు. ఆపాటున నేమి
యుఁ బాలుపోక, అమ్మకమునకు వచ్చిన దని చెప్పినాను!

భవా—(తనలో) అబద్ధముల కప్పుడే మొదలు ! ఇదిగో యిదియే
యీవ్యాపారములో నున్న చిక్కు !

సీ. సాని వైకమునకై ♦ సజిగినయపుడెల్లఁ

బెన్నిధిఁ జేతఁ జూ ♦ పింపవలయు

సానితల్లికి తిక్క ♦ చనుదెంచి నపుడెల్ల

గేదఁగితేనె నా ♦ కింపవలయు

ఇంటిలో నొత్తిడి ♦ హెచ్చగు నపుడెల్ల

రెంట నూరక బూక ♦ కింపవలయు

పయివారి కంటను ♦ బడినపుడెల్లఁ జ

క్కని కట్టుకథలతోఁ ♦ గ్రమ్మవలయు

పిన్న పెద్దలు చీవాట్లు ♦ పెట్టునపుడు
 గొల్లుమ్మని యొట్టులం బెట్టు ♦ కొనఁగవలయు ;
 జవలు రే లిట్లు జారులు ♦ పాపభీతి
 వదలి దబ్బర లాడక ♦ వలను పడదు!

(పయికి) మిత్రమా ! రాత్రి నానిమిత్తము నీ వంత యెదురు
 చూచిన దెందుకొఱకు ?

బిల్వ—ముక్తావళిం గొనిపోయి చింతామణి కిచ్చివేయుదు వని.

భవా—ఎంతమాట ! అది మెచ్చి మెడలో వేసిన వస్తువును మరలఁ
 బంపివేయుట కంటె పరిభవపఱుచుట మఱే ముందును ? ఒకవేళ,
 మనము పంపినను పరిగ్రహించుటకుఁ జింతామణి యంత తెలివిమా
 లిన దనుకొంటివా ?

బిల్వ—అట్లయిన మన మిప్పుడు చేయవలసిన దేమి ?

భవా—చేయవలసినది తరువాతఁ జెప్పెదను గాని—చింతామణి సౌంద

ర్యవిషయమున నీయభిప్రాయ మేమో ముందు చెప్పుము.

బిల్వ—సౌందర్యవిషయమున సాటి లేనిదే ! ఏమందువా ?—

సీ. మోము గోముగ నున్న ♦ ముంగురుల్ నున్న, ముం

గురులు గల్గిన మోము ♦ గోము నున్న

కనులు పెద్దవి యైనఁ ♦ గనుబొమల్ తఱుఁగును

గనుబొమ లమరినఁ ♦ గనులు తఱుఁగు

ముక్కు తీరుగ నున్నఁ ♦ జెక్కులు లొట్టలు

చెక్కిళ్లు లొప్పిన ♦ ముక్కు లొట్ట

కురులు దీర్ఘము లైనఁ ♦ గొక్కెర మెడ, మెడ

కుదురుగా నుండిన ♦ గురులు కుఱుచ

ఒకటి కుదిరిన నిట్టులే ♦ యొకటి కుదుర

కుందు రేరినిఁ గాంచిన ♦ నుర్విలోన;

కాని, చింతామణి యటులు ♦ కాక—ప్రియ వ

యస్య ! సర్వాంగనుందరి ♦ యనఁగ నొప్పు.

భవా—నెబాను ! నాఁడె మన నట్లుండవలెను ! సరి కాని—నిన్న దాని నేమో పరీక్షింపబోయితివి— దాని విద్యావిషయమున నీ కింకను దగినంత తృప్తి కలుగలేదా యేమి ?

బిల్వ—తృప్తి కలుగక కాదు— ఆనెసముమీఁద నేనుగూడ దానికిఁ దగిన బహుమాన మేదైన నొసఁగవలె నని యనుకొంటిని.

భవా—అదిగో— ఆలోచన మన నది ! దాని ముక్తావళి మరల దాని కిచ్చివేయుటకంటె—అది బహుకరించినదానికన్న కథిత వస్తువుతో మరల దానిని బహుకరించుటయే మర్యాద.

బిల్వ—సరిలెమ్ము— మరల సమావేశ మెట్లు ?

భవా—దానికేమి—యీరాత్రి మనమే దానియింటికి బోయివత్తము.

బిల్వ—అమ్మయ్యో ! యెవరికంటెనైనఁ బడినచో నెంతయసక్తి !

ఆ. కానిమాట జవము ♦ గల చక్రములమీఁద

వడిగఁ బఱచు నాల్గు ♦ వంకలకును ;

సఱచుచున్న కొలఁది ♦ ప్రతిజనుఁ డాచక్ర

ముల కొకింత చమురు ♦ పోయుచుండు !

భవా—నిజమే కాని— నీ కాభయ మక్కఱ లేదు. నిలువునఁ గన్నులున్నవాఁడుకూడఁ జూడకుండ నిన్నుఁ దీసికొనిపోయి దీసికొనివచ్చు భారము నాది. ఆపైని నేటిరాత్రి పట్టణములో నాటక మున్నది. ఆవంకదఁమి వెళ్ళినచో నింటివారుగూడ ననుమాన పడుట కవకాశ ముండదు.

బిల్వ—(నవ్వుచు) ఇకనేమి ! యీవిషయమునందు నీకప్పుడే పాండిత్యముకూడఁ గుదిరినది ! సరి, యట్లే జరుగనిమ్ము కాని—సాయంకాలము నీవు సాపాటునకు మాయింటికే రమ్ము. మనరాక దానికి ముందు తెలియఁజేయుట మంచి దేమో ?

భవా—నీయొద్దనుండి వెళ్ళఁగానే నేను ముందుచేయుకార్య మదే.

బిల్వ—అట్లయిన వెళ్ళుము. నాకుఁగూడఁ జాల పని యున్నది.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయ రంగము—చింతామణి సౌధము.

(చిత్రయు చింతామణియు ప్రవేశింతురు.)

చింతా—(నిలువుటద్దము నెదుట ముంగురులు దిద్దుకొనుచు) చిత్రా!
పూలదండలమీదఁ బన్నీరు చల్లినావా?

చిత్ర—(తములపాకులు సర్దుచు) నీతోడు—సల్లానుగానీ—నీవు తీసే
సినదండ రేపు నా కియ్యాలి నువాక్కయ్యా!

చింతా—(తనలో) పాపము ! పూలదండ కిది యెంత మొగమువాచి
యున్నదో ! భగవంతుఁ డేమిపాపము చేసినకన్నెలకుఁ బడవుఁగత్తె
లయింట చావ్యమును, కోడఱికమును ! బ్రాహ్మింపఁ జేయునో కాని—
గీ. సానికిని జారులకు మితి * లేని సేవ !

కూరయును నారయును లేని * కూడు ! సాని

కట్టిచించిన పుట్టము ! * కట్టికినేల

పడుక ! నిలువెల్ల కోతలు * వాతలుఁ గద !

(నయికి) అట్లే యిచ్చెదఁ గాని— పునుఁగుడబ్బి యేదీ ?

చిత్ర—(తెచ్చి యిచ్చును.)

చింతా—(పునుఁగు రాచికొనుచు) చిత్రా ! యీబ్రాహ్మ నాయలం
కార మెట్లున్నదే ?

చిత్ర—నే సచ్చిపోయినట్టు !—నుక్కల్లో సూరేడులా గున్నా వక్కా!

చింతా—(నవ్వి) నీపోలిక బొగు లయినట్లే యున్నది కాని— ఇదిగో
డబ్బి—పాడుకంపు కొట్టక—నీవుకూడ రవంత రాచికొనుము.

చిత్ర—(చంకలు కొట్టుకొనుచు) వో ! వో ! యింకేఁ వింకేఁవి !—

చింతా—తాళు, తాళు !—(వినుట నభినయించి) గార్ధభస్వరము విన
వచ్చుచున్నది— సెట్టిగాఁడు కాఁబోలు నుట్టిపడుచున్నాఁడు !

చిత్ర—పాపం !—తిట్ట కక్కయ్యా!

చింతా—వెట్టిముండా ! విటులరోగములు నీ వేమెఱుఁగుదువు ?

సీ. పొగడిన నొక్కఁడు * పొంగి యాకస మంటుఁ

దిట్టిన నొక్కఁడు సం * తృప్తిఁ జెందు

అలిగిన నొక్కఁడు పా ♦ దాకాంతుఁ డగు ; కాల

దన్నిన నొక్కఁడు ♦ దాసుఁ డగును
పాడిన నొక్కఁడు ♦ పారవశ్యము నొందు

గెంటిన నొక్కఁ డి ♦ ల్లంటి ముండు
కఱకుట్లు వెట్ట నొ ♦ క్కఁడు కుక్కవలె నగు

త్రాగించ నొక్కఁడు వి ♦ త్తంబు గురియు
పాపపుణ్యంబులకు నుది ♦ భయము విడిచి
విటుల చిత్తంబు రజించు ♦ విధము తెలిసి
మనలినం జాలు ; మతిలేని ♦ మాట కాని-
వలపుమందులు మఱివేఱె ♦ కలవె మనకు!

సుబ్బి—కం. యెంతదయాో సంతలపై

సంతంబున-పుల్చు గాచి-పడిపడి తాగఁ
గొంతుకు- బొంగురు పోయెను-

దంతాలకు- సలుపు పుట్టె- తస్సాగోయ్యా !

(అని పాడుచుఁ బ్రవేశించి) అబ్బో ! అబ్బో ! యేవి సోకు !
యేవి సోకు ! తగిలిం దేదో బేరం తగిలింది !

చింతా—నాకు బేరము తగులలేదు కాని-అట్టె వాగితివా- నీకుఁ
జెంపకాయలు తగులును !

సుబ్బి—ఇదుగో ! సి త్తరకూడ సిగేసి సీర కట్టిందే ! అబ్బో ! అబ్బో !
అడును మొగాని కెంతెలు గొచ్చిందో ! (అని బుగ్గమీఁదపాడుచును.)

చిత్ర—చీ ! నీజిమ్మడ ! గాజు లేయించుకుంటా నంటే కానిడబ్బు నే
తులో పెట్ట లేకపోయావు గాని-సడసాలుమా త్తరఁ వాడతావు !

సుబ్బి—ఇదిగో రూపాయి ! (అని రూపాయి మీఁదఁ బడవేసి) యిక
సణిగావంటే సక్కలిగి లెడతా నూడు మఱి !

చింతా—సెట్టిగా రీప్రాద్దు రూపాయలవాన కురియుదురు కాఁబోలు!

సుబ్బి—వో ! అబ్బెంతరఁవేటి ! నూస్తాను కాసుకో మఱి- లాబం-
రెండు-మూడు-నాలుగు- (అని రూపాయలు మీఁద వేయును.)

చింతా—ఏమా పొగరు ! ఏకముగాఁ జేతి కీయ లేవా ?

నుబ్బి—అయితే మఱింద !— (అని రూపాయలదొంతర చేతి కిచ్చును.)

చింతా—(పుచ్చుకొని) ఈపాటిదాని కేనా యీబుడిసిపాటు!

నుబ్బి—యేవో - నాకోసం ముస్తాబై కూకుంటూ వనుకున్నానా ?

చింతా—ఆఁ ! రమ్మని తిమ్మని బంతికి ! - నీకోసమే యీముస్తాబు !

నుబ్బి—మఱి - బవానీశంకరం కోసం వేనా యీ బాదంతా !

చింతా—అట్టై ప్రేలక - నోరు మూయుము !

నుబ్బి—నీదా నాదా ? - యిసిరాను! మాబాగా యిసిరాను ! - యెం

తమా టిసిరానో సూశానా ?

చింతా—ఏడిసినావు కాని - యేదీ కొర్నాటి కోక?

నుబ్బి—మాఅయ్యనచ్చినోడి నుందులకోసం తిరుగుతూ - కొట్టుతియ్యడం లేందే కో కెల్లా వొస్తుంది ?

చింతా—అన్నట్లు అడుగ మఱచితిని - ఎట్లున్నది మీయయ్యకు ?

నుబ్బి—ఆడిబొందలా గుంది ! సావంటే సావూ కాదు - బతుకంటే బతుకూ కాదు ! నిన్నణ్ణుంచి ఆవేసంకూడా పుట్టింది.

చింతా—అన్నా ! పాపము !

నుబ్బి—పాపవేంటి ? - అద్దూ పద్దూ లేకుండా ఆంబోతులాగు వూరి కెగబడతే వూరికే పోతుందా ?

చింతా—కాదామఱి ! - అందులకే నీ వింత చూద్దు తప్పకున్నది !

నుబ్బి—అదుగో ! అదుగో ! తాటాకులు కావోను ! బుగ్గల్నులి - వి - బూర్లోండి పెడతా సూడు ! (అని చమిపింపబోవును.)

చింతా—దూరము ! దగ్గరికు పచ్చితివా - దవడవళ్ళు రాలగొట్టెద !

నుబ్బి—దూడోయి ! దూడ ! అందులో వోమాట అరు నెట్టావు !
సేత్తోనో - నెప్పతోనో - నెప్ప లేదు !

శ్రీహ—(ప్రవేశించి) అమ్మి ! వారు వచ్చుచున్నారు - నీముస్తాబు తేలినదా లేదా ? - (నుబ్బి నెట్టిని జూచి) ఇదిగో ! యీయన యెప్పుడు దిగినాడు ! ఏవయ్యా దుప్పట్లు ?

సుబ్బ—తల్లితోడు ! రేపు తప్పకుండా తెచ్చి పడేస్తా.

శ్రీహ—ఇదిగో !- యిక్కడికి నాలుగు రేపు లయినవి! ఈ రేపుకూడ
చూచి- నీభరత మప్పడు పట్టెదను ! ఒకసారి క్రిందికి రమ్ము.

సుబ్బ—ఇదిగో యిదీ-యీముం డేవారం ! శనిగాళ్ళేగ సవయానికి
సక్కారావడం- సడసఁ వంతా నెడగొట్టడం ! సన్నాసిముండకు
సావైనా రాదేం ! (అని శ్రీహారివెంట నిష్క్రమించును)

చింతా—(వినుట సభినయించి) అరుగో ! వచ్చిన టున్నారు !- చి
త్రా ! నేను వసారాలోనికి బోయి చేతులు కడుగుకొని వచ్చెద-
ఇంతలో నీవిచ్చటిసామగ్రిని దీసివేయుము (అని నిష్క్రమించును.)

(అంతట శ్రీహారియు, బిల్వమంగళి భవానీశంకరులును బ్రవేశింతురు.)

శ్రీహ—విన్నారా బాబు ! “గొప్పనా రింటి కరు దేరఁ గోటిధనము-
తనకు సిద్ధించినంత సంతసము కలుగు ” అన్నట్లు- మీరాకయే
మాకుఁ బదివేలు. “ దయకుఁ గందువ, దానకేళి కిర, వంతశుద్ధి
కిఁ జన్మభూమి, యుదారత్వము రచ్చపట్టు, జయలక్ష్మీలీలకుం బ
ట్టుగొమ్మ ” అని యెల్లవారు మిమ్ములంగూర్చి చెప్పగా- ఎప్పుడై
న నా కాబాబుగారి దర్శనము లభించునా యనుకొనెడిదానను.

బిల్వ—(జనాంతికముగా) మిత్రమా ! యీముసలిదాని కింతపాండిత్య
మేమోయి ! వచ్చి క్షణము కాలేదు-వందపద్యములు విన్నాము!

శ్రీహ—అయ్యగారు నావాగుడుచూచి అసహ్యపడుచున్నట్లున్నారు!

భవా—కాదు కాదు- నీపాండిత్యమునకు నిష్వేషపడుచున్నారు.

శ్రీహ—బాబు ! నాపాండిత్య మిప్పు డేమున్నది ! “ వెద్దతనము వ
చ్చె బుద్ధి పెడతలఁ బట్టెక ” అన్నట్లు- వయసు పోగానే సర్వ
ము పోయినవి. “వాణి బిహ్వగ్రమునఁ దాండవం బొనర్చు ” అన్న
టు నాలుగుగ్రంథములును నాలుకకొన నుండెడివి ! కంత మెత్తి
పాడితినా- “ రహిముట్ట జంత్రగాత్రముల తొల్లఱఁగించు విమల
గాంధర్వంబు విద్య మాకు. ” అన్నట్లు- తాళ్లు కఱఁగిన వన్న
మాటయే ! అయిన నేమిలాభము ! ఆ వయ సిట్టె మరలఁగానే

“పూవులుముడిచిన యంగళ్ళనె-కలకల వీడ్లెల్ల నవ్వఁ గట్టెలుమో
నెన్.” అనుస్థితిలోనికి వచ్చినాను ! బాబుగారు నాసోదె వినుచు
నిలువఁబడియే యున్నారు ! అమ్మీ ! యెక్కడ ?-అయ్యగారు ద
ర్శన మిత్తు రని అన్నముకూడఁ గడుపునిండఁ దినకుండ లేచియా
య త మయితిపి కదా-అయ్యగారు దయచేయఁగానే- వలపు
ముందువకు, సిగ్గు వెనుకకు అనునట్లు-ఇట్లు దూరితి వేమి! బాబు!
దానికి తగనిసిగ్గు-మాజాతిలోఁ బుట్టవలసినపిల్ల కాదు! మణిపూస!
చింతా—(ముసిముసి నగవులతోఁ బ్రవేశించి) దండములు ! ధోపలికి
దయచేయక యచ్చటనే నిలుచుంటే రేమి ?

బిల్వ—(తనలో) ఓహో ! యేమి యీజగన్మోహనాకారము !

చ. మురువుగ లేచు లేయనఁటి * మోక ; చిగిర్చిన మావిగున్న, ము
మ్మరముగ మొగ్గ తాలిచిన * మల్లియ ; పూచిన జాజితీవెయున్
విరిసిన తమ్మిపూవు , నెర * విచ్చిన సంపెఁగ పూలగుత్తి ; యీ
తరుణికి సాటి రా వనఁగఁ * దక్కినవాని ప్రమేయ మేటికిన్ !

మఱియు,

గీ. భ క్తవర్యుని వైకుంఠ * పట్టణంబుఁ ;
గవివరేణ్యుని స్వర్గలో * కంబుఁ ; జిత్ర
కారు మేరుగిరింద్ర మీ * కాంత చొంతఁ
జిల్లిగవ్వకు నేనియుఁ * జెల్లఁ గలవె !

(అని భవానీశంకరునితో గదిలోనికిఁ బోయి కూర్చుండును.)

క్రీహ—బాబు ! నా కింక సెలవు. “చెలువభాగ్యంబు దేవర చిత్త
మింక ” అన్నట్లు- మీచిత్తము, దానిభాగ్యము. (అని నిష్క్రమిం)

చింతా—చిత్రా ! యెక్కడ ?- యిటు వచ్చి యీ పూలవీవనతో
వీరికి విసరుము. పంతులుగారికి నేఁ డేమి నామీఁద నింత నిర్హేతు
క జాయమాన కటాక్షము వచ్చినది !

బిల్వ—(మందహాసముతో) నిర్హేతుక మేమి ?- సహేతుకమే. మా
పరీక్ష యింకను దరువాయి యున్నది కదా ?

చింతా — ఆలాగుననా ?- అట్లయిన నదే ముందు కానిండు!

భవా — పయి పయి మాటలతో పప్పుడుకదు ! (అని జేబులోనుండి యాకపెట్టె తీసి) ఇదిగో యీదంతపుఁబెట్టెను జూచితివి కదా ?- తిన్న గనిటు వచ్చి దీనిమీఁద నేమున్నవో పరికింపుము.

చింతా — (నవ్వుచు సమీపించి) సర్పము — సంపెఁగపూవు — శివుఁడు — రాహువు — ఈ రూపములు చిత్రంపఁబడి యున్నవి.

భవా — అవునా ?- ఈపెట్టెలోని వస్తువున కివి కావలిగా నుంచ బడినవి. వీని నాధారము చేసికొని పెట్టెలోనివస్తు వేమో చెప్పఁ గలిగినయెడల నావస్తువు నీది. ఆపైని నీవు కోరిన బహుమానము కూడ నొసఁగఁబడును.

చింతా — (బిల్వమంగళునితో) అబ్బా ! యెంతగూఢసమస్యను గల్పించినారు ! ఈయత్న మంతయు నన్నోడఁబుచ్చుట కేనా ! సరి కానిండు !- (ఆలోచనతో) మొదటిది సర్పనూ ?- సర్పము దేనిని హరింపఁ గలదు ?- మారుతమును ; మారుతము దేనికొఱకు వచ్చును ?- పరిమళముకొఱకు ; పరిమళము దేనియిం దుండును ?- పుష్పాదులయందు ; అందువల్లఁ బెట్టెలోని వస్తువు పుష్పాదులలోనిది కావలెను. రెండవది సంపెఁగపూవు. సంపెఁగ దేనిని హరింప గలదు ? తుమ్మెదను ; తుమ్మెద దేనికొఱకు వచ్చును ? మకరందముకొఱకు ; మకరందము దేనియందుండును ? పుష్పమునందు. అందువలనఁ బెట్టెలోని వస్తువు పుష్ప మగుట నిశ్చయము. కాని, యేపుష్పమో తేలవలెను. మూడవది శివుఁడు. శివుఁ డెవరిని వారించును ?- మన్మథుని ; మన్మథున కేపుష్పములు కావలెను?- అరవిందము, అశోకము, చూతము, మల్లిక, నీలోత్పలము- ఇవి కావలెను ; అందువలనఁ బెట్టెలోని పుష్ప మీయైదింటిలో నొకటి యై యుండవలెను. నాలవది రాహువు. రాహు వెవరికి శత్రువు?- సూర్యునకు ; సూర్యున కేపుష్పము ప్రియము ? అమ్మయ్యా ! గెలుచుకొంటిని ! చెప్పమనెదరా ?- పెట్టెలోనిది- క మ ల ము!

ఇద్దఱు—సెబాన్ !- సెబాన్ ! (అని చప్పట్లులు గొట్టుదురు.)

భవా—ఇదిగో పెట్టె !- (అని యిచ్చును.)

చింతా—(పెట్టె తెరిచి) వట్టి కమలము కాదు- వజ్ర కమలము!
(అని బయటికి దీసి) ఓహో ! యెంతరమణీయముగా నున్నది !

బిల్వ—నీబుద్ధి దానికంటె వేయిరెట్లు రమణీయ మయినది ! వయి
బహుమాన మేమి కోరెదవో కోరుము.

చింతా—(నవ్వుచు) కొరుట కేమి ! తీలుట దుర్లభము !

బిల్వ—నాపట్ల నీ కట్టినందేహా మవసరము లేదు. అటున్న సూర్యుఁ
డిటు తిరిగినను- నే నాడే తప్పువాడను గాను.

చింతా—సరే కాసిండు- ఈమాటనిలుకడ యెంతవఱుకో యిప్పుడే
తేలఁ గలదు! నాకు బహుకాలమునుండి కామశాస్త్రము చదువు
కొనవలె నని యున్నది. కాని, తగిన బోధకులు తటస్థపడనందున
నింతవఱు కాకోరిక తీఱినది కాదు. మీ రది తీర్చినఁ జాలును.

బిల్వ—అన్నా ! చంపితివి కదా ! (అని వెనుకకు జేరఁబడును)

చింతా—తేలినది చూచితిరా ?- అందులకే—

బిల్వ—ఆఁగాఁగు ! అప్పుడే తాటాకులు కట్టక కొంచెము నిదానించు!

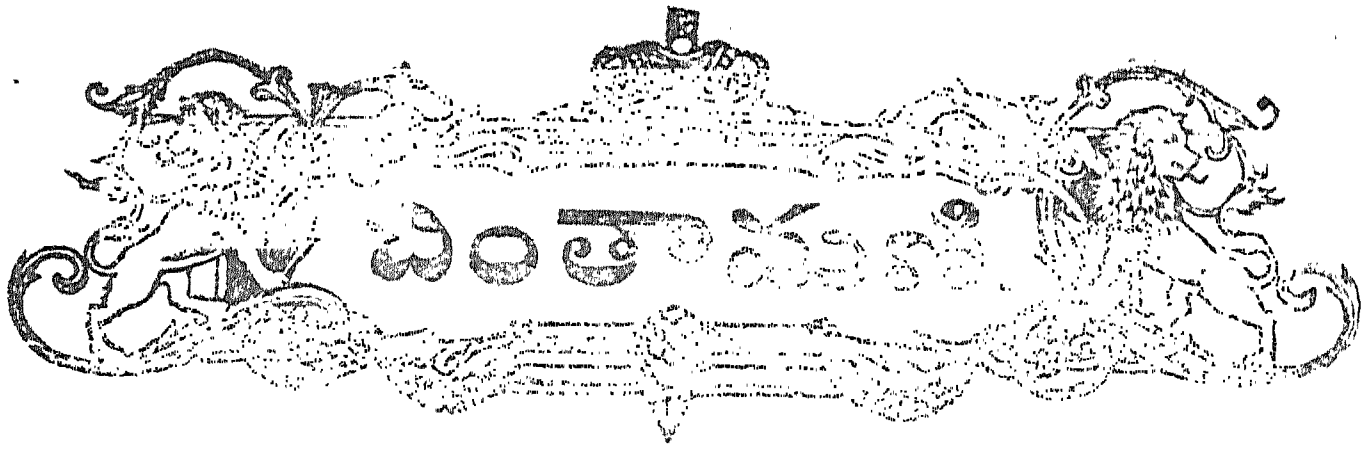
చింతా—అట్లే, దానికేమి-ఆలోచించియే నెలవిండు. ఈలోపల నేను
తములపాకులు చుట్టెదను.

బిల్వ—తములపాకుల కేమి కాని- యిక్కడఁ జాల నుక్కగా నున్నది.
ఈ కోమటి మేడలో నే నిక్కడ గూర్చుండఁ జాలను !

చింతా—అట్లయినఁ దోటలోఁ గూర్చుండము. చిత్రా ! యీపూ
ల దండలు, పునుగువత్తులు, తములపాకులు సబటికిఁ గొనిరమ్ము.
మనము వెళ్ళుదము రండు. (అని ముందు నడచును.)

భవా—(తనలో) ఈచిత్రనాటకము చివర కెట్లు ముగియసో చింతిం
ప సాధ్యము కాకున్నది ! రాజుంజూచిన కనులతో మగనిం జూచిన
మంట పుట్టు ననునట్లు కాదుగదా! (అని వారిని వెంబడించును)

ఇది పంచమాంకము.

ష షాంక ము

ప్రథమ రంగము :— రాజవీధి.

భవా—(విషాదముతోఁ బ్రవేశించి) బౌరా ! యెంతసని చేసినది !
 మ. నను దేవేంద్రునిగా నొనర్తు ననియెన్ ! * నన్నే నియాగించియా
 తని రప్పించుకొనెం ! బ్రహ్మానశరణా * శ్రుం బభ్యసించంగఁ బూ
 నినరీతి న్నటియించి యాతని మనో * నీరేజముం జొచ్చి లోఁ
 గొనియెం ! గుక్కనుజేసి నన్ను వెడలం * గొట్టెం దుద న్నిర్దయన్ !

గీ. నేర్పుమై బిల్వమంగళు * నైతిగొట్టి
 కూర్చు నాకు నుఖ్యంబను * కొంటిఁ గాని
 అతని మరగి, నానైతియె * యడచి, చివర
 కిటు కుత్తుక కోయునం * చెఱుంగ నైతి !

(నిట్టూర్పుతో) ఎంత విశ్వాసహీనురాలో కాని—

చ. కలిగిన భాగ్యమెల్లను మొ * గంబునఁ బెట్టితి ! నిప్పు డిడ్డి కా
 వలె ననఁ దెచ్చి యిచ్చితి ! బి * వల్గును రేలును నింటికుక్కనై
 మెలఁగితి ! నేమి చేసినను * మెచ్చితి ! దిట్టిన నవ్వితిం ! గటా!
 తలఁపకపోయె నొక్కటియు * దానికి నేమి వినాశకాలమో !

అయినను, నా కీ ప్రాయశ్చిత్త మవశ్యముగాఁ గావలసినదే !

వ. నలువరు నోట గడ్డి యిడ * నవ్వలఁ బుచ్చితి ! సగ్గివంటి స
 త్కులమును బుగ్గి చేసితిని ! * కోమలమై వికచాబ్జతుల్యమై
 కలకలలాడు పెండ్రము మొ * గంబుఁ జతుర్థి శశాంకబింబముం
 బలఁ గననైతి ! గట్టి కుడు * పందగదే ననుఁ దత్ఫలం బిటుల్ !

ఆశ్చర్యము ! అంతటి బిల్వమంగళుఁ డెంతలో నెట్లు మాతెను!
సీ. పడపుఁగ త్రియ కంటఁ ♦ బడుట గిట్టనివాఁడు

గిణికత్తోడిదియె లో ♦ కముగ నుండె

మాపులు రమ్మన ♦ మదిఁ దొఱుపడువాఁడు

పట్టపగలె దారీ ♦ పట్టు చుండె !

అంగటి పన్నీటి ♦ నంట నొల్లనివాఁడు

దాని చేతి జలంబె ♦ త్రాగుచుండె !

ఆలిమాటకు సైత ♦ మడుగు దాఱనివాఁడు

తండ్రీయాజ్ఞను గూడఁ ♦ దస్పచుండె !

పవలు రేయి-యనక ♦ బహుశ్రద్ధతోడ వ్యా

పారగోష్ఠియందు ♦ బరఁగువాఁడు

పవలు రేయి చీట్లు ♦ పచ్చీను, మున్నగు

క్రీడలందు నోల ♦ లాడుచుండె !

సరి పోనిమ్ము-వానికర్మ మెట్లున్న నట్లగును ! ఇప్పుడు నాగతి
యేమి ! (క్షణ మూరకుండె) దాని కాలోచన మే మున్నది ?-
సర్వాంగక్షౌరమై సానులచేత వెడలఁగొట్టఁబడిన జారు లందఱకుఁ
జివర కేమిగతియో-నాకు నదియే గతి !

గీ. దీర కారానివాసము ♦ తీఱి వచ్చు

దొంగచందంబునం జని ♦ దొడ్డిదారీ

నింటఁ బడి, నీవె దిక్కని ♦ యేడ్చి, భార్య

కాళ్ళమీఁదను బడుటయె ♦ గతి చివరకు !

(ముందునకుఁ జూచి) ఎవ రా వచ్చువారు ! (నిదానించి)
నుబ్బినెట్టి ! పాపము - వీనిం జూచిన నాకు జాలివేయుచున్నది !

గీ. చిత్ర నంటించి వెడఁగును ♦ జేసి మునుపె

దొళ్ళదోపుగ ముండలు ♦ దోఁచి రితని ;

తండ్రీ చావఁగ నింటిపె ♦ తనము వచ్చె

విడుతురె గుటుక్కునను మ్రింగి ♦ వేయ కిప్పుడు !

సుబ్బి—(ప్రవేశించి) అబ్బో ! పంతులుగారే ! దండాలు ! దండాలు !
 మీకు బాగాలూ- మాకు లాబాలూ- యెక్కడా దరిసినా లేవు!
 భవా—ఏమి దర్శనాలు యేమి లోకము !- చింతామణికిని నాకును
 జెడిపోయినది- విన్నావా ?
 సుబ్బి—యిన్నా నిన్నాను !
 భవా—ఎవరు చెప్పినారు ?
 సుబ్బి—యిప్పుడు మీరేగా నెప్పారు ! అస లెందు కొచ్చినట్టు ?
 భవా—దానిమో జంతయు నిప్పుడు బిల్వమంగళునిమీద బడినది !
 సుబ్బి—అతగాడి కంతకంటే మోజుగా వుంది ! యేటాడ్డు నంట-
 యేడంతనుల మేడ కట్టినా డంట !
 భవా—కనుకనే దాని కంత కన్నులు మూసికొని పోయినవి !
 సుబ్బి—(తనలో) మంచివని జరిగింది ! మా మిడిసిపడేవోడు ! యె-
 స్సు డీడికంట పడతానో అని యేక వాణి కేవోణి ! (వయికి)
 అయితే మఱి- దానికి మీమీద తగనివోలు పని నెప్పేవోరుగా ?
 భవా—అందులో నబద్ధము లేదు. కట్టుకొమ్మన్నచీట కట్టుకొనెడిది-
 పెట్టుకొమ్మన్న నగ పెట్టుకొనెడిది. ఊణము కనబడకున్న సాప-
 డెడిది కాదు. నిమిషము మాటాడకున్న నిలువనిచ్చెడిది కాదు.
 సుబ్బి—అయితే మఱి- ఆవోలుపంతా యిప్పు డేమయిపోయినట్టు ?
 భవా—తల్లిముంజ యేదో పెట్టి దానినుతి విఱిచివేసినది !
 సుబ్బి—(తనలో) యెట్టిమొకం ! యెంగళ ప్పెవ రంటే యితడు !
 దానికి నామీదతప్ప దమ్మిడియెత్తు వోలు పెవరిపిదా లేదు!
 యీరాశ్యం దానితల్లె నెప్పింది కనక- యిందులో యేవీ కర్త-
 కూడా లేదన్నమాట ! (వయికి) యెవారవెల్లానడిస్తేయేం-సివరకు
 శలామణి దాంది ! మల్లా యెక్కడయినా మంచికాతాలమిర్నట్టా ?
 భవా—అమ్మయ్యో ! ఆరోంపిలో మరల నడుగు పెట్టుట కూడనా !
 సీ. తల్లిపేరిటి మాఱు • దయ్య మెప్పుడు దేసి
 కై యగ్గి గురియునో • యనెడుబెంగ

ద్వితీయరంగము :— చింతామణి యుద్యానము.

(చింతామణి బిల్వమంగళులు ప్రవేశింతురు)

బిల్వ—ప్రేయసీ ! ఆబొండును బ్రామోక నరసితివా !

గీ. ప్రకృతి క్షీరంబునందలి * పచ్చతాల

జిగిబిగి తురాయి చంచాన * జిగురుపట్టె ;

జగములు జయంప సమకట్టు * స్మరునిచేతఁ

బొదలు నమ్ములపోడి యన * మొగ్గ తొడిగ !

చింతా—మహాభాగ ! ఈవసంతయులో మన మేడపని పూర్తి కాదా?

బిల్వ—అన్నట్లు నీతో జెప్ప మఱచితిని— మనసిద్ధాంతగా రీశుష్కపం

చమినాడు గృహప్రవేశమునకు ముసలారము నిర్ణయించినారు.

చింతా—అప్పటికి మూడవ యంతస్తుపని ముగియునా ?

బిల్వ—అది కాకున్న నేమి— అందాతఁ గ్రీందియంతస్తులే చాలును.

చింతా—అట్లయిన నేపటినుండియే యందులకు సన్నాహ మారంభిం

వవలసి యుండును గావలయును ?

బిల్వ—మిగతసన్నాహ మంతయు నాకువిడిచి; పట్టణమునందలి సాను

ల నందఱను విందునకు రప్పించుపనిమాత్రము నీవు చూడుము.

చింతా—ఆసంగతి యంత నొక్కి చెప్పుచున్నారు—కొత్తసానులమీఁ

దఁ గోరిక పుట్టినదా యేమి ?

బిల్వ—(నవ్వి) అబ్బే— అది కాదే— నీవిభవ మందఱుఁ జూచి యానం

దింపవలె నని నాకోరిక. అది కాక—మోహనాంగి మొన్న తనకూఁ

తురు రజస్వల కెంతయాడంబరము చేసినవో మఱచితివా ?

చింతా—(తనలో) చేయక దాని కేమి !

ఆ. ఇంటిలోనఁ బిల్లి * యీనినచో సాని

కొడుకు వెండ్లియంత * గొడవ పెంచు ;

గొప్పకొఱకు విటుఁడు * కొంపమ్మయైనఁ గొం

పోయి యిచ్చి దాని * ముద్దు తీర్చు !

బిల్వ—ఇదిగో!— యీ ప్రాద్దు జడ మాసి, కొప్పిడిన టున్నావు?—

కాని, పూలు లేక యది పూర్తిగ శోభిల్లుట లేదు!

ఆ. పూలకొన్ననంగఁ * బూరుష హృదయ క

వాట పాటన ప్ర * భావ కలిత

కంజశర శతఘ్ని * కా గోళ మని వచి

యింప నగును గాదె ? * యిగురుబోణి !

చింతా—(తనలో) విటులచర్యలు సాకు వింతగా నుండును !

గీ. భార్య కట్టక ముడువక * బానిసవలె

మసలుచున్నను వగవ రే * మాత్ర మెదను ;

గణిక యిసుమంత వెలితిగాఁ * గానః బడిన

మొత్తుకొందురు తమకొంప * మునిగినట్లు!

చిత్ర—(ప్రవేశించి) బావయ్యగారండీ ! మిగుమాస్తాగా రంట— మీ

తో మాట్లాడా లంట— వొక్కనివ్రసం దరిసెనఁ విప్పించాలంట.

బిల్వ—అఱిసిముసముకూడ నవకాశము లే దన్నా సని చెప్పుము.

చిత్ర—నెప్పినా కదలకపోతేనో !

బిల్వ—తటాలున వెలుపలకు గెంటి తలుపు వేయుము.

చిత్ర—అలాగేనే— సిటిక ! (అని చిటికవేసి నిష్క్రమించును).

చింతా—మహాభాగా! యొక్కసారిపోయి యదేమో వినఁగూడదా?

బిల్వ—నా కిష్టము లేదు. ఈవిషయమునందు నీవేమియుఁ జెప్పవలదు.

చింతా—(తనలో) బేరా ! నిష్పవంటివాఁ డెంతలో నివు రయ్యెను!

ఉ. పేరును బెంపు మాయు నను * భీతి నశించెను ! పండువంటి వ్యా

పారము సర్వముల బరుల * పా లగునన్న భయంబు వోయె ! సం

సారము దిబ్బ యా ననెడి * సందియముం జనె ! దీని కంతకుం

గారణ మేనొ—లేక, యల * కాముఁడొ దేవుఁడెఱుంగఁగావలె!

(తల వంకించి) పాపము ! కాముఁ డేమి చేసినాఁడు !

చ. పాలువుగ బోడియెద్దునకుఁ * బోటులు నేర్పినయట్లు ; చిల్కకుం

బలిమిసి బచ్చిబూతు లల * వాటుగఁ జేసినయట్లు ; సద్గుణం

బులకు నిధానమై కొలికి * పూస యనం దగువాని గంగలోఁ
గలిపితి నేనె ! ఘోరనర * కంబు ఘటించకపోనె దీనికిన్ !

బిల్వ—ప్రియురాలా ! యేమిటి యాలోచించుచున్నావు ?

చింతా—పనికిలిగి వచ్చినవారేని బరామర్షింపకపోతిరి కదా యని.

బిల్వ—ఎంతపనిగలిగి వచ్చినను సరియే-నే నెవ్వరికిని సమయ మొసఁ
గఁ దలఁచుకొన లేదు. ఏమందువా ?-

చ. ప్రవిమల మైన నీదు ముఖ * సంకజముం గనులారఁ జూచుచుం,
దవిలి త్వదీయ వాగమృత * ధారలు శ్రోత్రపుటంబుల న్మహా
త్సవముగఁ గ్రోలుచుం ద్రిదివఁసౌఖ్యముభూతలనుం దెఱాందు, నా
కెవరిప్రసక్తి యేల ? నుఱి * యేమిటి కన్యవిచార మాత్మలోనన్ ?

చింతా—అయ్యయ్యో !- అట్లయిన వ్యాపార మడుగంటదా ?

బిల్వ—అందులకు నే నేమి చేయఁ గలను ?

ఉ. చూచినవేళ యెట్టిదియా * చూడక యుండిన నిన్ని కేమియుం
దోచదు; బైట కేగుటనఁ * ద్రొక్కుదులాదు పదంబు; లేగినన్
వాచినకైవడిం గృహము * వంకకె లాఁగును డెంద ; మన్యకా
ర్యాచరణప్రసక్తి కిఁక * నబ్బుట యెట్లవకాశ మంగనా !

చింతా—అట్లయిన, మీకు వ్యాపారచింతయే లే దన్నమాట!

బిల్వ—ఒక్కవ్యాపారచింతయే కాదు- నే నాకాశమునై, అందలిన
క్షత్రము లన్నియు నాకు నేత్రము లైనచో నిన్నుఁ దనివితీఱఁ జూ
డఁగలుగుదును గదా యనుచింత తక్క మఱేచింతయు లేదు.

చింతా—(నవ్వి తనలో) వలపు గ్రుడ్డి దనుమాట కర్థ మిదియే !

గీ. వేశ్యగా నన్నుఁ దలఁపఁడు ! * వేశ్య లనఁగఁ
గాముక మృగంబులకు భ్రాంతి * కలుగఁ జేసి
యీడ్చుకొనిపోవఁ జూచెడి * యెండమావు
లని యెఱుంగఁడు ! మోహంధుఁ * డగుచు నితఁడు !

ఇట్టి యమామికుని- ఇట్టి యనురాగపరవశుని- నాతల్లి దు
ర్బోధలవల్ల నే జేయుచున్న మోసములకు లెక్క లేదు గదా !

చ. వలచినపూరుము న్వలచు * భాగ్యము ; నమ్మినవాని నమ్ముచు
 న్మెలగు నదృష్ట ; మండయింజ * నిల్చినప్రాభవశాలి కండయై
 నిలుచు విభూతి ; లేని యతి * సేచవుఁ బుట్టువు పుట్టుకంటె ని
 య్యల మరుభూమిలోన జని * యించుట మేలొక మంటిదిబ్బగాణ!

బిల్వ—(చేయెత్తి చూపుచు) ఓహో! ఆ కాంచనవృక్షమునం దెంత
 పూలగుత్తి విడిచినదో! (అని యటు నిష్క్రమించును)

చిత్ర—(ప్రవేశించి) అక్కయ్యా! అమ్మోంచేసిందో యిన్నావా?—
 అప్పులోళ్ళ బంట్రోతు త్నెంట్లో దాచి— సుబ్బిసెట్టి రాగానే
 పట్టి వొప్పగించింది! ఆముండావోమ అగోరిస్తూ పోయాడు!

చింతా—(తనలో) శ్రీరామరామ! నేను పాపము పాప మని మొత్తు
 కొనుచున్నను— ఇదిరుకల కాశించి యెంతవని చేసినది!

ఆ. గాదిక్రిందికొక్కు * కరణి నున్నదియెల్ల
 వడిగ వడిగఁ దోడి * వైచె మొదట!
 నవల నూరినిండ * నప్పులు చేయించె!
 బట్టియిచ్చె రాజ * భటుల కిప్పుడు!

(క్షణ మాలోచించి, సయికి) మంచిది నీవు వెళ్ళుము.

చిత్ర—(నిష్క్రమించును)

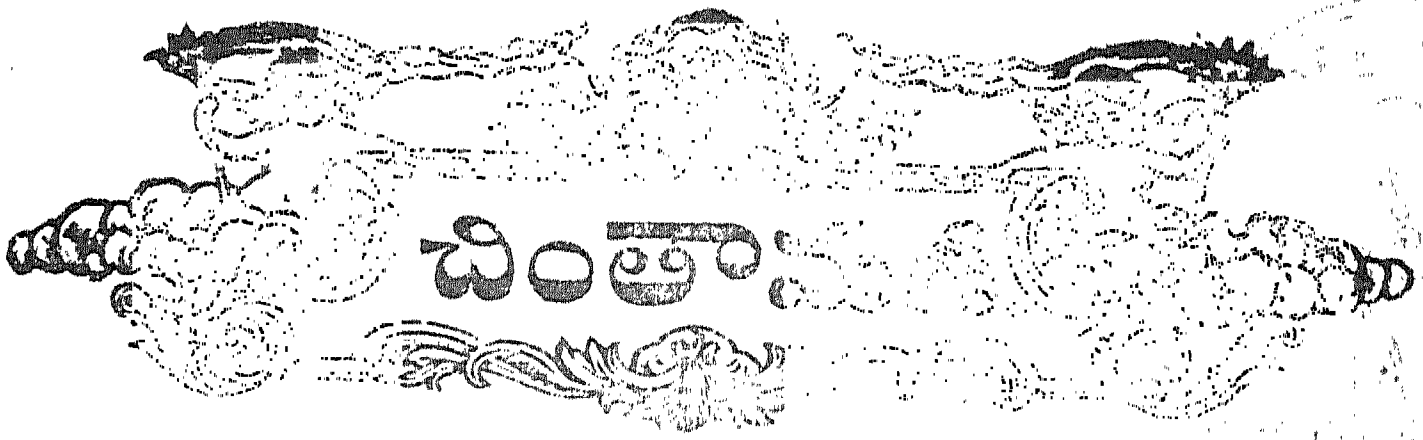
బిల్వ—(మరల ప్రవేశించి) ఈపూలగుత్తి యెట్లున్నదో చూచితివా?

చింతా—చూచితిఁ గాని— మిమ్ముల నొకటి కోరనా?

బిల్వ—ఒకటి కాదు— వేయి కోరుము!

చింతా—పాపము! చిత్రకొఱకు మనయింటికి వచ్చు సుబ్బిసెట్టిని, అ
 ప్పలవాండ్రు, రాజభటులచేతఁ బట్టించి తీసికొనిపోయినా రట!—
 అతనిని విడిపించి మరల మనయింటివంకకు రాక— యేచిల్లరదు
 కాణమో వెట్టుకొని జీవించునట్లొడఁబట్టిచి రావలెను.

బిల్వ—ఇంతియేకద! నీయాజ్ఞ యిప్పుడే సర్వర్తించెద. రమ్మిపోదము.
 (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)
 ఇది షష్ఠాంకము.

చింతామణి

రంగము : బిల్వముంగళుని సోభము.

రాధ—(విషాదముతో) సూర్యుండ్రి ప్రసవేశుచి) అక్కటా! నాప్రాణే
శ్వరునకు నే నెంత వగదాన నైపోతిని!

సీ. వచ్చుటే కష్టమా * వనితను విడనాడి

వచ్చునా ముట్లవై * వలెనె నిలుచు!
చూచుటే కన్నెత్తి * చోద్యము నావలకి

జూచినా నిస్సలు * నుడియఁ జూచు!
వినుటయే కల్లనా * విజ్ఞాపనంబును

పనియెనా చెవి పెడఁ * బెట్టి వినును!
పలుకుటే నోరెత్తి * భాగ్యంబు నాతోడఁ

బలికెనా సిమరొ * కులనె పలుకు!

పుణ్యవశమున నా కిట్టి * పూజ్యుడైన

భర్త లభియించె నని గర్వ * పడితిఁ గాని

పతికిఁ జేదయి యిటు వగ * వంగపలసి

వచ్చు నని యెంచినెత్తి స్వ * స్వమున నెన!

• ఏతేరఁగనె లేచి * యదు లేగ మొగ మవ్వ

లకుఁ డ్రెప్పి దారితో * లంగి చనును!

స్నానంబునకు నుష్ణ * బలము తొర్చుచు నుంక

పోయి నూతికిఁ దోడి * పోసికొనును!

భుజయిం చులఱి వేవ * బూసి చింతకుఁ బోవ

మొద్దులా గేల నా * మ్రోల ననును!

ఆకుఁజుట్టలు చేతి ♦ కందీయ నులిమి మొ

గంబునఁ గొట్టి చీ ♦ కాకుపడును !

మామగారి నరసి ♦ మఱి పొం డనఁగ, నెడ

తెగని యాగ్రహంబు ♦ తెచ్చికొనును !

భర్త చేత గడ్డి ♦ పరకగా నిటు చూడఁ

బడెడు నాఁడుదాని ♦ బ్రతుకు బ్రతుకె!

ఇంతకును_ ఆయన స్వేచ్ఛకు నే నేమేని యడ్డు పోయినా !

సీ. వేళకు విచ్చేసి ♦ వేడిపదార్థముల్

సావడి పోయినఁ జాలు నంటి

దూరంబునుండియే ♦ దుముదుము లాడక

చనవుగాఁ బలికినఁ ♦ జాలు నంటి

నాపాత్తు రోసిన ♦ నాసపర్యల కైన

సమ్మతి యాసఁగినఁ ♦ జాలు నంటి

పవలురే లచ్చటఁ ♦ బనిగట్టుకొని యున్న

క్షణ మింట నిలిచినఁ ♦ జాలు నంటి

కరము వేదనపడు తండ్రి ♦ గారి కొక్క

సారి కనిపించి పోయినఁ ♦ జాలు నంటి ;

ఏమి ప్రారబ్ధమో కాని ♦ యింతపాటి

కేని నోచ నయితి ! నింత ♦ యేహ్య మయితి !

(నిట్టూర్పుతో) రెండుయామములు దాఁటినవి ! ఆచవి వడ

యీచెవికిఁ గొట్టుచున్నది ! ఇంతవఱకు భోజనమునకు రాలేదు !

ఆయన భుజింపకముందు పచ్చిమంచినీరు నోటఁబోసికొనుటకు నా

కథికారము లేదుగదా? నాదురదృష్టమువల్ల న త్తగారు లేనేలేరు!

ఉన్న మామగారైనఁ దిన్నఁగ లేక_ కుమారునిమీఁది బెంగచేత

మంచము పట్టిరి! నాలుగు కాలములపా టాయనయైన బాగుండిన

సరి కాని_ లేకున్న నాపా ట్లడుగనా! ఎంతభాగ్య మున్న నేమి !

తెరలా—అమ్మా ! అమ్మా ! అయ్యగారు వచ్చుచున్నారు !

రాధ—(ఆప్యాయముతో ముందునకుఁ జూచి) అమ్మయ్యా ! నిజమే !
అరుగో ! వచ్చుచున్నారు ! నావిచార మాయనకుఁ బొడకట్టకుండ
నవ్వు మొగముతోఁ బ్రవర్తింపవలెను. (అని లేచి యెదురేఁగును)

బిల్వ—(చరచరఁ బ్రవేశించును).

రాధ—(నవ్వు మొగముతో) నేఁడు చాల ప్రాద్దుపోయినది—

బిల్వ—(చిరాకుతో) ఆసంగతి నాకుఁ దెలియును !

రాధ—స్నానమునకు నీరు తొరిపి సిద్ధముగా నుంచినాను—

బిల్వ—నా కీపూట స్నానము చేయుట కవకాశము లేదు. చింతా
మణికిఁ దలనొప్పి వచ్చినది— శీఘ్రముగాఁ బోవలెను.

రాధ—అయ్యో ! పాప మాలాగుననా !

బిల్వ—అబ్బా ! అదంతయు జాలియే కావలయును ! నిజముగా— నీ
యేడుపుచేతనే పాపము దానికి పదేపదే జబ్బు చేయుచున్నది !

రాధ—రామ ! రామ ! దాని నెన్నఁడైనఁ బల్లెత్తుమా టాడితినా ?

బిల్వ—పయి కాడకున్న నేమి ?—నీకడుపులో నెంతకు ళ్ళున్నదో నే
నెఱుఁగనా ! అది క్రొత్తమేడలో గృహప్రవేశ మగుచు, వచ్చి
చూచిపోవలసిన దని వర్తమాన మంపినదికదా— రాఁ గలిగితివా ?

రాధ—ఇదియా నా యపరాధము ! నాథా ! మీయాజ్ఞ యైనచోఁ
దప్పినది కాని— అది రమ్మనుటయు నేను బోవుటయునా ?

బిల్వ—ఏమి స్వాతిశయము ! దానియాజ్ఞ నాయాజ్ఞ కా దేమి ?

రాధ—దురదృష్టమువల్ల నా కంత దూరాలోచన లేకపోయినది !

బిల్వ—(సాక్షేపముగా) ఏమిప్రాగల్భ్యము ! (అని చరచర నడచును).

రాధ—(వెంబడించును).

బిల్వ—(చరాలున వెనుకకుఁ దిరిగి) వంటయింట నీవని యేమియు లే
దు !— నీ విచ్చట నిలువవచ్చును ! (అని నిష్క్రమించును).

రాధ—(కన్నీటితో) ఇదిగో ! యిది !— వరుస !

గీ. ఇట్టి ప్రాణేశుఁ డింక నా • కెట్లు దక్కు !

ఈవిసత్తు నివారించ • నెవరు దిక్కు !

లేరె వెలయాండ్ర మరగిన ♦ వారు ధరణి !

ఏడ నైనను జూతుమే ♦ యిట్టినరణి !

మామగా రనునట్లు-నా మెత్తనయే యీయన నీస్థితికిఁ దెచ్చిన
దేమో ! కాని- మ్మిపూఁటఁ గాసింత తెంపు వహించి చూచెద.

బిల్వ—(చేతులు తుడుచుకొనుచుఁ బ్రవేశించును).

రాధ—అప్పుడే భోజన మయినదా !

బిల్వ—(సాక్షేపముగా) నీ కప్పుడేవలె నున్నది కాఁబోలు !

రాధ—సరి పోనిండు, దాని కేమి, మిత్రోఁ గొంచెము మాటాడవల

సి యున్నది- యాకక్షణము కూర్చుందురా ?

బిల్వ—ఈపూఁట శీఘ్రముగాఁ బోవలసియున్న దని చెప్పలేదా ?

రాధ—చెప్పినారు గాని- నావిజ్ఞప్తి వినువఱకు నేనీపూఁట మిమ్ముల
ను వెళ్ళనీయఁ దలఁచుకొన లేదు. (అని యడ్డు చనును).

బిల్వ—ఏమి ! పాకము చాల ముదిరినదే ! అట్లయినఁ గానిమ్ము-
అదేమో వినియే వెళ్ళెదను. (అని చతికిలఁబడును).

రాధ—(ఎదుట నిలుచుండి) ప్రాణేశ్వరా !

ఉ. హైందవ నుందరీమణుల ♦ కాత్మవిభుండె జగత్తయంబు ; త
చ్చందన పంక శీతల వి ♦ శాల దృగంచల దృష్టియే మహా
నంద రసప్రసారి యగు ♦ నాకము; లోకమునందు భర్తయే
యందనిమానిపం డయిన ♦ నక్కట! భార్య భరింపఁ గల్గునే ?

బిల్వ—సరియేగాని- చాలఁ బెద్దగాఢ యెత్తుకొంటిని! నీచాటుభా
రత మంతయు వినుచుఁ గూరుచుండుటకు నాకుఁ దెఱపి లేదు.

ముచ్చిమూడుమాటలలోఁ జెప్పఁగలిగితివా చెప్పుము - లేదా—

రాధ—సరి దాని కేమి ?- సంగ్రహముగానే చెప్పెద.

సీ. అవనీధరాగంబు ♦ లా కాశవీధిని

ప్రేముడి మీఱఁ జుం ♦ బించుచుండె

అల రవికిరణంబు ♦ అవనీతలంబును

గొసరి కొసరి ముద్దు ♦ గొనుచునుండె

జలధర సముదాయం * ములు పరస్పరమును
 గ్రుచ్చి యక్కున నిడి * కొనుచునుండె
 ఉదధితరంగంబు * లొకదాని నొక్కటి

కూర్కి గొగిటు జేర్చు * కొనుచునుండె
 నిట్టిచో- భార్యలకు జీవి * తేను లట్టి
 పరమపావనమైన చుం * బనము, దనివి
 తీఱు నాలింగనము బ్రచా * దింపకుంట
 కంటె నన్యాయ మింకను * గలదె వేతె ?

బిల్వ—ఇంతకు నీవు చెప్పడలఁచిన దిదియేనా? అవును అన్యాయమే!
 ముమ్మాటికి నన్యాయమే! కాని, దాని కిప్పుడు కటకటపడిన లాభము
 లేదు- నా హృదయము పరాధీన మైపోయినది.

రాధ—అదియే నేను ముఖ్యముగా నడుగఁదలఁచినది ! ఎందువలనఁ
 బరాధీన మైనది?— నేను గురూపి నగుటచేతనా?— విద్యావిహీను
 రాల నగుటచేతనా— వినయసంపత్తి లేనిదాన నగుటచేతనా ?—

బిల్వ—చాలుఁ జాలు !— అట్టెచదువకు !— నీయందు లోప మున్న
 దని యెవ్వరు నన లేదు. రంభకంటెఁ జక్కనిదానవు- జాహ్నవి
 కంటెఁ బవిత్రురాలవు- భూమికంటె నోర్పు కలదానవు-

రాధ—అంతస్తోత్రపాఠ మెందులకుఁ గాని- నాయం దేదో లోప
 ముండవలెను. లేకున్న మీ కింతయనాదరము కలుగదు!

బిల్వ—(నవ్వుచు) అట్లయిన నాలోపమేమో చెప్పుమనెదవా ? పెండ్లి
 పెండ్లామ వగుటయే నీయందలి పెద్ద లోపము !— తెలిసినదా ?

రాధ—(కన్నీటితో) ప్రాణేశ్వరా ! పరితప్తహృదయ నైయున్ననా
 తోఁ బరిహాస మెందులకు ! మీయనాదరమువలన నా హృదయము
 కుమిలిపోవుచున్నది ! కులకాంత నిట్లు దుఃఖపెట్టుట కూడదు !
 మీదర్శనమే నాకు దేవతాదర్శనము- మీసాన్నిధ్యమే నాకు స్వర్గ
 ము- మీయాదరమే నా కేశ్వర్యము- మీప్రేమయే నా ప్రపంచము.
 నాజీవితము, నాచిత్తము, నాప్రేమ, నాదృక్కులు, నాసుఖము

నా యానందము, నా స్వర్గము, నా దైవము మీరు ! నన్ను
బ్రతికించుట కాని- చంపుట కాని- మీచేతిలో నున్నది ! మీ రాజ
రింపనిచో నాజీవితమే వ్యర్థము. నావ్రాణము లిచ్చటికే కంఠగత
మైనవి ! మీరు పేక్షించినచో నిక నిలువవు ! ఈక్షణమునందు నా
గుండె యెంతతీవ్రముగాఁ గొట్టుకొనుచున్నదో చూడుఁడు ! మీ
హృదయమును నాహృదయముతోఁ జేర్చి యదిమిసట్టనియెడల
నీగుండె యెప్పుడో పటాలున బద్ద లగును !

బిల్వ—(లేచి) వెఱ్ఱిదానా ! యెల వగచెదవు ?- మోహాంధకారము
న న్నొక కల్లపూసను జేసివైచినది ! పొంగుచున్న వ్యామోహ
సముద్రమునందు నే నిపు డొకబిందువనై యున్నాను ! వ్యసన
ప్రవాహము నన్నెచ్చటికో నెట్టుకొనిపోవుచున్నది ! ఈవరదలో
నెందఁకఁ గొట్టుకొనిపోవుదునో నాకే తెలియకున్నది ! ప్రస్తుత
మింతకంటెఁ జెప్పవలసిన దేమియు లేదు. ఈసరమార్గము మనసు
న నిడికొని, నామీఁద నిక నాన విడిచిపెట్టుము. ఎవరో వచ్చు
చున్నారు-నే నిక వెళ్ళెదను. (అని ద్వారమువంకకుఁ నడచును)

దామో—(ప్రవేశించి) ఓహో ! బావగారే ! బహుకాలదర్శనము !

బిల్వ—(నవ్వుచు) ఓరి నీపుట్టించునుఁగా !- నీ వెదు రైతి వేమి !

దామో—అట్లయిన, దుశ్శకునదోష నివారణార్థము నీతోఁ గొంత
దూరము వచ్చెద నడువుము. (అని వెంబడించును).

బిల్వ—కొంతదూర మేమి ?- చింతామణి యింటికి రమ్ము- మంచి
తాంబూల మిప్పించెదను.

దామో—అమ్మయ్యో ! దానితాంబూలము దైవ మెఱుఁగును గాని
నే నచటికి మాత్రము రాను !

బిల్వ—అదేమి ?

దామో—ఏమా ?- అక్కడ వేశ్యమాత యుండును ! వేశ్యమాత
యున్నను- వెఱ్ఱికుక్క యన్నను నాకుఁ జాల భయము !

బిల్వ—(సవ్వి) శ్రీహరి యిట్టిది కాదులే.

దామో— ఏమీ ! చింతామణి తల్లిపేరు శ్రీహరియా ! వహ్వ !
వహ్వ ! వరహాల కుప్పవంటి పేరోయి !

బిల్వ—అ దెట్లు ?

దామో—శ్రీ యనఁగా: నైశ్వర్యము కదా ? హరి యనఁగా: దానిని హరించునది యున్నమాట కదా ? ఇది నేమి !— యూరిలోని నీ వంటి యమాయికుల సిరి యంతయు హరించు దాని కిది యెంత సార్థకనామము ! దానికి దోడు దానికూఁతునకు నరహరి యని నా మకరణము చేసియున్నచో నింకిను రక్తిగా నుండెడిది !

బిల్వ—శ్రీహరిని నీవు చూచియున్నచో సి ట్లనవు.

దామో—ఓయి దేవుడా ! చూడకేమి— చూచినాను ! ఒకసారి నే ను నీకొఱకు వచ్చునది కది గుమ్మములో నిలువఁబడి యున్నది. దానిముఖము చూడఁగానే— వెనుక మాసాలములో జచ్చిపోయిన వరడు జ్ఞప్తికి వచ్చి, మీఁదిప్రాణములు మీఁదనే నిలిచిపోయినవి ! ముచ్చెమటలు పట్టి బట్టలు తడిసిపోయినవి ! ఆసాటున మఱి తిరిగి చూడక యదేపోకగ నింటికిఁ జక్కఁబోయితిని ! కాని, యారాత్రి కన్ను మూసిన నొట్టు ! తెప్ప వ్రాల్చితినా— ఆతాటిశుంకతల — ఆవ రడు మొగము— ఆ గరిసిపోయిన కన్నులు— ఆ నూగు మీసము— ఆకప్పుపళ్ళు— ఆపాగచూసిన వెదవులు— ఆబొక్కి దవడలు— ఆ న క్కమెడ— ఆచింపిపావడ గూడకట్టు— ఆమెఱుఁగుచూపిన మీఁగా ళ్ళు— ఆరసకంతులు— ఆనల్లమందుశాయ— ఆయడవసంచి— ఆయూరి పోయిన చుట్టపీఁకె— ఆయాకు చెప్పలు— ఆచేతికఱ్ఱ— ఆనోటితుం పరలు— ఆచొల్లు— ఇవి కట్టెదుటఁ బ్రత్యక్షము !

బిల్వ—(వకపక నవ్వి) ఓరి నీవర్ణన కాల! యెంతదండకము చదివెతివి!
పోనిమ్ము, దానిమాట కేమి కాని— చింతామణి చాల లెక్కగాఁ జెప్పఁ దగినది సుమా !

దామో—(సాక్షేపముగా) ఆలాగేమి!— ఎందులో ?

బిల్వ—మొదటిది—చక్కఁదనములో.

దామో—అలాగుననా?— అట్లయిన నీ వింకను బెరటిదారినే యుంటి
వన్నమాట! సానులవిషయమునఁ జక్కఁదన మనుమాట కర్థ
మున్నదా? ఆమొగమునందలి రంగుపూఁత— ఆజడచుట్టలోని వా
లుసవరము— ఆకనుబొమలమీఁది కాటుక— ఆపెదవులయందలి ల
త్తుక— ఆదవడలమాటు తమ్మలము— ఆసంఘ్రెండ్రుపటకాల పావడ—
ఆజలతారువలువ పైట— ఆజూలు జుబ్బా— ఆతేరసొమ్ములు— తీసివే
యించి, మాయావిడ కట్టుకొను మూసివాయనపుఁ జీరవంటి
దానిని కట్టించి, నిలువఁబెట్టి చూచితివా— ఆ యందచందముల
సంగతి యస్పృడు తేలును!

బిల్వ—చింతామణిని జూచినచో నీ సిద్ధాంతము మార్చుకొందువు!

దామో—నీకన్నులతోఁ జూచిన నీవన్నట్లే కావచ్చును గాని— మిత్ర
మా! దానిమాయలో నింతసులభముగా నెట్లు తగులువడితివి?

బిల్వ—అది యేమాయయు నెఱుగదు. ఏపూర్వజన్మ సంబంధముచే
తనో మా కిట్లాకరిమీఁద నొకరి కనురాగము కలిగినది.

దామో—వెఱ్ఱివాఁడా! నీమాట సరియే— దాని కనురాగ మేమిటి?

గీ. ములగమొక్కకుఁ జేవ, వే ♦ ముసకుఁ దీపి,
కటికివానికి జాలి, చి ♦ ల్కలకుఁ బ్రేమ,
గులకఱాతికిఁ గాంతి, బొ ♦ గునకుఁ దెలుపు,
పడపుఁగత్తెకు వలపు, వి ♦ శ్వేమునఁ గలవె?

అది కాక—

క. ఇల బోయి కొక పతి, మం
గలి కొక తల, భృంగమున కొ ♦ కానొక పూవుకా
గలుములచెలి కొక తావును,
వెలవెలఁదుక కొక్కయాత్మ ♦ విభుఁడును సతమే ?

బిల్వ—మిత్రమా! వేశ్యలవై నీ కేదో కోప ముండె—యిట్లనుచున్నావు!

దామో—పోనిమ్ము, నామాటకేమి!—నీ వన్నిగ్రంథములు చదివితివి
కదా?— యేకవియైన వారకాంతలకు వల పున్నట్లు వ్రాసెనా?

బిల్వ—వారు వారకాంతల తత్త్వ మెఱుంగ రనియే నానమ్మకము.

దామో—ఓహోహో ! యేమి నమ్మకము !

ఆ. భువి యెఱుంగనియది ♦ దివి యెఱుంగనియది

రవి యెఱుంగనియది ♦ కవి యెఱుంగు !

అట్టిదీగ దర్శు ♦ లగుకవివరు లాట

పాలతి నెఱుంగ లేక ♦ పోయి రొక్కొక్క !

బిల్వ—పోనిమ్ము - వేశ్యలలో మాత్రము యోగ్యులొండ్రుండకూడదా?

దామో—కుమ్మ రావములో ని త్తడిముంతలును - బడవుంగ త్రైలలో?

బతివ్రతలును - ముందుమాట యేమోకాని - ఇంతవఱకుఁ బుట్ట లేదు!

మ. జనుషాంఘం డగుఁ గాక! చోరుఁడును దుష్టాతుండు నొగాక! రో

గ నికృష్టముం డగుఁ గాక ! మద్యరతుఁ డె ♦ గా! కన్నయాగాక! త

జ్జనకుండే యగుఁ గాక ! హేయ భయ ల ♦ జ్జాలేశము లేక రూ

కనె కామించి శరీర మమ్ముకొను భో ♦ గస్త్రీలకే యోగ్యతల్ ?

సీ. సంజపడంగానె ♦ జడ యల్లకొని, కంపు

తొలఁగ నీటను మేను ♦ తొలఁచివైచి,

మొగమున మెఱుఁ గద్ది ♦ ముంగురులం దిద్ది,

కనుబొమ్మలకుఁ గాటు ♦ కను దగిల్చి

మాఱురైక ధరించి, ♦ మాఱుపావడ తాల్చి,

నీటుగాఁ బలుచని ♦ వైట వైచి,

విడియంబు చేఁగొని ♦ వీధిగుమ్మము గాఁచి,

వచ్చిపోయెడువారి ♦ వంకఁ జూచి,

“ దండములు ! బొత్తిగా లేవు ♦ దర్శనాలు !

రండు ! వెళ్ళిన నొట్టని ♦ రంగు చేసి

రూకయా - పోకయా - చుట్ట ♦ పీకెయా - గ

డింపకుండను వేశ్య ని ♦ ద్రింపఁ గలదె ?

బిల్వ—ఓరివాచాలుఁడా ! దోమాడ కరణమువలె నేఁడు నావెంటఁ

బడితి వేమి ! చాలు - నిక వెనుకకు దయచేయుము !

దామో—మిత్రమా ! యీవిషయమునుగూర్చి నీతో ముచ్చటించవలెనని యెన్ని దినములనుండియో యెదురుచూచుచుండ, నేటికి సమయము చిక్కినది. పెక్కుమాట లేల ?—

చ. కులసతి చింతఁ బొంద, జన * కుండు నిరంతర మాత్రఁగుండ, బంధులు వెతఁ జెంద, స్నేహితులు * దుర్భరమాత్రపచేత డింద, నెందుల కపవర్గదూర మగు * తుచ్చనుఖంబున కీవిధంబుగా బలి యగు ! దింకనైన నిలు * పట్టి మముం బరితోషపెట్టుమా !

బిల్వ—చెలికాఁడా ! యెందుల కాయాసపడెదవు ? నీమాట లేమియు నా కిప్పుడు నిక్కముగాఁ జెవుల కెక్కవు.

ఆ. అంటుమావిషండు * నారగించెడు తటి నుడు కటన్న నెవ్వఁ * దూరకుండు ? జుంటితేనెఁ బ్రీతి * జుట్టెడు వేళ ను చ్చిష్ట మనిన రోత * జెందు నెవఁడు ?

కాబట్టి, నీ విక కంతశోష పడక వెనుకకు వెళ్ళిపోము !

(అని యతనిని నెట్టి నిష్క్రమించును).

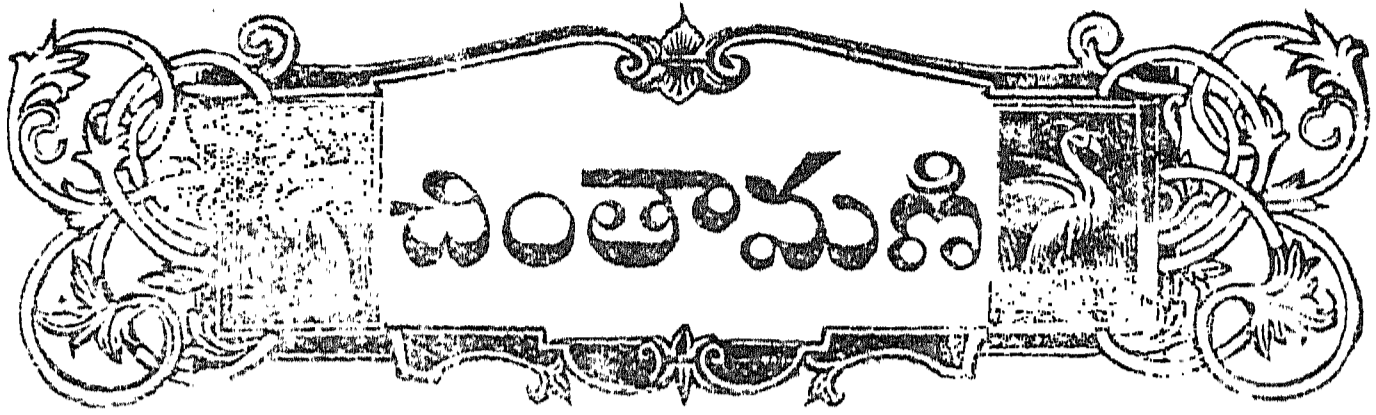
దామో—బౌరా ! గణికావిష మెంత గాఢ మైనది !

గీ. సర్పవిషము నివారింపఁ * జాలినట్టి మంత్ర తంత్రౌషధంబులు * మహిని గలవు ; వారనారీవిషంబు ని * వారణంబు నలుపఁగల మందు లేదు ము * జ్జగములందు ! మఱియొక విశేషము !—

ఆ. పాముకాటువలనఁ * బ్రాణముల్ మాత్రమే పాయు ; వేశ్యకాటు * వలన జనుని యశము, తెలివి, పుణ్య * మైశ్వర్య మారోగ్య మాయువును దుదంబ * పాయు నిజము !

(అని నిష్క్రమించును).

ఇది సప్తమాంకము.

అష్టమాంకము

రంగము :—వాసు దేవమూర్తిగారిగది.

(మంచమునఁ బండుకొని వాసుదేవమూర్తిగారును, నమీపమునఁ భాగవత మొడిలో నిడికొని కూర్చుండి రాధయుఁ బ్రవేశింతురు).

రాధ—(దైన్యముతో) మరల మగత క్రమ్మిన ట్లన్నది! అన్నా! యెంతలో ముంచుకొనివచ్చినది! ఇదియంతయుఁ గుమారునిమీఁది బెంగచేతనే కదా?—నందియ మేమి?—

డి. తనయుఁడు శుంత యైనఁ జెడు ♦ దారిని బట్టి చరించుచున్న, నా ర్జనమునఁ బేద యైన, గుల ♦ సంకరుఁ డైన, రుజాశరీరుఁ డైనను, వెడఁ గైన, గౌరవ వి ♦ నాశకుఁ డైన, విదేశగామి యైన, నెదఁ గృతఘ్నుఁ డైనను, మ ♦ నంబునఁ దండ్రీ సహింపఁగల్గునే! (క్షణ మూరకుండి) ఇరుగు లేదు, పొరుగు లేదు! కారడవిలోఁ గాఁపురము! ఆమీఁద నర్థరాత్రము !! ఆపైని దెంపులేని వర్షము !!! ఇస్పటికిఁ బదివ ర్తమానములు వెళ్ళినవి—యింతవఱ కాయన రా లేదు! ఈరాత్రి యెట్లు కడచునో—యేమి కానున్నదో—తెలియదు! అదిగో మరలఁ దెలివి వచ్చిన ట్లన్నది!

వాసు—(ఆయాసముతో) ఊఁ! ఊఁ! ఊఁ! అమ్మాయి!... అబ్బాయి...రానేలేదు కద ?

రాధ—నచ్చుచు నేయుందురు. ఇప్పుడే యింకొకనింగూడఁ బంపినాను. ఇంతలో నిందాకఁటి తరువాయి చదువుదునా ?

వాసు—ఏమి తరువాయి ?—ఆఁ! అవు నవును ! చదు వమ్మా ! చదువు!

రాధ—(పుస్తక మెత్తి పఠించును.)

మ. సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం ♦ జేదోయి సంధింపఁ, డే
 పరివారంబును జీఱఁ, డభ్రగవతిం ♦ బన్నింపఁ, డాకరి కాం
 తర ధమ్మిల్లముఁ జక్క నొత్తఁడుః వివా ♦ దప్రోద్ధత శ్రీకుఱో
 పరి చేలాంచలమైన వీడఁడు, గజ ♦ ప్రాణావనోత్సాహియై!
 వాసు—ఓహోహో! ఏమి వాత్సల్యము! ఏమి ప్రేమ!... అన్నా!
 అబ్బాయి... కందులో... నఱవీసమయిన లేక పోయినది కదా!
 రాధ—అరుగో! మాటలోనే వచ్చినారు! (అనుచు దిగ్గన లేచును).
 వాసు—ఏడీ! (అని శ్రమతో సగము లేచి ద్వారమువంకఁ జూచి)
 నాయనా! వచ్చితివా! తడిసితివి కాఁబోలు నేమి?
 బిల్వ—నాతగువున కేమి కాని-ఎందుల కన్నీ వర్తమానము లంపినారు?
 వాసు—ఎందులకా! నాకీరాత్రి గడవదు! కాశిలోనైనఁ జావవలెను-
 కన్నకొడుకు చేతిలో నైనఁ జావవలెను... తెలిసినదా? అందులకు!
 బిల్వ—మీ కేమియు భయము లేదు ఇంకను నూరేండ్లు బ్రతుకుదురు.
 వాసు—ఎందులకు!- నీభ్రష్టత చివరంటఁ జూచుటకా?
 బిల్వ—మీయపోహమే కాని- నే నేమియు భ్రష్టుడను గాలేదు.
 వాసు—అయ్యయ్యో! యింకేమి కావలెను నాయనా! కన్నతండ్రిని
 గంటఁ జూచుట లేదు! - చేసికొనిన యాలిని జెంతకు రానిచ్చుట
 లేదు! మాయముండ! ఆముండ యేమిమందు పెట్టినదో!—
 బిల్వ—అదిగో! ఆరంభించినారు! ఇందులకే నామొగము మీకింత
 దూర మైపోయినది! నన్ను వేయి యన్నను సరియే కాని- దానిని
 పల్లెత్తుమాట యన్నచో నేను సహింపలేను. దానిగుణము మీ
 రెఱుగరు. మీశరీరస్థితి యెట్లున్నదియు వెంటనే వచ్చి తెలుప
 వలసిన దని యొట్టుపెట్టి నన్నుఁ బంపినది.
 రాధ—(తనలో) అయ్యో దేవుడా! యీయన మరల నిప్పుడే దారి
 పట్టుదురు కావలయును! కానిమ్ము-పడవవాఁడు పడవను దూరము
 నకుఁ దీసికొని పోవునట్లు చేసెద. (అని పోయి మరల వచ్చును)
 వాసు—నాయనా! నేను దాని నన్నను, ని న్నన్నను రవంతసేపు!

తరువాత మీ రెవరో! - నే నెవడనో! అట్లు కూర్చుండి నా ప్రశ్నలకు తర మిమ్ము - సంవత్సరమునకు దినము లెన్ని?

బిల్వ—మూడువందల—యఱువది యెదు.

వాసు—దినమునకు గంట లెన్ని?

బిల్వ—దినమునకు గంట లిరువదినాలుగు; గంటకు నిమిషము లఱువది; నిమిషమునకు క్షణికము లఱువది. నుతేమి చెప్పవలెను?

వాసు—అందలి యొక క్షణికమునం దైన నీజీవిత మెట్లు కడచిపోవుచున్నదో యాలోచించితివా?

బిల్వ—ఇప్పుడు మాటాడవలసిన ముఖ్యవిషయ మింతకంటె మఱిలేదా?

వాసు—ఓరిమూర్ఖుడా! యిది యంత యముఖ్య మయినదటరా! ఎంత కాల మిట్లు కన్నులు మూసికొని తిరీగెదవు?

బిల్వ—సరికాని— నన్ను గూర్చి మీ రట్టె శ్రమపడకుండు! నామంచి చెడలనుగూర్చి నాకు మీపాటి తెలియకపోలేదు! అది గాక—

గీ. పక్కికందువు తొక్కలు ♦ సడయువఱకె

తల్లితొక్కలనీడను ♦ దారులాడు;

అట్టె జనుడును స్వాతంత్ర్య ♦ మబ్బువఱకె

తల్లిదండ్రుల చెప్పచే ♦ తల మెలంగు.

వాసు—ఆలాగేమి! అవు నవును!—పడుచుండనములో ప్రతిమానవుండు ను దండ్రుకంటె దానే యధికుఁ డనుకొనుట సహజమే! తండ్రుల చచ్చినవెనుకఁ గాని తదాధిక్యత తెలియదు! సరి కాని— యొకసారి కన్నులు విచ్చి యాసుగుణరాసివంకఁ జూడుము! ఎట్టి నిక్షేపము నెడమకాలఁ దన్నుచుంటివిరా! ముల్లోకములు శోధించిన నిట్టిముత్తెము లభించునటగా! సౌందర్యమునకా—సాటి లేదు; ప్రవర్తనకా ప్రతి లేదు! విద్యకు వాణి— వివేకమునకు శర్వాణి! సన్నజాబిదండను సన్నెకంట నూఱుచుంటి వేమిరా!

రాధ—(చేతులు జోడించి) మామగారు! నన్ను గూర్చి యాయన మనస్సు నొప్పింపకుండు. నా దినములు మంచివికాక యాయనకు

నాయెడ నిట్టియనాదరము కలిగినది. మరల నాకు మఱచిదినములు
 రాఁగానే— యెప్పటివలె నాయనకే యనుగ్రహము రాఁగలదు.
 వాను—వింటివా?—ఆమధురవాక్కులు వింటివా! అయ్యో! అట్టి
 యిల్లాలిపై నీ కెట్లు ప్రేమ వట్టిపోయినదిరా!
 బిల్వ—ఎందులకు వృథా కంఠశోష! నూరు చెప్పుడు వేయి చెప్పుడు—
 చింతామణిమీఁదనుండి నాచిత్త మిఁక మరలదు!

వాను—ఆఁ! అంతియేనా! అట్లయిన నందులకుఁ దగినఫల మనుభ
 వింతువు లెము! నీ బుద్ధి మాఁక దని నిశ్చయించుకొనియే— యా
 వదైశ్వర్యమును కోడలిపేర నిదివఱకే వ్రాసి యుంచినాను. ఆ
 మ్మాయి! న న్నొకసారి మెల్లగా నాపెట్టెకడకుఁ దీసికొనిపోము!
 రాధ—(మామగారి నవలకుఁ దీసికొనిపోయి, మరల నొంటిగా వచ్చి)
 ప్రాణేశ్వరా! నా మామగారు నా కిచ్చిన సర్వస్వమును నేను
 మీకు సమర్పించుకొనుచున్నాను. ఇదిగో పత్రము. (అనియిచ్చును.)

తెరలో—హా! కృష్ణా! కృ-ష్-ణా! కుర్!

రాధ—(ఉలికిపడి చూచి) అయ్యో!— అయ్యో! మామగారు
 మనలను విడిచి పోవుచున్నారు! (అని వడిగా నిష్క్రమించును.)

బిల్వ—(చూచి)హా! తండ్రీ!(అనిమూర్ఛిల్లి మరలలేచి) తండ్రీ!తండ్రీ!

ఉ. పిన్నటనాఁడె తల్లి నను * వీడి దివంబున కేఁగఁ బ్రేముడిక

గన్నులలోనఁ బెట్టుకొని * కష్టములెల్ల సహించి, పెంచి, సం

పన్నునిఁ జేసి తన్నిటన * భాగ్యుని నన్నిఁక నీయుణంబు నే

నెన్నఁటికైన నొక్కలవ * మేనియుఁ దీర్చుకొనంగ నేర్తునే!

రాధ—(కన్నీటితోఁ బ్రవేశించి) ప్రాణేశ్వరా! యోర్పుకొండు!

బిల్వ—అయ్యో! యిఁక నెక్కడి యోర్పు!

చ. తనయభివృద్ధికోసము న * దా పలవించెడివాఁడు తండ్రీ; యె

ప్పును దనమేలు గన్గొని ప్రామోదమునొందెడువాఁడుతండ్రీ; యా

య్యనఁ దనకీడుచూచిహృద * యంబునఁగుందెడువాఁడుతండ్రీ; హా

జనకుఁడు లేనిజన్మ మొక * జన్మమె యన్యు లిఁకెంద టుండినకా!

రాధ—అది నిజమే కాని—

ఉ. పోయినవారికై దిగులు * పొందుట వెఱ్ఱితనంబు ; బుద్బుద ప్రాయము లిశరీరములు; * పాయుటె నెజగుణంబు వీనికిన్; పోయిరి సప్తసంయములు; * పోయిరి షోడశ చక్రవర్తులుం; బోయిరి రామకృష్ణు; లింక * బోవకయుండఁగ నేర్తు రేయూరుల్!

బిల్వ—(కన్నులు తుడుచుకొనుచు) కటకటా! యీ మహానుభావుఁ డింతలోనే యిట్లగు నని యించుకయు నెఱుఁగనైతినిగదా!—

(తెరలోఁ బెద్ద చప్పుడు)

బిల్వ—(ఉలికిపడి లేచి) అదేమి !

రాధ—మఱేమియు లేదు— ఎచ్చటనో పిడుగు పడినది.

బిల్వ—(ఆందోళనముతో) అమ్మయ్యా! పిడుగే! చింతామణికిఁ బిడుగన్న తగనిభయము కదా! (అని ద్వారమువంకకు నడచును).

రాధ—(వెంబడించి) ప్రాణేశ్వరా! యెక్కడి కెక్కడికి!

బిల్వ—(ఆఁగకయే) ఇప్పు డిచ్చట నానని యేమియు లేదు. తెల్లవారఁ గానే వచ్చెదను. (అని నడచును).

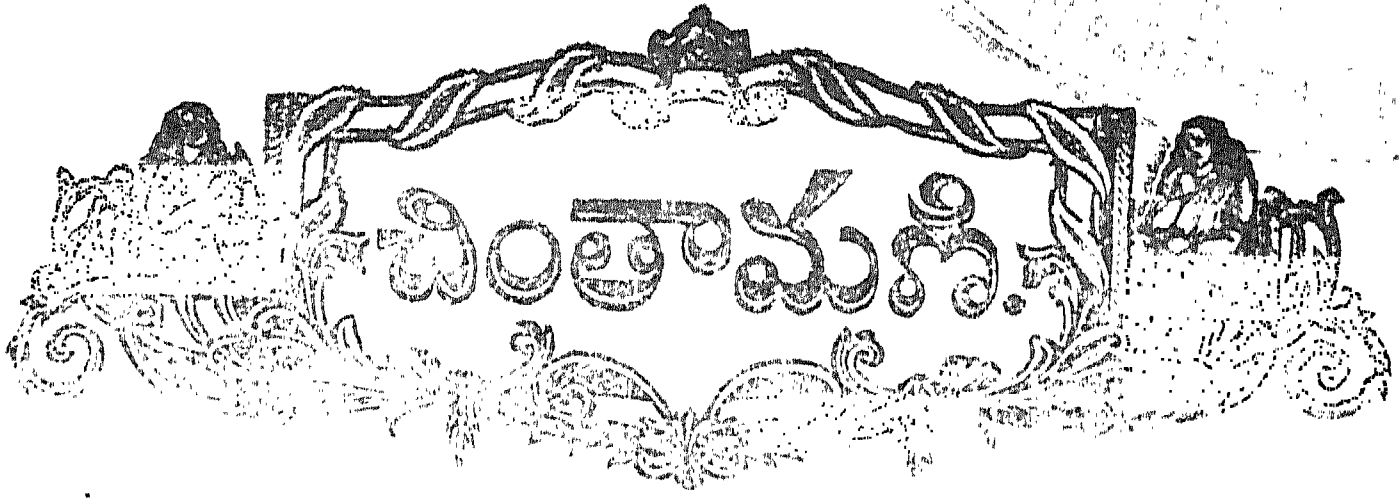
రాధ—ఆఁ! ఆఁ! ధర్మము కాదు! ధర్మముకాదు! (అని పోయి చేయి పట్టుకొని) ఈశవజాగరణము నే నొంటిగాఁ జేయఁగలనా!

బిల్వ—ఇప్పుడు నన్నాఁప వలదు! చింతామణి కంటఁ బడినఁ గాని నాచి త్తము కుదుటపడదు! (అని విడిపించుకొని నిష్క్రమించును)

రాధ—(తొమ్ము బాదుకొనుచు) అయ్యా! అయ్యా! యెంతనిర్దయ! యెంతనిరాదరము! హా పరమేశ్వరా! యిప్పుడు నాకు దిక్కెవరు! మ్రొక్కెవరు! తోడెవరు!— నీడెవరు! ఓసిదుర్మార్గురాలా! నాబ్రతుకు పదటఁ గలుపుటకు— నాకాఁపురము గంగ పాలు సేయుటకు— నీ వెక్కడినుండి దాపుర మయితివే! ఓజగదీశ్వరా! సంసారవృక్షముల కీవేరుపురువులనెందుకొఱకు సృజించితివి! వివేక కల్పలతల కీవిచ్చుకత్తుల నెందులకుఁ గల్పించితివి! ఓ భరత ఖండమా! యేదేశమునకు లేచి యీనిర్భాగ్యసంతానము నీకెట్లు

సంప్రాప్త మయినది! అరుంధతీ అనసూయామలవంటివారు పుట్టిన నీపవిత్రగర్భమునం దీయుమ్మె త్తవిత్రనము లెచ్చటినుండి వచ్చిపడి నవి ! ఓదేశబాంధవులారా ! మీ రేమి చేయుచున్నారు? ఓప్రజా నాయకులారా ! మీ రెచ్చట నిద్రపోవుచున్నారు ? ఎన్నిసంసార ములు కూలిపోవుచున్నవో మీకుఁ గానిపించుట లేదా ? ఎందఱు కులకాంతలు భర్తలముఖమణులకు మొగమువాచి విలపించుచున్నారో మీకు వినిపించుట లేదా ? ఈ మహాచూరులను మారణము నేయ రేమి ! ఈప్రత్యక్షపిశాచములను పట్టిపల్లార్ప రేమి! ఈకష్ట కూఁత సాములను గసిమసంగ రేమి ! ఈ వెన్నమాటువిషముటి కలకు విఱుగుదు చూడ రేమి! ఓజగదీశ్వరా ! మాదేశము గొడ్డు పోయినది ! మాభరతమాత యిప్పుడు మగబిడ్డలం గనుట లేదు! పవిత్రములైన దేవాలయములలో - పరిశుద్ధములైన వివాహమందిర ములలో - ఆ పాపరానులను, ఆ యెంగిలీమంగలములను, ఆ రోగ పంజరములను, నెదుట నిడుకొని - వారి బూతుపాటలకు, వారి బుగ్గపోటులకు పరవశులై పళ్ళిగిలించి పదులు వందలు సమర్పించు వారీనీచవృత్తిని నివారించు రనుట కల్ల ! నీవే యాకసారి మా వంకఁ గన్నెత్తి చూడుము ! మావలెనే వారినిగూడ వివాహితలం జేసి - మాదుఃఖమును, వారి దుర్యశమునుగూడ తొలఁగింపుము ! (ఉన్మాదముతో) హా! హా! హా! హా! నే నెక్కడికోపోవుచున్నాను! నామీఁదఁ బూలవాన కురియుచున్నది! నాప్రాణేశ్వరుఁ డేఁడీ! (స్మృతితో) అన్నట్లు పాపాత్మురాలను - పడవ లేకుండఁ జేసితిని గదా ! అమ్మయ్యో ! నానాథుఁ డేమయిపోయినాఁడో ! (మరల నున్నాదముతోఁ బైకేఁ జూచుచు) ఎవరు చెవుమా సన్నుఁ బిలుచు చున్నారు ! అరుగో ! మానుగారు ! అంబరవీధిని బుష్పకారూ ధులై యరుగుచున్నారు ! ఏమీ ? - నన్నుఁ గూడ రమ్మనుచున్నారా ? ఇదిగో వచ్చుచున్నాను ! ఒక్కసారి నాహృదయేశ్వరుని పాపారవిందములను సందర్శించి యిప్పుడే వచ్చెద! (అని నిష్క్రమించు)

ఇది యష్టమాంకము.

నవమాంకము

రంగము : — చింతామణి నూతన సౌధము

(మంచమునఁ బండుకొని చింతామణియుఁ

గ్రింద పడుకపయిఁ గూర్చుండి చిత్రయుఁ బ్రవేశింపఁడు).

చిత్ర— అక్కయ్యా ! యీసాధు గుళ్ళోళ్ళ మేళఁ వెందుకనీ ?

చింతా— నేఁడు కృష్ణాష్టమి కాదఁటే ?

చిత్ర— అంటే ?

చింతా— శ్రీకృష్ణుని జన్మదిన మన్నమాట.

చిత్ర— గొల్లకుమ్ముదు కాక యాయ నింకోఁడా ?

చింతా— (నవ్వి) గొల్లకృష్ణుని నీ వెఱుఁగుదువు కాఁబోలు నేమి ?

చిత్ర— యరక్కేఁవీ ?— గొల్లలోళ్ళ నీ రెత్తికెల్లినోఁడేగా ?

చింతా— తప్పు ! తప్పు ! అట్లనఁగూడదు. ఆయన చాలగొప్పవాఁడు

చిత్ర— అంతగొప్పోఁడైతే మఱి— మనింటికి రాలే దేవీ ?

చింతా— వెఱ్ఱిముండా ! ఆయన మనవంటివాండ్ర యిండ్లకు వచ్చునా ?

చిత్ర— అదే వక్కయ్యా ! నీకంటే సక్కనిసా నెక్కడుంది ?

చింతా— (వినక తనలో) ఆమహాత్ముని పాదారవిందములు సోకినచోట

గఱికపోచగా నైన పుట్టక— యీసాధుకులములో నేనేలపుట్టవలెను !

నీ. కడఁగి యా నైకుంతుఁ ♦ గడుపునఁ గనఁగ దే

వకి యాచరించిన ♦ వ్రతము లేము !

పేర్మి నమ్మహనీయుఁ ♦ బెంచి ముద్దాడ య

శోద కావించిన ♦ సుకృత మేము !

అలరు చయ్యనఘుతో * నాట లాడఁగ గోప

పుత్రు లొనర్చిన * పుణ్య మేమొ :

చెలగి యా లోకేశు * చెట్టబట్టఁగ రుక్మి

ణీదేవి పూనిన * నీమ మేమొ

అమలచరితుఁ డైన * యా వేదవేద్యుని

బాంధవంబు, మైత్రి * పాలనంబుఁ

బడయుకొఱకు మున్ను * పాండురా ట్సానులు

తద్ద సలిపినట్టి * తప మ దేమొ !

(అని చింతించుచు నిద్రించును).

చిత్ర—అక్కయ్యకు నిద్ద రట్టింది ! నేనుకూడా కాలుమీద కా లేసు కుని కమ్మగా తొంగుంటాను ! (అని యట్లు చేయును).

కృష్ణ—(వ్రవేశించి) ఆద్యంతములు కాని, ఆకారము కాని లేక - అగోచరుడనై, అగమ్యుడనై చరాచరకోటులతో ననంతకోటి బ్రహ్మాండములను సృజించి పాలించుచున్న నాకు నాబిడ్డలు దేవుడనియు, భగవంతుఁ డనియు; శివుడనియు, విష్ణువనియు; రాముడనియు, గృష్ణుఁ డనియు; అల్లాయనియు, గాడ్డనియు; నామము లుంచి యాసరించుచున్నారు! ఏరికిని దెలియరాక, తెలిసికొనుట కవకాశ మొసఁగక, దాఁగుడుమూత లాడు నన్ను నాబిడ్డ లింత వత్తికైనఁ గనిపెట్టఁ గలిగినందులకు సంతోషము !

అస్తత్రతములైన అనంతకోటిబ్రహ్మాండములలో ననుక్షణము బని సేయుచున్నాను. ప్రతిపరమాణువును గదల్చుచుందును; ప్రతి మొగ్గకు రంగు లిడుచుందును; ప్రతి లతను బ్రాకించుచుందును; ప్రతిచెట్టును నిగుడ్చుచుందును; ప్రతిపురుగును నడపించుచుందును. ప్రతిప్రాణిచేతను బని సేయించుచున్నాను. ప్రతిజీవినిఁ బోషించుచున్నాను. నీటిలోని చేపకును, మంటిలోని యెఱ్ఱకును, తాతిలోని కప్పకును, బొరియలోని చీమకును, చూరులోని యెలుకకును గూడ నేను నిరంతర మాహార మొసఁగుచున్నాను. కాని, మానవు

డిది యెల్లఁ గనులారఁ జూచుచుండియుఁ దనపొట్టయొక్క భారము తనపై నిడికొని, దానికొఱకుఁ బడరానిబాములు వడును !

నాచిన్ని బిడ్డలగు మానవులకొఱకు నేను జేయని సదుపాయము లేదు. ఈనడు లన్నియు వారి జీవనముకొఱకుఁ గల్పించినాను. ఈవృక్షము లన్నియు వారి సౌఖ్యముకొఱకు సృజించినాను. ఈ సూర్యుని వారివెలుఁగునకై సృష్టించినాను. ఈచీకటిని వారి విశ్రాంతికై నిర్మించినాను. ఎప్పు డెద్ది యవసరమో యది ప్రసాదించుచుండును. ఎప్పు డెవ్వ రవసరమో వారిని బంపుచుండును. నాసామ్రాజ్యమునందు ఆనంద మె కాని_దుఃఖము లేదు. నేనేమి చేసినను నాబిడ్డల మేలుకొఱకే కాని_ కీడుకొఱకుఁ గాదు. ఇచ్చుటయుఁ, బుచ్చుకొనుటయు; నవ్వించుటయు, నేడిపించుటయు; పంపుటయు రప్పించుకొనుటయు; నావిలాసములు! ఇచ్చుటకే పుచ్చుకొందును; నవ్వించుటకే యేడిపింతును; ఉన్నతస్థాన మొనఁగుటకే రప్పించుకొందును.

కాని, భూమియందలి జీవరాసు లన్నిటిలో మానవులు చాల విపరీతస్థితిలో నున్నారు! మానవుల యభివృద్ధికొఱకు నేను వారి కధికజ్ఞానమును ప్రసాదించియున్నాను. కాని చంటిపిల్లవాని చేతికిఁ గత్తి యిచ్చినచో వాఁడు దానితోఁ దనచేతినే కొసికొనునట్లు_ మానవులు తమ జ్ఞానముచేతఁ దమ్మే వంచించుకొనుచున్నారు ! మృగములు తమమేతఁ దా మార్జించుకొనఁ గలిగినతోడనే తల్లిని మఱచిపోవునట్లు_ మానవులు కడుపు నిండినచోఁ దండ్రడినగు నన్ను మఱచుచున్నారు! సకలసౌఖ్యములకు మూలమగు తృప్తికి మానవ హృదయమునందుఁ జోటు లేకపోవుచున్నది! వారికి, భుజియించుటకు షడ్రపోపేతములైన బహుపదార్థములు కావలయును ! కట్టుటకు_ వెలగల చీనిచీనాంబరములు కావలయును ! ధరించుటకు_ రత్న భూషణములు కావలయును ! నివసించుటకు_ దివ్యసౌధములు కావలయును ! పన్నుండుటకు_ హంసతూలికాతల్పములు కావలయును!

ఎక్కటకు- యంత్రరథములు కావలయును ! అధికారమునకు- పదవులు కావలయును ! ఆడంబరమునకు- బిరుదములు కావలయును ! వీనినన్నిటిని బ్రసాదించినను విశ్వాసము నున్న ! తృప్తిశూన్యము ! వారి మితిలేని వాంఛలు, వారి రాగద్వేషములు వారి వరస్పరాసూయలు, చూచి నేను మిగుల లజ్జపడుచుందును ! కోటి కొంగ లొకచెట్టుమీఁద నివసించును- కాని, యిరువురు మానవులొక యింట నివసించ లేరు ! ఒక కాకికి విపత్తు వచ్చినచో కోటి కాకులు మూఁగును- కాని, పొరుగింటివాఁడు చచ్చినను మానవుఁడు తొంగి చూడఁడు ! ఒకనూకగింజ కంటఁ బడినచో చీమ కోటి చీమలను బిలుచును- కాని, మానవుఁడు తనకడఁ గోటిరూక లున్నను దాను దినఁడు- పరులకుఁ బెట్టఁడు ! లతలు, వృక్షములు; క్రీములు, కీటకములుఁ గూడ నేదోవిధముగా లోకమున కుపకరించుచున్నవి. మానవుఁ డన్నిటిని దనయుపయోగములోనికిఁ దెచ్చుకొనుచుఁ, దానుమాత్ర ముపయోగము లేనివాఁడగుచున్నాఁడు ! ఇవి యన్నియుఁ జూచి, యాక్కొకస్వపడు నేను వీరి నేల సృజించి పోతినా యని కించపడుచుందును !

అట్లయ్యు వారీయందలి ప్రేమచే నన్ను వా రేరూపమున భావించినను బ్రసన్నుఁడ నగుదును. ఎన్నియపరాధము నొనర్చిన నొక్కనుగుణ మున్నచోఁ జేపట్టుదును. ఎన్నిదోషములు సలిపిన నొక్కసారి త్రికరణశుద్ధిగ పశ్చాత్తాప పడినచో మన్నింతును. నాబిడ్డ పశ్చాత్తాపపడిన దినమే నాకు పండుగదినము ! వీనులు నావంకకు విచ్చినవారి కుపదేశింతును. కన్నులు నావంకకుఁ దెరిచినవారికిఁ గానిపింతును. కాని, నాపై నాన యిడి కల్లలాడు కలుషము తులను- “దేవుని యెదుట,, నన్న నోటనె తెగబొంకు తెంపరులను జూచిమాత్రము సహింపఁజాలను !

సమస్త సద్గుణ సంపన్ను రాలగు రాధ నా యనుగ్రహమును బడయుటలో నాశ్చర్యము లేదు. ఈచింతామణి యెంతచెడుదారిఁ

బ్బడి చరించినయి— శృంగయమునందు దయాబీజము, భక్తిలవము
 పశ్చాత్తాపలేశము, వీనిం గలిగి నాప్రేమకు పాత్రురా లైనది. ఆ
 మీఁద నిస్వదు శ్రీకృష్ణునిగుండ నన్ను భావన చేసి తన్మయచిత్త
 ముతో నిదురించినది. అందువలనఁ గృష్ణరూపముననే స్వప్నమున
 సాక్షాత్కరించి ప్రబోధింప వచ్చితినిగదా? ఈబిడ్డవలన బిల్వమం
 గళుఁడు కూడఁ బ్రబోధము పడయుఁ గాక! ఈ యిరువురిచరిత్ర
 మనేకుల కాదర్శ మగుఁ గాక! (అని తిరోహితుఁ డగును).

చింతా—కృష్ణా! కృష్ణా! పోకుము! పోకుము! (అని దిగ్గన లేచి)

శా. మాను ల్పంతతముం భజింపఁ గనిపిం ♦ పంబోని నీ వెట్టులో
 రానేవచ్చితి మద్దృహంబునకు, ధ ♦ ర్మంబే చన న్వచ్చి ? నీ
 దాన న్నిక్కము రమ్ము రమ్ము! చనకీ ♦ దాసిం గటాక్షింపు! బ్ర
 హ్మానందం బిడె నీదుదర్శనము కృ ♦ ష్ణా! దేవకీ నందనా!

(అని చంగున మంచము దిగి ముందునకు నడచును).

చిత్ర—(ఉలికిపడి లేచి) యేం టక్కయ్యా! యేంటి?

చింతా—వినిపించుకొనకయే) కృష్ణా! కృష్ణా! అనుగ్రహింపుము!

ఉ. పాపిని, భ్రష్టురాల, నతి ♦ బాలిశనై బహునీచవృత్తిలో
 రేపులు మాపులుం బడి చ ♦ రించిన మాటయె నిక్క; మింక నా
 పాపపుదారి త్రొక్కను భ ♦ వచ్చరణాబ్జ యుగంబు సాక్షిగా!
 నాపయిఁ బ్రేమ నిల్పి యదు ♦ నందన! కృష్ణ! తరింపఁ జేయవే!

(అనుచు వెట్టిదానివలె బరిభ్రమించును)

చిత్ర—వోయన్ముల్ల! మాయక్కయ్యకు మతోయింది! (అని నమి
 పించి పట్టుకొని) యేం టక్కయ్యా! యేం టిది?

చింతా—చిత్రా! ఆ మహానుభావుఁ డే డే?

చిత్ర—యే—యే— మానుబావుఁడు?

చింతా—గోపాలకృష్ణుఁడే! అయ్యో! యింతలో నేమయ్యెను?

చిత్ర—మనయింటికి రాందేనా!— పస్తే కనపడట్టమ్మా?

చింతా—వచ్చినాఁడే! ఇప్పుడే కాదంటే నేను గనులారఁ జూచితిని

ఉ. నల్లని మేనితోడఁ, బిఱు ♦ నవ్వులు పర్వు లిడం గడు స్విరా
జిలెడు మోముతోడఁ, గృహ ♦ చిందెడు కనవతోడ, నందమా
పిల్లనగ్రోవితోడ, శిఖి ♦ పింఛ కలాపముతోడ, నాయూడల్
జలుమనంగ వచ్చి, కృప ♦ సంధిల నవ్వుచు నిల్చె ముందటన్!
చిత్ర—నిల్చి ?

చింతా—ఇట్లానతిచ్చెను :—

చ. కులసతులెల్ల నవ్వ, బుధ ♦ కోటులు దవ్వుల కేగి నిల్వ, నీ
చులుసయితమ్ముఁ జుల్కనగఁ జూచుచు నోసి! యటంచుఁ బిల్వ నెం
దుల కిటు పొట్టకోసమయి ♦ తుచ్చపువ్వు త్తి మెలంగఁ జూతు వా
చెలువ! ననుంభజింపు మెదఁ జేకురు నీకు శుభంబు మత్కృపకా.

చిత్ర—అబ్బా ! యెంతమా టన్నాఁడు !

చింతా—అయ్యో! ఆయన యన్నమాటలో నసత్య మేమున్నదే !

ఉ. గాడిద కెత్తు కెత్తు, శున ♦ కంబున కీ డనఁ దగ్గవారిముం
దాడియొ, పాడియా జగడఁ మాడియొ, వేడియొ, లేక నవ్వియొ
యేడిచియా, కఱంచి కల ♦ దెల్లను గుంజెడు పాపవృత్తిలో
నీడును జోడు లేక చరి ♦ యించితి జేనెఁడు పొట్టకోసమే !

చిత్ర—అయితే యేవీ ?

చింతా—అయ్యో ! యేమని యడిగెదవా !

ఉ. ఎందఱు నాకతాన భుజి ♦ యింపఁగఁ గూడును, గట్ట బట్ట లే
కందును నిందు జోగు లయి ♦ యల్లలనాడుచు నున్నవారలో!
ఎందఱు మందయానలు ని ♦ జేశుల కోసము రాత్రియుం బవల్
కుంది కృశించి ప్రాణములు ♦ గోల్పడిరో ! వచియింప శక్యమే !

అది గాక—

నీ. లజ్జయే స్త్రీల క ♦ లంకార మనుమాట

కలనైనఁ దలఁచక ♦ మెలఁగినాను !

మానాభిమానముల్ ♦ మంటను గలిపి, వై

కమె ప్రాణవిభుఁడుగాఁ ♦ గడపినాను !

పదిమందిలో బుగ్గ ♦ పైని వ్రే లిడుకొని
 యలయక తైతక్క ♦ లాడినాను !
 ఎట్టి హీనుం డైన ♦ నేవగించుకొనక
 యుచ్చిష్టమునకు నో ♦ రొగ్గినాను !
 చంక మగ బిడ్డ నిడికొని ♦ జంకు లేక
 యాఁడుబి డ్డని దీపము ♦ లార్పినాను !
 పుణ్యపాపంబు లను మాట ♦ పూర్తిగాను
 మఱచి యున్నాను ! నామేను ♦ మాసిపోను !

చిత్ర—(వినుట నభినయించి) యెవరో తలుపు తట్టుతున్నారు !

చింతా—శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డేమో చూడు!.. చూడు!..

చిత్ర—(తలుపు తెరిచి) బావయ్యగారమ్మా !

బిల్వ—(తడిబట్టలతోఁ బ్రవేశించును).

చింతా—అయ్యయ్యా ! అదేమి ! అట్లు తడిసితిరి ?

బిల్వ—నాతడువున కేమి కాని_ యిందాక పిడుగు పడినప్పుడు నీవు
 జడిసికొన లేదు కద ?

చింతా—ఈశంకచేతఁ దండ్రుగారిని విడిచి చక్కవచ్చినారా యేమి !

బిల్వ—నేను విడిచి రా లేదు_ఆయనయే నన్ను విడిచి దివి కేగినారు!

చింతా—శ్రీరామ ! రామ ! (అని చెవులు మూసికొని క్షణ మూర
 కుండి) అట్లయిన, నట్టిసితిలో నిచ్చటి కెందులకు వచ్చినారు ?

బిల్వ—నిజము చెప్పు మనెదవా ?_ నిన్ను విడిచి యుండలేక !

చింతా—హా ! యెంత ఘోరము !

ఆ. ఇంటఁ దండ్రు చచ్చె ! ♦ ఏ రడ్డముగ నుండె !

గాలివాన ! యంధ ♦ కారసమయ !

మాలి నొంటి విడిచి ♦ యరుదెంచె వేళ్ళకై

యింత ఘోరకలి యిఁ ♦ కేమి కలదు !

(అని యతనివంక నట్టె చూచి) ఆ నెత్తుటిమఱక లేమి !

బిల్వ—(చూచుకొని) అవు నవును! ఈగాయము లేని నెత్తు రేడదో!

చింతా—(క్షణ మాలోచించి) అన్నట్లు— ప్రాకారద్వారము మూసి
యున్నది కదా—ఆవలినుండి మీరు లోపలి కెట్లు రాగలిగితిరి ?

బిల్వ—మన నుండిన మార్గము లేకుండునా ? వెలుపలినుండి పిలిచిన
మీకు వినబడ దని గోడ దాటుటకు నిశ్చయించుకొని, యాధార
ము నిమిత్తము మల్లెపందిరి యుండుచోటునకుఁ బోయి గోడమీది
నుండి వెలుపలకు దిగు తిఁగెలకొఱకుఁ దడవులాడ నదృష్టవశమున
త్రా తొకటి చేతి కందినది. దాని నాధారము చేసికొని లోపలికి
దిగితిని. కాని, యది త్రాటివలెఁ గఱుగుగా లేక—మృదువుగా
నున్న ట్లిప్పుడు స్ఫూరణకు వచ్చుచున్నది !

చింతా—ఆలాగుననా?— అట్లయిన న దేమో చూచివత్తము రండు.
(అని లాంతరు చేఁగొని నడచును)

బిల్వ—(వెంబడించును).

చింతా—(పూర్వోక్త స్థలమునకుఁ బోయి నిలిచి, దివ్యైకైతి చూ
చి, యదరిపాటుతో) అమ్మయ్యో ! త్రాడు కాదు! పాము!—
అదిగో ! దానిపాట్ల విచ్చి రక్తము కారుచున్నది ! మీ యాడలి
నెత్తుటి మఱకలు దానివే ! అన్నా—యెంత సాహసము చేసితిరి !

బిల్వ—దీని కేమి—యిది తెలియక చేసిన సాహసము—తెలిసి చేసిన
సాహస మొకటి కలదు !

చింతా—అదేమి ?

బిల్వ—ఏటియోడ్డునకు వచ్చుసరికి పడవ లేక పోయినది. అంతట నీదు
ట కేమయిన నాధారము దొరకునా యని యేటిదరినె వెదకుచు
రాఁగా, నొక చోట నొకశవము కాలికిఁ దగిలినది! దానిం
దెప్పగాఁ జేసికొని యే రీది యీవలియోడ్డు చేరితిని !

చింతా—అంత విపరీత ముండునా ! నేను నమ్మఁజాలను !

బిల్వ—దానిని జలచరములపాలు నేయుట కిష్టము లేక దరిని జేర్చి
యే వచ్చితిని— నీ సందేహము తీర్చెద రమ్ము. (అనిచింతామణిని
గొంచె మవ్వలకుఁ దోడుకొనిపోయి) అదిగో ! అటు చూడుము !

చింతా—(దివ్యవెలుగునఁ జూచి) అమ్మయ్యో! నిజమే! శ్రీశవము!
 బిల్వ—(చూచి, సందేహముతో) ఏదేది !—దీప మింకొకసారి యటు
 తిన్నగాఁ జూపు ! (అని పరిశీలించుచుఁ గొంచెము ముందున కేగి)
 హా ! పరమేశ్వరా ! (అని మూర్ఛిలును)

చింతా—అయ్యో ! అయ్యో ! అట్లుమూర్ఛిలితి రేమి ! (అని యాం
 దోశనముతో నమిపించి లేవ నెత్తి) మహాభాగ ! యే మిది !

బిల్వ—(శోకముతో) అయ్యో ! యింకేమున్నది ! భగవంతుఁ డీరా
 త్రి నాకొఱకుఁ గష్టద్వారము తెఱచినాఁడు !

ఉ. తాలిమి భూమి కీ డయిన • దాని; వివేకమున న్మదాలనం
 బోలినదాని; శీలమునఁ • బుట్టిన యింటికి మెట్టునింటికి
 మేలు ఘటించుదాని; నను • మించినభక్తి భజించుదాని; ని
 ల్లాలిని జంపినైచితి ! ని • రాదరణం బను దుర్విషంబునన్ !

చింతా—ఏమీ ! యీమె రాధయా ! అయ్యో ! అయ్యో ! యీమె
 కిట్టిదుర్మరణ మెట్లు సంప్రాప్త మయినది !

బిల్వ—ఒంటిగాఁ దన్ను విడిచి పోవల దని యొక్క పెట్టున గోలవె
 టుచుండ నేను వినిపించుకొనక చక్కవచ్చితిని ! పీదప నన్నుఁ
 వెదకుచు నావెనుకనె వచ్చియుండును—చీకటిలో నన్నుఁ గనుఁ
 గొనఁజాలక గుండె ప్రీతి యీదృశావస్థం బొందియుండును !

చింతా—ఆహా ! యేమి యిల్లాలు !

గీ. బ్రతికియున్నంతవఱకును • భర్తృసేవ
 నలువఁ గలేగినవా రుండ్రు • చాలమంది ;
 చచ్చియుంగూడ భర్త కీ • సరణి నేవ
 యొనరువంజాలు సతు లిల • నుండఁ బోరు !

సరి తాని—యిట్టి యిల్లాలి నొంటిగా శవజాగరణము నేయు మని
 విడిచివచ్చుటకు మీమన నెట్లాప్పినది ? ఈమె దుర్మరణమువలన
 మీకు సంప్రాప్తమగు ఘోరపాతకమును మీ రెన్ని జన్మము లెత్తి
 తీర్చుకొనఁ గలరు !

బిల్వ— ఇది యక్రమమే కాని— యిందు నాదోష మంతగా లేదు ! నీ
యందలి యనురాగము అన్యాలోచన లేకుండఁ జేసి యీవిధము
గా నన్నీడ్చుకొని వచ్చినది !

చింతా— మహాభాగా ! మీరు పండితులరు కదా— యీయెంగిలికూటి
పై మీ కింతయనురాగము కూడునా ?

బిల్వ— ఎంగిలికూడా ! ఏమిది— యెన్నఁడు లేనిది— నీనోటిగుండనే
డిట్టి విపరీతవాక్కులు విన వచ్చుచున్నవి!

చింతా— అయ్యో ! ఇందు విపరీత మే మున్నది !

నీ. పల్లవు లెల్ల రే • పవళులుఁ దిరుగాడు

సంగడి రొక్కంపు • చాన మేను

విటులెల్ల నమలిన • వీడియ ముమినెడు

పీకుదాను పడపు • వెలఁది నోరు

జారు లెల్లరు నోట • సంధించు నెంగిలి

కల్లుపాయ గడన • కత్తె మోవి

కాముకులెల్లఁ జ • క్కఁగ విశ్రమించు స

త్రంపుఁజావడి సాని • దాని యురము

అనిశము భుజంగపంక్తుల • హస్తములను

వెలయు మంగలియద్దంబు • వేశ్య మనసు

అట్టి యుచ్చిష్ట రాశిపై • నట్టి యూర

కుక్క కతికిన కూటిపైఁ • గూర్మి తగునె !

బిల్వ— నీయభిప్రాయము నా కిప్పుడు బోధపడినది కాని— నీ వెల్లవే
శ్యల వంటిదానవు కా వని నాయూహ.

చింతా— తనసానిపట్లఁ బ్రతివిటునకు నిదే యూహ ! ఆదుర్మోహమే
మీకన్నులనుగూడఁ గప్పివైచినది కాని— నాయం దాధిక్య మేమి
యు లేదు !

బిల్వ— అట్లయిన, నాకన్నులను గప్పివైచినది జగన్మోహనకర మైన
నీ సౌందర్యము కాని— నా దుర్మోహము కాదు !

చింతా—ఆలాగుననా! మంచిది!— నే నిప్పుడే వచ్చెద—మీ రిచ్చటనే కూర్చుండుడు! (అని దీప మచ్చట నుంచి నిష్క్రమించును).

బిల్వ—(పశ్చాత్తాపముతో) ఔను!—దాని పల్కులలో నసందర్భ మేమున్నది!—ఇప్పటికి నే నెన్నవవాడనో!—హా! పరమేశ్వరా!

గీ. చదివితె సమస్తశాస్త్రముల్ ♦ చదివి యేమి ఫలము! తుద కిట్లు చెడుదారి ♦ బడి చరించి జనకు నిల్లాలినింగూడ ♦ జంపు కొంటి!

తఱుగఁబోనట్టి ఘోరపా ♦ తకముఁ గంటి!

(క్షణ మూరకుండి) దుర్మోహముచేత కన్నులు మూసికొని పోయి కానలేకపోతిని గాని- యెప్పుడో తనగుండియ వటాలున బ్రద్దలై తీఱు నని యెన్నిసారులో చెప్పియే యున్నది! కటకటా! యెంతమందభాగ్యుడ నైతిని!

గీ. తనకల్మీయును జక్కఁ ♦ దనపుఁ బేర్మీయుఁ జూచు కొని గర్వపడనట్టి ♦ యనఘురాలు ఏవేళ పరదేశు ♦ లేతెంచినను శ్రద్ధ నాదరించిన మహి ♦ తాత్మురాలు వనికత్తై లెంద ఱు ♦ న్నను నిమేషంబేని యూరక యుండని ♦ యోగ్యురాలు వుట్టింటివారు కే ♦ ల్వట్టి ప్రార్థించిన పండుగకును బోని ♦ ప్రాజ్ఞురాలు

కోటిలో నొక్కతెగ లెక్క ♦ గొనఁగఁ దగిన పరమపావనురాలు వి ♦ ద్యాంసురాలు అట్టి మహితాత్మురాలు నా ♦ యట్టివాని కక్కటా! యెట్లు చివరంటు ♦ దక్కనేర్చు!

ఇంతకంటె దురవస్థ యిం కేమున్నది?

౨. పరమ విశుద్ధ మై ♦ ప్రఖ్యాతి వడసిన కులమెల్ల నాచేత ♦ నులిన మయ్యె

కని పెంచి శ్రీమంతుఁ ♦ గావించిన మహాను

భావుండు తండ్రీ జీ ♦ వంబు విడిచె

నను దైవముగ మది ♦ నమ్మి నేవించిన

యాలి నాకై గుండె ♦ ప్రీతి చచ్చె

కడు ప్రయాసముమీఁద ♦ గడియించుకొనినట్టి

మర్యాద తుదముట్ట ♦ మాసిపోయె

ప్రాణధనముగ నెంచి కా ♦ పాడుకొన్న

శీల మామూలకంబుగ ♦ విడిచి మయ్యె

సర్వవిధముల నిట్లు భ్ర ♦ ష్టతను గాంచి

యెట్లు లీజీవితము భరి ♦ యించువాఁడ !

చింతా—(అలంకార రహితయై, తల విరియఁబోసికొని, మలినాంబరముతోఁ బ్రవేశించి) మహాభాగా! నా సౌందర్య మిప్పు డెట్లున్నది!

బిల్వ—(ఉలికిపడి) హా ! యిదేమి ! యిట్లు మాటిపోతివి !

చింతా—నే నిప్పు డేమియు మాఱలేదు— ఇదియే నా నిజస్వరూపము! నీ. చమురుజిడ్డు మొగంబు ♦ చంద్రబింబం బంచు

పుసికన్నులను దమ్మి ♦ పూవు లనుచు

చీమిడిముక్కు వి ♦ చ్చిన నూవుఁబూ వంచు

వాలు చూపులు విరి ♦ కోల లనుచు

చొల్లుపెదవి తేనె ♦ జొబ్బిలు గని యంచు

పాలతిత్తులు పూల ♦ బంతు లనుచు

కంపుతోడ లనంటి ♦ కంబంబు లనుచును

చీడ పాదంబులు ♦ చివురు లనుచు

రక్త మాంస పురిష మూ ♦ త్రముల పాత్ర

మేలిమి పసిండి బొమ్మంచు ♦ మెఱు పటంచు

నజ్జు లగువారు మోహాంధు ♦ లగుచుఁ దలఁతు

రంతియేగాక సౌందర్య ♦ మనఁగఁ గలదె ?

అది కాక—

శ్రీ. వారాసి నడుమఁ దు ♦ పానుల సందున

నావికపైఁ బయ ♦ నంబు బ్రతుకు
 పోటు పాటులు నలల్ ♦ మేటి సుశ్శుం గల్గి
 యాఁగక చను ప్రవా ♦ హంబు బ్రతుకు
 భయ మోహములతోడ ♦ భ్రాంతి తృష్ణలతోడఁ
 బరఁగెడు వింతస్వ ♦ ప్నంబు బ్రతుకు
 ప్రతిపదంబున విఘ్న ♦ బహుళంబులు నిరోధ

మాచరించెడు దేహ ♦ యాత్ర బ్రతుకు
 ము తియంబువోలె ♦ ముంజూరునం బొడ
 కట్టనట్టి వాన ♦ బొట్టు బ్రతుకు ;
 అట్టిబ్రతుకు నమ్మి ♦ యక్కటా ! దుర్మోహ
 మందుఁ బ్రొద్దు గడప ♦ నగునె జనుఁడు !

బిల్వ—(దిగ్గన లేచి) హా ! తల్లీ ! నమస్కారము ! నీవు నన్ను ద్ధరిం
 పఁ దలఁచిన చిత్స్వరూపిణివి కాని—చింతామణివి కావు ! (అని
 పాదములపైఁ బడును).

చింతా—(అంతలోఁ దప్పించుకొని) మహాభాగా ! యేమి యన్యాయ
 మిది ! — నేను మీ దాసిని కానా ? (అని పట్టి లేవ నెత్తును).

బిల్వ—దాసివి కావు—ధర్మ దేవతవు !

ఉ. తల్లిరొ ! నీదు వాగమృత ♦ ధారలు తేరి కొనంగఁ జేసె మూ
 ర్షిలిన యంతరాత్మను ! న ♦ శించెను గన్నులలోని కావరం
 బెల్ల ! శమించె నిక్కముగ ♦ నింద్రియవాంఛలు ! మేలుకాంచె నా
 యుల్లము దుష్టమైన కల ♦ నుండి ! యెఱింగితి నెల్ల దోషముల్ !
 సరికాని—యింతకాలము నన్నిటేల చీకటిలో నుంచితివి ?

చింతా—అయ్యో ! యింతవఱకు నేను మీకంటె నెక్కుడు చీకటిలో
 నల్లాడుచున్న దానను ! ఈపూఁట శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు స్వప్నమున
 సాక్షాత్కరించి నన్ను వెలుఁగులోని కీడ్చి రక్షించెను !

బిల్వ—ఓహో ! యేమి యద్భుతవంతురాలవు ! నే నెంత పాపిణి—

యెంత మందభాగ్యుడనో కాని—అమ్మహానుభావునకు నామీద
నాపాటి యనుగ్రహము కలుగకపోయినది !

సోమ—(అంతలోఁ బ్రవేశించి) కలుగకపో లేదు ! కాని, యీశ్వరవి
లాస మంతసులభముగాఁ దెలిసికొనుటకు సాధ్య మయినది కాదు!
ఆయన సంకల్పమే కాకున్న—ఇట్టిసమయమున నే నీప్రాంతమున
కు వచ్చుట కాని—గూఢముగా నుండి మీ ప్రసంగ మంతయు
నాలకించుట కాని— సంభవించియుండదు ! నే నెవ్వఁడ ననియా నీ
సందేహము ?—నన్ను సోమగిరియాగింద్రుఁ డని వాడుదురు. గో
పాలస్వామి కోవెల యెదుట నన్ను నిర్భయము నాప్రస్తుతపు నె
లవు. పశ్చాత్తాపముచేత నీవు పునర్జన్మమును బడసితివి. అందువ
లన నీకు లీలాశుకుఁ డని నామకరణ మొనర్చితిని. శ్రీకృష్ణమంత్ర
ముపదేశ మొనర్చెద నావెంట రమ్ము.

బిల్వ—స్వామి ! యిదుగో వచ్చుచున్నాఁడను. (అని యాకాసమువం
కఁ జేతులు మోడ్చి) ఓ పరమేశ్వరా ! యీరాత్రు నాకొఱకుఁ గ
ష్టద్వారమును దెఱచితి వను కొంటిఁ గాని—కాదు—మోక్షద్వా
రమే తెఱచితివి !

చ. ఎఱిగియు, బుద్ధి లేక, విష • యేచ్ఛఁ దగుల్వడి యున్న నాయెడం
బరమ దయామయుండ వయి • బంధువినాశముచేత దేహా మ
స్థిర మని చూపి ; యీసుదతి • చేతఁ బ్రబోధము గల్గఁజేసి స
ద్గురులనుగూడ నిట్లు లొన • గూర్చితి వేమన నీదు ప్రేముడికా !
(అని సోమగిరివెంట నిష్క్రమించును)

చింతా—(చేతులు మోడ్చి) ఓ శ్రీకృష్ణ భగవానుఁడా !

చ. కరము విచిత్రమై, కనక • గర్భున కైన నెఱుంగరాని దై
వరఁగును నీప్రభావ; మతి • పాపులునైత మొకింతపాటి నీ
కరుణకుఁ బాతులైన ఊణ • కాలములోనఁ దరింపనేర్తు ! మా
చరితమె సాక్ష్య మిందులకు • సాధుజనావన ! లోక పావనా !

(అని నిష్క్రమించును).

ఇది నవమాంకము.

ద శ మాం క ము

రంగము:— రాజవీధి.

భవా—(నీళ్ళ కావడితో బ్రవేశించి) కట్టా! చివర కెటిగతి పట్టినది !
 చ. తెలివిని గోలుపోయి కడుఁ ♦ దెంపరినై, కనువెట్టిఁ జెంది, రో
 వెలఁదుల మాయలం దగిలి ♦ విత్తము వారిపరంబుఁ జేసి, లో
 కులకు గులామునై, కడుపు ♦ కోసము కావడి మోయుచుంటి! ని
 స్తులముగఁ బూలు తాలిచిన ♦ చోటనె కట్టెలు మోసినట్లుగాఁకా !
 చ. నిలువున మాయలుం, గడుపు ♦ నిండ విషంబును గల్గి, వైకిఁ దే
 నెలు గురియంగ నేర్చి, కడు ♦ నేర్పుగఁ బల్లవులం బకీరులకా
 జలుపుటె వృత్తిగా మెలఁగు ♦ సానులఁజూచి భ్రమించు తెండమా
 వులు గని నీరుతెంకు లని ♦ బుద్ధిఁ దలంచుట వంటిదే కదా !

(ముందునకుఁ జూచి) ఆ వచ్చునది చిత్రవలె నున్నదే!—
 (నిదానించి) సందియ మేమి—అదియే ! చింతామణి యెప్పుడైన
 నామాట తలపెట్టునేమో యడుగుదునా! (లజ్జతో) ఏమి భ్రాంతి!
 “కలిపోసి పెట్టినను—ఉట్టివంకనే చూచె” నన్నట్లున్నది !

—(కన్నీ రద్దుకొనుచుఁ బ్రవేశించి) బావయ్యగారు ! దండాలు!
 —అదేమి కంట నీ రిడుచున్నావు ! అందఱకు నేమ మేనా ?
 —అయ్యో ! మీ రింకా యినలేదు కాఁవోను ! మాయక్క
 య్యకూ— మాయమ్మకూ— మా బావయ్యగారికికూడా వొక్కమా
 టుగా మఱోయింది !

వా—(ఉలికిపడి) ఆ!— అ దేమిటి

చిత్ర—మాయక్కయ్య కేవో-దేవుడు కల్లో కనిపించి సానివురి
మానెయ్యమనేసరికి సంసారం యిడిచిపెట్టి-సన్నాశం పుచ్చుకుం
ది ! మా బావయ్యగా రేవో- మటంలో పెవేశించారు ! మా
యమ్మ కేవో- సొమ్మంతా పోయిం దని పిచ్చైతింది !

భవా—సో మ్మెట్లు పోయినది !

చిత్ర—పోవటం వంటి పోవటం కాదు: మాయక్కయ్య యెవరెవరి
దగ్గర యెంతెంతసో మ్మచ్చుకుందో- అంతసొమ్మా ఆరికి తిరిగి
యిచ్చేసింది ! నాపేరుమీద పదేలు కచ్చేర్లోయేసింది! నన్నెవరైనా
పెళ్ళాడితే- ఆరికి సగంవంట నాకు సగంవంట.

భవా—అట్లయిన నేను బెండ్లియాడుదునా !

చిత్ర—సేస ! యీసొమ్మకూడా దేనికైనా పెట్టి- యిదివర కావిడ
గొంతుక్కొసిస్తే-నాగొంతుకూడా కొయ్యడానికి కావోను!

భవా—సెబాను ! మంచిమా తాడితివే ! సరికాని- ఇప్పు డెక్కడికి
నీవు బయలుదేరినది ?

చిత్ర—మీకోసంవే ! మీ సొమ్ములు కూడా యిచ్చేయ్యడానికి మా
యక్కయ్య మిమ్మన్నీ - నుబ్బిసెట్టిగార్చి - తినుకురమ్మంది !

తెరలో—అట్లయి పెసరట్లు ! అల్లవేసిన పెసరట్లు !

కమ్మనేతి పెసరట్లు ! కానికిరెండు పెసరట్లు !

భవా—(విని) అడుగో నుబ్బిసెట్టి! అతడును నితేవచ్చుచున్నాడు!

నుబ్బి—(పైరీతి నలుచుచు బ్రవేశించి) అబ్బో ! అబ్బో ! సిత్రకా
వోను! నేన్నాశ్శకు! కాంతపెసరట్టుము క్కెడదావంటి-కన్నొ
దునుకున్నా కాపణ్ణే కాపడవేం! అన్నట్లు- మీయక్కయ్య స
న్నానుల్లో కలిసిందంట- అంత గాశారం వేం వొచ్చిందీ ?

భవా—ఓరి నీదుంప తెగ ! నీకు ముందే తెలిసినదా ! అది యెందు
లో గలిసిన నేమి? - మనసొమ్ములు మనకిచ్చివేయునంట వింటివా ?

నుబ్బి—వంటి ! (అని యెగులుచు) అబ్బో ! అబ్బో ! అయితే యిం
కేవీ ! మల్లా వోయెలు గలిగాం వన్నమాటే !

తెరలో—హా ! కృష్ణా ! భక్తపాలనతృష్ణా !

చ. కనుఁగవఁ గజ్జలంబును; మొ డ గంబునఁ గన్తురిబొట్టుఁ; గంతసీ
మను వనమాల; పేరురము డ మధ్యను గొస్తుభరత్నముం; గరం
బున నవవేణునాళమును డ మూర్ధమున శ్శిఖిపింఛరాజము
స్థనర మతొక్కసారి యదు డ నందన ! దర్శన మీయవే కృపకా!

చిత్ర—మాయక్కయ్య గొంతుకు లా గుండే !—అదుగో ఆవిడే !

భవా—(చూచి) బౌరా ! శృంగారరస మెంతలో శాంతరస మైనది !

గీ. తారహారంబులు తులసి డ పేరు లయ్యె !

పట్టువలిపెంబు జేగురు డ పుట్ట మయ్యె !

మదనమంత్రంబు శ్రీకృష్ణ డ మంత్ర మయ్యె !

భోగిని క్షణంబులో నయ్యె డ యోగినిగను !

చింతా—(‘కనుఁగవఁ గజ్జలంబు’ అని పఠించుచుఁ బ్రవేశించును.)

భవా—చింతామణి ! అదేమి-అట్లు మాటిపోయితివి ?

చింతా—నామార్పునకేమి లెండు-నావలెనే మీరుఁగూడ మాటిపోవలె
నని కోరుచు మీయిరువురి నిమిత్తముఁ జెరిపదివేల రూపాయలను
బురపాలకుల యధీనము చేసినాను. వేశ్యా సంపర్కమువలన
మీరు పొందిన ఫలితము లోకమునఁ జాటుచు నాఱునెలలు తిరిగి
వచ్చిన మీఁదట మీ కాధన మొసఁగఁబడును. అంగీకారమేనా ?

భవా—అంగీకారమేకాదు- అందుల కీక్షణమేమొదలు! (పరిక్రమించి)

శీ. ఇంట రంభలవంటి డ యింతు లుండఁగ సాసి

సంపర్కముం గోరు డ చవటలార !

కొని పెంచినట్టి త డ కుక్కవజాతి ముండల

నెత్తిపె నిడుకొను డ నీచులార !

యెంత పెట్టినఁ దృప్తి డ యెఱుఁగని తొత్తుల

మెప్పుఁ గోరెడు వెంగ డ శప్పలార !

యిచ్చకంబులు నమ్మి డ యిండ్లు వాకిళ్లు లమ్మి

కొంపోయి యర్పించు డ కూళలార !

స్వానుభవ మిది తెలుపుచు ♦ న్నాను వినుఁడు !
 చచ్చి బ్రతికినవాఁడును ♦ సానికొంపఁ
 జొచ్చి మిగిలినవాఁడును ♦ మచ్చుకేని
 వసుధ నెందును లేఁడు ! దై ♦ వంబు తోడు !

సీ. వేశ్యల నిజనునో ♦ వీధి బ్రవేశింపఁ
 గామున కైన శ ♦ క్యంబు కాదు
 వేశ్యాంగనల యింటి ♦ వెచ్చంబులు భరింప
 ధనదున కైన సా ♦ ధ్యంబు కాదు
 వేశ్య యెత్తించిన ♦ వెఱ్ఱి నివారింప
 నమరవైద్యుల కైన ♦ సలవి కాదు
 వేశ్యమాతలు నోరు ♦ విప్పిన మూయింప
 వాణీశునకు నైన ♦ వశము కాదు
 స్వానుభవ మిది తెలుపుచు ♦ న్నాను వినుఁడు
 చచ్చి బ్రతికినవాఁడును ♦ సానికొంపఁ
 జొచ్చి మిగిలినవాఁడును ♦ మచ్చుకేని
 వసుధ నెందును లేఁడు ! దై ♦ వంబు తోడు !
 (అని యటచుచు నొకవైపునకు నిష్క్రమించును.)

నుబ్బి—ఇదుగో! నేనుగూడా యిప్పుడే బైదెల్తున్నాను. (అని కొంచెము నడచి) ఇనంఠోయి! యెఱ్ఱిమొగల్గారా! యి టినండి !

సీ. కానిరోజులు వచ్చి ♦ కళ్లు మూనుకుపోయి
 సల్లగా సానింటి ♦ కెల్లినాను !
 కొంగన తగిలితే ♦ కొటి లాభా లను
 కొని దాని పాదాలు ♦ కొలిచినాను !
 నీమీద వలపంఱు ♦ నిజవు కావో సని
 బూరిలాగే పొంగి ♦ పోయినాను !
 తల్లికూతుళ్లు నా ♦ తలకాయ నున్నగా
 గొరిగియేసిందాక ♦ తిరిగినాను !

సివర కందువొల్ల ♦ సిప్ప సేతికి వచ్చె
 కోవటోణ్ణి కనక ♦ కూంత నయవు !
 యెలబోకు డాళ్ళ ♦ యిళ్ళ కెన్నడు, మన
 కచ్చిరారు సాను ♦ లమ్మతోడు !

నీ. యింటిలో కాలెట్ట ♦ సిచ్చెండె శా నని
 యెలకు యెలు గు ♦ పేసినాను
 పిల్లి సొంతాడింది ♦ పెట్టాలి తిళ్ళంపె
 బళ్ళతో సావాను ♦ పంపినాను
 యేపూట కాపూట ♦ యెచ్చని సిరుతిళ్లు
 పట్టికెలి యెదాన్ని ♦ పెట్టినాను
 మేళాని కెల్లాచ్చి ♦ మెదలక తొంగుంపె
 విడియఁ విడిసి కాళ్లు ♦ పిసిగినాను
 అరద రేతిరికాడ ♦ ఆరి కీరికి నీట్లు
 మొయ్యమంటేకూడ ♦ మోసినాను
 యిన్ని చేసినోణ్ణె ♦ యిచ్చిసారేశారు !
 తక్కినోళ్ళమాట ♦ లెక్క యేంటి ?
 యేవిలాబఁ వట్టి ♦ యెదవల కొంపల
 కెలకండి- యెల్లె ♦ తల్లి తోడు !

(అని యటచుచు నింకొక వైపునకు నిష్క్రమించును.)

చింతా—చిత్రా ! నీ వింటి కేఁగి ముసలిదానిని భద్రముగాఁ జూచు
 చు, నేను జెప్పినట్లు నడచుకొనుము.

చిత్ర—(నిష్క్రమించును.)

చింతా—ఇక్కడ కీకార్య మయినది. నే నిఁక సానివాడ కరిగి వారిని
 మంచిదారిని బ్రవేశ పెట్టుటకై ప్రయత్నించెద. (అని కొంచెము
 పరిక్రమించి, యాకసమువంకఁ జూచి)

నీ. జేనఁడు పొట్టుకై ♦ మానంబు నిండు బ
 జారున నమ్ము పిం ♦ జారులార !

చదులపిల్లలఁ గొని ♦ పడవు వృత్తికిఁ దార్చి
 జీవనం బొనరించు ♦ చెడిపెలార !
 పురుషులమధ్యను ♦ బుగ్గను ప్రవే లిడి
 తెయితక్క- లాడెడు ♦ దెష్టలార !
 యేలికలై మెల్ల ♦ రోలి ! యోసీ ! యనఁ
 జిత్త మనుచు మ్రొక్కు ♦ తొత్తులార !
 సీత సావిత్రి మున్నగు ♦ శిలవతులు
 పుట్టి పెరిగిన యీపుణ్య ♦ భూమి కై
 లజ్జకుం గారణంబైన ♦ లంజవృత్తి
 మానుఁడీ ! భూషణము స్త్రీకి ♦ మానమె నుఁడి !

సీ. ఎంత పోషించిన ♦ నెల్లకాలంబు మీ
 యాడలి బింకము నిల్చి ♦ యుండఁబోదు
 ఎంత మెప్పించిన ♦ నెన్నఁడు జారుల
 కొక్కచోటనె బుద్ధి ♦ యుండఁబోదు
 ఎంతటి యైశ్వర్య ♦ వంతుఁ డబ్బిన సాధ్య
 కుండెడు గౌరవ ♦ ముండఁబోదు
 ఎంత గడించిన ♦ నేమి- వార్ధకమున
 నుదరంబునకుఁ గూడ ♦ యుండఁబోదు
 ఎందులకు మీరలు వివేక ♦ మెడలి యిట్లు
 గోతఁ బడి, యజ్జలం బట్టి ♦ గోత దింతు !
 లజ్జకుం గారణంబైన ♦ లంజ వృత్తి
 మానుఁడీ ! భూషణము స్త్రీకి ♦ మానమె నుఁడి !

తేరలో — శ్లో. చింతామణి రయతు సోమగిరి రురు క్షే
 శితాగురుశ్చ భగవాన్ శిఖిపింఛమాళిః
 యత్పాద కల్పతరు పల్లవ శేఖరేషు
 లీలాస్వయంవరరసం లభతే జయశ్రీః.

చింతా — (విని) ఎక్కడెదీ కర్ణామృతము ! (ముందునకుఁ

అడుగో! మహాభాగుడు! కాదు కాదు- లీలాశుకయాగీంద్రుడు!
ఓహో! యీ ప్రశాంత వేష మెంత మనోహరముగా నున్నది!!

—(కాషాయాంబరములతో, జైశోకమును బతించుచు బ్రవేశించి-ఆకాసమువంకఁ జూచుచు) తండ్రీ! యే దేదీ!- నీజగన్మోహనా
కార మింకొకసారి చూపుము!- ఆ!

శ్లో. కన్మూరీతిలకం లలాటఫలకే, వక్షస్థలే కౌస్తుభం

నాసాగ్రే నవమాక్తికం, కరతలే వేణుం, కరే కంకణం

సర్వాంగే హరిచందనంచ కలయన్, కంఠేచ ముక్తావళిం

గోవస్త్రీ పరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిగి.

(కొంచెము పరీక్షమించి) కృష్ణా! యేమిటి- చేయుచున్నావు?

(నిదానించి) ఓహో! తెలిసినది- తెలిసినది!

శ్లో. కాళిందీపులినే తమాలనిబిడచ్ఛాయే పురస్సంచర

త్తోయే తోయజపత్ర పాత్ర నిహితం దధ్యన్న మశ్నాతియగి

వామేపాణితలే నిధాయ మధురం వేణుం, విషాణం కటి,

ప్రాంతే గాశ్చ విలోకయన్ నృతికలన్ తం బాల మాలోకయే.

చింతా—(తనలో) ఓహో? యీమహానుభావున కీర్ష్యరసాక్షాత్కార
మెంతలో సిద్ధించినది!

చ. వనములఁ బెద్ద కాల మున • వానములుం జనముం దపం బొన

ర్చిన మునికోటి కేనియును • జేకుర నేరని వానుదేవు ద

ర్భనము ప్రతిక్షణంబును వి • శంకటలీల లభించుచుండె! నే

మని వినుతింప నచ్చు నవు • రా! నుకృతంబన సిద్ధియేకదా!

(నమిపించి) స్వామి! యెక్కడికి- బయలు వెడలినారు?

బిల్వ—(దృష్టి మార్చకయే) ఎవరు మీరు?

చింతా—మీ దాసినీ- చింతామణిని.

బిల్వ—(వెంటనే చేతులు మోడ్చి) హా! తల్లీ! నీవా! (అని “చింతా
మణి రయతు” యను శ్లోకమును బతించును.)

చింతా—(ఆనందాశ్రులతో) మీ ప్రయాణ మెచ్చటికో నెలవీయలేదు.

బిల్వ—అమ్మా ! నా ప్రయాణము మధురానగరమునకు. అదిగదా.

ఆ శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డవతరించిన పుణ్యస్థలము !

చింతా—ఇచ్చటి మీవిధు లన్నియు నిర్వర్తింపఁ బడినవా ?

బిల్వ—దామోదరునిచేఁ దండ్రుగారికిని, ధర్మపత్నికిని సంస్కార విధులు జరిపించినాను. యావద్దేశ్యమును సత్కార్యముల కర్పించినాను. తల్లీ! నేనొనర్పవలసిన దింకేమేని యున్నచో నానతిమ్ము.

చింతా—అట్లయిన మీ రింక నొనర్పవలసిన దాశీర్వాదముమాత్రమే.

బిల్వ—నీయభిప్రాయము తెలిసినది.

సీ. పాపకృత్యములలో ♦ బహునికృష్టం బగు

వ్యభిచారము వినాశ ♦ మందుఁ గాక !

మనదేశమున కెల్ల ♦ మచ్చను గల్గించు

గణికాకులము మార్పుఁ ♦ గాంచుఁ గాక !

విటులు దుర్మృతులు ♦ విడనాడి భార్యలఁ

గూర్చిమీఱఁగ నేలు ♦ కొందు గాక !

పతి పరకామినీ ♦ రతుఁ డయ్యె ననుచింత

యువతు లెన్నఁ డెఱుంగ ♦ కుందు గాక !

బ్రతుకు చంచల మని ; దైవ ♦ భక్తి మోక్ష

సాధనం బని; యనుతాప ♦ సంగతులగు

వారిపై దేవునకు దయ ♦ వచ్చు నని; యె

ఱింగి మానవు లెల్లఁ ద ♦ రింతు గాక !

శ్రీమజ్జగద్గురు శంకరభగవత్పాద ప్రసాదాసాదిత మహాకవిబిరుదాంక

భారద్వాజస గోత్రార్థవ శశాంక, కవిఘంటా కలాప హస్త

కాళ్లకూర్యన్వయ ప్రశస్త, బంగారురాజ కవిరాజ

తనూజ, నారాయణరాయామాత్య బిడోజ

ప్రణీతంబగు చింతామణి ప్రకరణము

సంపూర్ణము.

